

Mezinárodní politika

ROČNÍK XXXIII

6/2009

CENA 49 Kč

در صورتی که این سایت به اشتباه غلط باشد است با سمت انکرومیتی

filter@dcj.ir

یا درج نام منطقه مورد نظر در موضوع نامه و ارائه توضیحات لازم

استفاده فرمایید

Transnacionální sítě politických aktivistů v Evropské unii a České republice

Veřejná (virtuální) diplomacie 2.0

Informační a kybernetická válka

Sociální sítě a jejich vliv na činnost opozice v arabských zemích

S publicistou Milošem Čermákem o fenoménu Facebook

ISSN 0543-7962

0.1

9 770543 796005

ÚSTAV
MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ
PRAHA

INSTITUTE
OF INTERNATIONAL RELATIONS
PRAGUE

Světozor • 1

„Brixův efekt“ aneb Sítě v mezinárodní politice | -zz- • 3

SÍTĚ V MEZINÁRODNÍ POLITICE

Ondřej Císař | Mezinárodně, a přesto doma • 4

Ladislav Pflimpfl | Veřejná (virtuální) diplomacie 2.0 • 7

Michal Onderčo | Opozícia 2.0. Sociálne siete a ich vplyv na činnosť opozície v arabských krajinách • 10

Martin Bastl | Informační a kybernetická válka • 12

Lenka Kovačová | Kdo ne(euro)lobbuje, jde z kola ven • 15

Jiří Bystřický | Politika kompetence a ztráta teritoriálně ustavené moci státu • 17

Miloš Čermák | „V sociálních sítích platí víc než kde jinde, dvakrát měř, jednou řež“ • 19

DVA POHLEDY

Eliška Tomalová, Jiří Rosenkranz | Kulturní diplomacie v éře sítě • 22

VZTAHY A PROBLÉMY

Hido Biščević | Jihovýchodní Evropa na rozcestí: společně vstrčíme budoucím výzvám • 23

Radomír Jungbauer | Je diplomatický pas zárukou imunity? • 25

ZEMĚMI SVĚTA

Vilém Řehák | Latentní krize ve východním Kongu • 27

VOLNÁ TRIBUNA

Zuzana Trávníčková | Rada EU versus Mudžahidové iránského lidu • 30

Ondřej Šlechta | Obamova mocenská strategie • 33

Jan Maršák | Umělecký a politický diskurz • 36

RECENZE

Pavel Bureš | Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou • 37

Zdeněk Zbořil | Iluze o světě bez hranic • 38

Radka Druláková | Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii • 39

POSLEDNÍ STRANA**Foto na titulní straně**

„Vážený uživateli, přístup k této stránce není možný,“ oznamuje text na obrazovce iránskému uživateli internetu, který se chtěl připojit k sociální síti Facebook.

Morteza Nikoubazl, Globe Media /Reuters

Tiráž

Ročník XXXIII • Vydává: Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i. • Šéfredaktor: Robert Schuster • Úvodníky, komentáře: Zdeněk Zbořil • Odpovědná redaktorka: Milena Strejčková • Sekretářka redakce: Irena Krejčová • Grafický návrh: Jakub Tayari • Distribuce: Dagmar Červinková • Redakční rada: Veronika Bílková (předsedkyně), Vojtěch Belling, Miloš Calda, Martin Ehl, Jiří Fárek, Václav Hubinger, Kai-Olaf Lang, Kristina Larischová, Pavel Máša, Jaroslav Olša jr., Miloš Pojar, Pavel Pšej, Michael Romancov, Jiří Schneider, Jiří Štěpanovský, Filip Tesař, Tomáš Veselý, Zdeněk Zbořil • Jednotlivé příspěvky vyjadřují názory autorů, nikoli vydavatele. Nevyžádané rukopisy redakce nevrací.

All rights reserved. Copyright under the International Copyright Convention. No part of this publication may be reproduced, stored in retrieval systems or transmitted in any form or by any means without the prior permission of the International Politics editorial office. Reprints are available upon request. Reprints and permissions: Write to International Politics, Nerudova 3, 118 50 Praha 1.

Redakce a administrace: Nerudova 3, 118 50 Praha 1 • telefon 251 108 107 • fax 251 108 222 • e-mailová adresa umvedo@iir.cz • Objednávky a předplatné přijímá administrace redakce. Vychází měsíčně. Cena výtisku 49 Kč. Předplatné na rok činí 490 Kč, ve Slovenské republice 29,28 €. Registrováno MK ČR E 5210.

Tiskne Petr Dvořák – Tiskárna, Jeřábková 1302, 263 01 Dobříš. Rozšiřuje redakce a další distributoři v drobném prodeji. Ve Slovenské republice rozšiřuje L.K. Permanent, s.r.o. P.P.4., 834 14 Bratislava 34 • telefon +421 244 453 711 • fax +421 244 373 311 • e-mailová adresa Herslova@lkpermanent.sk • www.predplatne.cz. Informace o MP a ediční činnosti ÚMV na www.iir.cz • Podávání tiskoviny povoleno SsRP Banská Bystrica č.j. Opč-3215/B-96 zo dňa 12. 9. 1996. ISSN 0543-7962 • INDEX 46911

Květen 2009

Světozor

1. Belgie, Dánsko a Norsko otevřely svůj pracovní trh pro pracovníky novějších členských zemí EU.
3. Při prezidentských volbách v Panamě zvolen za hlavu státu konverzivec Ricardo Marti-nelli (57).
4. Zástupci Čadu a Súdánu se dohodli, že přestanou používat násilí při vzájemných konfliktech.
5. Vůdce Hamásu Chálid Mišal pro list New York Times řekl, že Hamás usiluje o palestinský stát v pásmu Gazy a na Západním břehu Jordánu, nikoli na území Izraele, jak žádal dřív. Chce být součástí řešení, nikdy však neuzná právo Izraele na existenci.
6. V Gruzii začalo cvičení NATO.
6. Prezidentem JAR byl zvolen kontroverzní Jacob Zuma (67), předseda ANC.
7. Evropská unie a šestice postsovětských republik Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina uzavřely na společné konferenci tzv. Východní partnerství. Společné prohlášení obsahuje zmínky o dodržování lidských práv, demokratizaci, politické a bezpečnostní spolupráci a podpoře tržního hospodářství.
8. Papež Benedikt XVI. návštěvou Jordánska zahájil osmidenňi cestu po Blízkém východě. Navštívil Izrael i palestinská území. Mimo jiné vyzýval k větší účtě k ženám a varoval před antisemitismem.
10. V Moskvě začalo první kolo americko-ruského jednání o další redukci strategických jaderných zbraní.
11. Papež Benedikt XVI. promluvil v jeruzalémském pomníku Jad Vašem. Izraelští novináři mu vytkli, že nezminil německou vinu při vyvražďování Židů.
14. Barmská disidentka Aun Schan Su Tjij byla z domácího vězení převezena do věznice u Rangūnu. Důvodem bylo, že mluvila s americkým občanem Johnem Williamem Yetlawem, který k ní přelavěl přes jezero.
14. Evropská vesmírná agentura vyslala do vesmíru největší infračervený teleskop, který byl dosud postaven.
15. Parlamentní volby v Indii vyhrál Indický národní kongres v čele s proreformním Manmánou Singhem.
15. Zástupci Gazprom podepsali v Soči s řeckými, bulharskými a srbskými partnery smlouvy o spolupráci na projektu plynovodu South Stream.
16. Do padesátičlenného kuvajtského parlamentu byly zvoleny čtyři ženy.

16. Americký prezident Barack Obama se rozhodl zachovat kontroverzní systém zvláštních vojenských tribunálů a postavit před ně část zajatců, kteří budou obviněni z terorismu.
17. V prezidentských volbách v Litvě zvítězila eurokomisařka pro rozpočet Dalia Grybauskaitėová s 69 procenty hlasů.
17. Tygři osvobození tamilského flámu přiznali porážku. Od roku 1993, kdy zahájili boj za samostatný stát, bylo zabito na 80 000 lidí.
18. Schůzka amerického prezidenta Baracka Obamy a izraelského premiéra Benjamina Netanjahua ve Washingtonu nepřinesla zásadní průlom v řešení izraelsko-palestinského konfliktu a iránského jaderného programu. USA podle Obamy chtějí mírovou koexistenci dvou nezávislých států, Netanjahu se o nezávislém palestinském státu nezminil.
20. Írán úspěšně vyzkoušel raketu typu země-země Sadžil-2 s doletem 2000 km.
20. Dánský parlament většinou hlasů přijal zákon rozšiřující autonomii Grónska.
21. Americký exprezident Bill Clinton byl jmenován zvláštním vyslancem OSN pro Haiti. Dal si za úkol, získat pro Haiti soukromé i státní investory.
21. Summit EU-Rusko v Chabarovsku. Ruský prezident Dmitrij Medveděv upozornil, že Ukrajina není s to platit za ruský plyn, takže pokud se chce EU vyhnout opakování lednové krize, měla by Kyjevu za plyn tekoucí před zimou do zásobníků přispět. Medveděv vyzval Unii, aby zahájila s Ruskem jednání o nových pravidlech pro energetiku. Kritizoval projekt tzv. Východního partnerství.
21. Americký prezident Barack Obama potvrdil, že zruší věznici Guantánamo na Kubě. Vězně eskortuje do USA. Ty, jež nelze obžalovat, čeká režim válečných zajatců.
23. Novým šéfem americké NASA se stal Afroameričan Charles Bolden (62), penzionovaný generálmajor námořnictva.
23. Summit EU-Jižní Korea v Soulu. Český prezident Václav Klaus, který summit řídil, po jednání oznámil, že ani do konce českého předsednictví nebude hotova chystaná smlouva o volném obchodu mezi oběma stranami.
23. Prezidentem SRN zůstane po dalších pět let Horst Köhler.
25. Íránský prezident Mahmúd Ahmadínežád prohlásil, že Írán pokládá otázku svého jaderného programu za uzavřenou a nebude o něm jednat s pěti mocnostmi mimo rámec MAAE.
25. Washington nabídl Havaně, aby obě země pokračovaly v přerušených jednáních o migraci.
26. Jižní Korea se přidala k iniciativě USA a bude zastavovat lodě, u nichž je podezření, že přivážejí zbraně hromadného ničení.
26. Podle izraelského ministerstva zahraničí Venezuela a Bolívie dodávají Íránu uran pro jaderný program.
26. Francouzský prezident Nicolas Sarkozy otevřel v Abú Zabí francouzskou vojenskou základnu – první zahraniční základnu po skončení koloniální éry.
26. Americký ministr obrany Robert Gates prohlásil, že Tálibán je v Afghánistánu stále v nástupu a působí Američanům těžké ztráty. Pokud do roka nedojde k obratu, ztratí válka podporu americké veřejnosti.
27. Ruský prezident Dmitrij Medveděv označil nový severokorejský jaderný test za přímé porušení rezoluce RB OSN a přislíbil spolupráci při odsouzení této akce v RB. Americká ministryně zahraničí Hillary Clintonová prohlásila, že USA dodrží své závazky chránit Jižní Koreu a Japonsko.
27. Podle americké ministryně zahraničí Hillary Clintonové požaduje americký prezident Barack Obama zmrazení výstavby izraelských osad na okupovaných územích. Izraelský vládní mluvčí 28. května prohlásil, že Izrael neustoupí v právu budovat nové židovské osady na Západním břehu Jordánu.
28. Jihokorejské a americké jednotky v oblasti Korejského poloostrova kvůli hrozbám z KLRD zvýšily pohotovost na nejvyšší stupeň od roku 2006.
29. Ruské úřady odhalily mezinárodní síť, která pašovala komponenty pro systémy protiraketové obrany. Byly zadrženy desítky osob podezřelých z pašování komponentů do Běloruska, Bulharska, Kazachstánu a na Ukrajinu. Koneční uživatelé měli být v afrických a asijských zemích.
29. Prezident Alexandr Lukašenko vyzval vládu, aby orientovala běloruský obchod na jiné země než na Rusko. Stalo se tak po roztržce s ruským ministrem financí, podle něhož Moskva neposkytne Bělorusku půjčku v dolarech, ale v rublech, což zdůvodnil špatným stavem běloruské ekonomiky.
29. Americký prezident Barack Obama oznámil zřízení zvláštního úřadu při Bílém domě na ochranu kybernetického prostoru. Na starosti bude mít takzvanou digitální bezpečnost a ochranu amerického počítačového prostoru před útoky domácích i zahraničních hackerů, počítačových pirátů i počítačové špionáže. Šéfa nového úřadu prezident jmenuje později.
29. Americký ministr obrany Robert Gates prohlásil, že severokorejský jaderný test a série raketových zkoušek ještě neznamenají krizi, a není proto důvod, aby USA v Jižní Koreji posílily svůj 28tisícový kontingent.
30. Americký ministr obrany Robert Gates na každoroční bezpečnostní konferenci asijských a pacifických zemí v Singapuru varoval Severní Koreu, že Spojené státy rychle zareagují, pokud kroky komunistické vlády ohrozí USA nebo jejich asijské spojení.
30. Čína na bezpečnostní konferenci asijských a pacifických zemí v Singapuru vyzvala Severní Koreu, aby směřovala k jadernému odzbrojení.
30. Ruský prezident Dmitrij Medveděv a japonský premiér Taró Aso se shodli v názoru, že jaderný test, který provedla Severní Korea, je třeba brát vážně.
31. Americké družice zachytily přesun komponentů mezikontinentální rakety k odpalovací základně na východním pobřeží Severní Koreji. Rakety mohou doletět na Havaj či k Aljašce.

Česko a svět

4. V Praze se konal summit EU-Japonsko, na němž byla dojednána spolupráce na aktualizaci Kjótského protokolu.
6. Senát PČR schválil Lisabonskou smlouvu. Prezident Václav Klaus prohlásil, že je pro něj „mrtvá“.
12. Nový český premiér Jan Fischer se úspěšně představil v centrále EU v Bruselu.
18. České předsednictví EU slíbilo, že předloží návrh konkrétních opatření, která mají zvýšit šance Lisabonské smlouvy k ratifikaci v opakovaném irském referendu.
20. Summit EU – Čína a v Praze. Skončil ujišťováním o vzájemné důvěře a o potřebě spolupráce. Podepsána dohoda o partnerství ve vědě a technice, která by měla vést k lepší ochraně duševního vlastnictví.
29. Ministr zahraničí Jan Kohout schválil humanitární pomoc pro uprchlíky v Pákistánu ve výši 5 milionů Kč.
30. Předseda Občanské demokratické strany Mirek Topolánek ve Varšavě prohlásil, že Lisabonská smlouva je mrtvý dokument, ať bude ratifikována, nebo ne.
30. Prezidenta Václava Klause přijal ve Vatikánu papež Benedikt XVI. Vatikán současně potvrdil, že papež přijede do Česka na třídní návštěvu, a to 26. Září letošního roku.
30. Šedesátý ročník Sudetoněmeckého srazu v bavorském Augsburgu zahájil předseda Sudetoněmeckého krajanského sdružení Franz Pany poukazem na neschopnost ČR distancovat se od údajných aktů zvlé v minulosti. Bavorská ministryně sociálních věcí Christine Haderthauerová poválečný odsun na základě takzvaných Benešových dekretů označila za katastrofu, která zasáhla německý národ.

„Brixův efekt“ aneb Sítě v mezinárodní politice

Architekt Michal Brix, věrný své profesi, říká, že *čím hustší síť, tím účinnější*. Nebyl v architektuře první, kdo ví, co tento efekt znamená, a jestliže se u Vitruvia se síťováním setkáváme jen in implicite, už celý evropský středověk znal význam sítě a uměl s ní zacházet. Také zkoumání vzniku sítí pavoučích s jejich logikou vztahů mezi jednotlivými prvky se ukázalo být dobrým pozorovatelům návodem ke studiím *systému*, i když zájem o jeho využití začíná až ve dvacátých letech 20. století.

Když po druhé světové válce realita opět jednou předhlonila všechny teorie, nezbylo nic jiného, než přijít s novým nápadem, nebo alespoň osvěžit nějaký starší. V době, kdy se přestávalo věřit na stát, objevily se *struktury* a *systémy*, které si mezinárodněpolitici scientisté vypůjčili od lingvistů a kybernetiků. Zpětně pak dokazovali, že se o nich píše již v Hobbesově Leviathanovi nebo jsou převzaty ze starořeckého pojmosloví.

Systémová teorie, jakkoli byla vynucená novými podmínkami, zopakovala jen to, co již bylo známé, že totiž existuje planetární či globální společenství, které je odděleno od mezinárodního nebo světového systému. Tato dělicí čára je nejen geografická a kulturní, ale také problémová, a proto je třeba definovat aktéry nebo agenty procesu systém vytvářející. Proto takový zájem o interakce mezi částmi a celkem, o diplomacii a smlouveného obchodování až k různým typům rivality, zaujímání protipozic, k jejich přerůstání v nepřátelství, vedení válek či jinak uplatňovaného násilí jako *systémů* nebo *systémového*.

Tak se od studia států a jejich vzájemných vztahů, jejich funkcí a struktur došlo ke studiu nadstátních organizací, které je snadné popisovat z nejrůznějších úhlů pohledu, ale není vidět to, co je za nimi skryto nebo záměrně utajováno. Proto již nestačilo jen znát funkce, struktury nebo procesy vzniku systému a jeho rovnováhy či nerovnováhy, stability či nestability, nebo možnosti jeho entropie.

Systém byl výrazně odlišován od prostředí, ale zájem byl i o existenci vztahů mezi prvky systému a prostředím, a proto bylo možné využít k jejich zkoumání dedukce, logiky, matematických modelů. Vztah mezi systémem a skutečným světem se prokazoval *vědecky*, a myslelo se tím, že *exaktně*. Tak se v logických pojmech nebo matematických hodnotách vyjadřoval systém mocenské rovnováhy, bipolární systém volný nebo pevný, univerzální a hierarchický a další systémy podmíněné schopností používat nukleární zbraně jako deterentu nebo masivně ničít nepřítelů použitím ozbrojeného násilí. Ale již tehdy se vědělo, že existuje také systém informací, o kterém Alvin a Heidi Tofflerovi mluvili na konci šedesátých let 20. století jako o *informační revoluci*, ale stále se nevědělo, jak do tohoto spíše utajovaného než veřejného prostoru vstoupit.

Scientismus ve studiích mezinárodní politiky se vydal také cestou teorie her, vycházející z předpokladu, že tato teorie není ovlivňována psychologii nebo si od ní nic nepůjčuje, že definovat rozhodování lze abstraktně a že teorie her je formální metodou studia rozhodování v konfliktních situacích. Tak jsme se začali zabývat způsoby komunikace a rozhodování aktérů, kteří jsou účastníky na vyjednávání nebo konfliktu, pozornost se věnovala ekonomickému chování, boji (třeba i tomu za mír), hrám a diskusím. Schelling si všiml strategie konfliktu, Axelrod vývoje spolupráce, až se došlo ke studiu tří hlavních modelů – her s identickými zájmy, her s protikladnými zájmy a se smíšenými zájmy. Konflikt, konfrontace, kooperace byly hlavními předměty studia a opět vše končilo poznáním, že je stále ještě velký prostor pro věci záměrně utajované.

Ani matematické modely, ani snaha po maximální exaktnosti neumožnily reagovat na změny, které přineslo snížení nebezpečí vojenských konfliktů v globálních rozměrech. Když se zrychlení přenosu informací stalo samo sebe regulujícím systémem, vznikla přirozená nedůvěra ke všemu, co dosažené *vědecké poznání* obsahovalo. A protože nedůvěra rodí obavu, kdo

to všechno řídí, vrátili jsme se k teorii sítí v mezinárodní politice, ne snad proto, že by byla exaktnější nebo více scientistní, ale naopak proto, že poskytovala možnost návratu do reality, do nemodelovaného reálného dění a k jeho nevymodelovaným aktérům.

K tomu všemu nastala informační a komunikační revoluce, e-mail, internet a e-phone umožňují být na místě v okamžiku vzniku události a okamžitě o ní vypovídat za předpokladu, že ji dokážeme definovat. Ale objevil se jiný problém: Ačkoli se zdá, že elektronická kultura je kulturou hledání nových, novějších a rychlejších způsobů komunikace, ukázalo se, že to neovlivňuje mezinárodní politiku, spolupráci nebo konflikty tak podstatně, jak jsme se ještě před několika lety domnívali. Jack Goldsmith a Tim Wu píší v knize *Kdo řídí Internet*, kterou recenzujeme v tomto čísle Mezinárodní politiky, že *...územně omezená vláda je jedním z významných faktorů v lidských dějinách... za oparem a magií Internetu leží starší a silnější řád, jehož význam zůstává přes veškeré technologické inovace nevyvratitelný*.

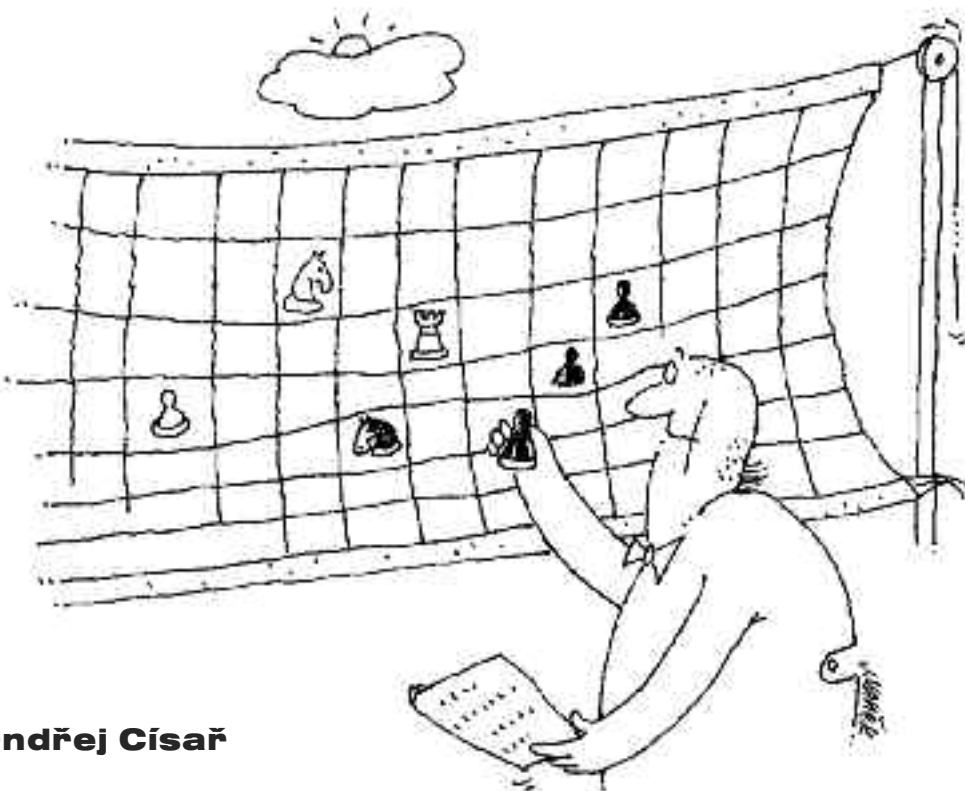
Podobně Jiří Bystrický, v stati opět publikované v tomto čísle, klade otázku, jak to vlastně je se zavedením *zdánlivě nadřazeného hlediska – hlediska omezení suverenity lokální svobody ve prospěch nové nadvlády – domény kosmopolitní kompetence*. Protože, podle jeho názoru, *zatím...transpolitika nemá jasnou legitimitu a navíc... se nelze odvolávat na pouhý převod nebo přenesení pravomocí ze státní politiky, tedy z historicky vytvořených umělých celků horizontálního (teritoriálního) omezení. Nicméně možnost znehodnocovat domény státní politiky tu stále zůstává ve hře*.

A tak se vracíme ve studiích mezinárodní politiky ke studiu sítí, které nám mají pomoci nahlédnout do utajeného světa politických rozhodnutí, kterého se lze obávat, protože *čím je síť hustší, tím je účinnější*, a dodejme, že si myslíme také zneužitelnější.

-ZZ-

Mezinárodně, a přesto doma

Transnacionální síť politických aktivistů v Evropské unii a České republice

Ondřej Císař

Jakým způsobem se čeští političtí aktivisté zapojují do přeshraničních sítí? Lze v souvislosti s rozšířením Evropské unie hovořit o prohlubující se transnacionalizaci jejich aktivit? Existují rozdíly mezi různými sektory politického aktivismu? Jsou tedy environmentalisté více transnacionálně aktivní než například odboráři? Jak lze navazování kontaktů skrze státní hranice vůbec vysvětlit? Následující text představí výsledky dvou výzkumů, které proběhly v rámci Institutu pro srovnávací politologický výzkum Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity se zaměřením na transnacionální vazby českých zájmových skupin a sociálních hnutí. Nejprve přitom stručně charakterizuje obecnou logiku fungování nadnárodních sítí, které v mezinárodním prostředí vytvářejí nej-různější typy nestátních aktérů.

Heterarchie proti hierarchii: Transnacionální síť proti národnímu státu

Mezinárodní vztahy byly obvykle viděny jako oblast, v níž se střetávají zájmy států.

Od druhé poloviny 20. století a ještě mnohem výrazněji od konce studené války však jejich interakce začínají být ovlivňovány zájmy nestátních aktérů různého typu. Tito aktéři tvoří přeshraniční – trans-

nacionální – sítě, které zpochybňují tradičně vymezenou státní suverenitu. Hierarchická logika, založená na principu jednoty a kontroly všech sociálních sfér teritoriálně vymezeného státu, je tak vpřádána do heterarchické logiky, založené na kombinaci a koordinaci často protikladných principů fungování, které neodpovídají zavedeným vzorcům organizace politické moci. Státní suverenita se rozpouští v přeshraničních sítích soukromých firem, nevládních organizací, sociálních hnutí i zločineckých a teroristických skupin.

Ačkoli jsou tito aktéři v mnoha ohledech zcela odlišní, strukturální logika jejich fungování je podobná. Vzájemnou přeshraniční koordinací jsou tyto sítě schopny kombinovat zdroje a příležitosti, které se vymykají kontrole jednoho státu. Soukromým firmám to umožňuje vyhýbat se daňové povinnosti, nevládní organizace a sociální hnutí díky tomu mohou napadat „své“ státy na mezinárodních fórech nebo v rámci států jiných, zločineckým organizacím se daří legalizovat své zisky a vyhýbat se spravedlnosti, teroristickým organizacím se zase daří infiltrovat cílové společnosti a organizovat spektakulární násilné akce.

Namísto jednotícího principu, jemuž by jejich činnost byla podřízena, rekombinují tyto sítě ve svých „slabých vazbách“ často protikladné principy fungování, které tak znemožňují zařazení těchto aktérů do jednoduchých kategorií. V rámci jedné sítě se mohou propojovat nejen různé or-

ganizace, ale často v jejich rámci může stejná „organizace“ fungovat několika rozdílnými způsoby. Někde může spíše připomínat „tradiční“ byrokratickou organizaci, jinde bude spíše volnou „lehce organizovanou“ strukturou. Transnacionální sítě jsou vnitřně strukturovány.

Podle toho, co víme, je tato struktura odpovědí na prostředí, v němž sítě operují. Struktury příležitosti a omezení, v němž uzlové body sítě fungují, determinují logiku jejího fungování a vlastně i ochotu organizací vůbec se do nadnárodních uskupení zapojovat. Proto, aby transnacionální sítě mohly existovat (aby se mohly mobilizovat), musejí existovat určité institucionální podmínky. To zde budeme demonstrovat výsledky dvou výzkumů zaměřených na transnacionální spolupráci sociálních hnutí a zájmových skupin v Evropské unii a České republice.

Politické instituce: Bez příležitosti to nejde

Když se v 90. letech začalo o transnacionálních sítích výrazněji hovořit, jejich rostoucí počet i význam se velmi často odvozoval přímo z faktu prohlubující se světové ekonomické a informační výměny – globalizace. Konec studené války, technologické změny, rozvoj informačních technologií a celkové politické uvolnění 90. let podle této představy přispívaly ke vstupu transnacionálních sítí sociálních hnutí a zájmových skupin do světové politiky, kde se od nich navíc očekávalo, že budou přispívat k civilizování potenciálně konfliktních mezinárodních vztahů. Tento argument přitom nebyl schopen přesně specifikovat mechanismy, kterými globalizace k navazování transnacionálních vztahů vlastně přispívala. O to se naopak pokusili ti badatelé, kteří původně studovali domácí sítě nestátních aktérů.

Podobně jako v domácí politice, kde identifikovali jako rozhodující determinant domácí politické mobilizace konfiguraci politických institucí, upozornili na význam mezinárodní institucionalizace pro navazování transnacionálních sítí. Jednoduše řečeno, domácí politickou mobilizaci umožňují otevřené domácí politické instituce, transnacionální mobilizaci pak umožňují otevřené mezinárodní organizace. Podle nejdůležitějšího z těchto badatelů, Sidneyho Tarrowa, mezinárodní instituce působí jako korálové útesy v moři globální anarchie, které nestátním aktérům poskytují záchytné body pro to, aby se mohli organizovat nadnárodně.

Transnacionální sítě potřebují ke své organizaci příznivé institucionální podmínky. Ty stále existují na úrovni národních států. Zároveň se od druhé poloviny 20. století prohlubuje institucionalizace mezinárodních vztahů. Na základě tohoto argumentu lze očekávat, že aktivity transnacionálních sítí budou jednak stále výrazně strukturovány rozdílnými národními kontexty, do nichž jsou tyto sítě zapuštěny, a jednak se budou rozvíjet především tam, kde na mezinárodní úrovni existuje rozvinutá struktura mezinárodních institucí. Aby zachytil toto dvojí institucionální ukojení, Tarrow tyto transnacionální aktivity popisuje jako „zapuštěné kosmopolity“ a jejich existenci demonstruje mimo jiné rozsáhlým výzkumem politického aktivismu v Evropské unii.

Význam mezinárodní institucionalizace pro transnacionální mobilizaci zájmových skupin a sociálních hnutí není nikde patrnější než v Evropské unii, která jim dnes poskytuje nejvýrazněji institucionalizovaný mezinárodní prostor.

Zapuštění Evropané: Transnacionální sítě v Evropské unii

Význam mezinárodní institucionalizace pro transnacionální mobilizaci zájmových skupin a sociálních hnutí není nikde patrnější než v Evropské unii, která jim dnes poskytuje nejvýrazněji institucionalizovaný mezinárodní prostor. Evropská

politika tak již dávno není jen sférou interakce představitelů států. Podle konzervativních odhadů má dnes v Bruselu zastoupení přes 3000 zájmových organizací, z nichž asi jednu třetinu tvoří nejrozličnější sítě nevládních organizací a „nových“ sociálních hnutí, které jsou orientovány na jiná témata než ta, která se týkají ekonomické integrace. K jejich zvýšené mobilizaci došlo od počátku devadesátých let 20. století právě díky aktivní politice Evropské unie, která se snažila tento typ zájmových organizací podporovat a pomoci tak vyvážit strukturu reprezentace zájmů na evropské úrovni. Ta byla do té doby jednoznačně dominována ekonomickými zájmy, zatímco ne-ekonomická, sociální témata, která vznášejí právě nevládní organizace a „nová“ sociální hnutí, zůstávala výrazně podreprezentována. Evropská unie tak vytvářela příležitosti pro transnacionální mobilizaci těchto zájmů.

Tyto evropské příležitosti přesto nevedly k tak razantní proměně zájmové politiky v jednotlivých státech, jak někteří očekávali. Výzkumy, jejichž výsledky na přelomu tisíciletí publikoval již zmíněný Sidney Tarrow, dokazují, že národní státy zůstávají hlavními ohnisky zájmové politiky a politické mobilizace i v současné Evropské unii. Transnacionální spolupráce tak přidává dodatečnou vrstvu vyzkoušenému způsobu politické spolupráce a mobilizace na národní úrovni. Přeshraniční sítě ale stále zůstávají pevně zapuštěny v národních kontextech. Jinými slovy řečeno, transnacionální aktivisté fungují jako „zapuštění Evropané“. Tarrow a jeho tým se sice zaměřili jen na protestní události, ale výsledky jeho výzkumu potvrzují i ti, kteří se věnují neprotestnímu (institucionalizovanému) jednání zájmových organizací.

Ale i když se většina zájmové politiky odehrává na úrovni národních států, přesto lze vypožorovat určitý trend k propojování národní a transnacionální úrovně. Transnacionální sítě pak slouží jako „spojovací struktury“, jejichž prostřednictvím lze vynášet domácí problémy do mezinárodní arény a skrze které se mezinárodní problémy přenášejí do domácí politiky. První mechanismus bývá označován jako externalizace, druhý pak jako internalizace (nebo domestikace).

Antiglobalista demonstrující proti Světové obchodní organizaci (WTO), na jehož roušce jsou uvedena místa minulých protestů.

Juan Carlos Ulate, Globe Media/Reuters

Externalizace je mechanismus, jehož prostřednictvím domácí aktéři ve snaze prosadit své požadavky v domácí politice vstupují do mezinárodních politických arén, aby tam zvýšili pravděpodobnost svého domácího úspěchu. Příkladem může být zvýšená mobilizace britských odborů na evropské úrovni v období thatche-

rismu, kdy pro ně v domácí politice neexistoval otevřený přístup k politickému rozhodování. Internalizace naopak popisuje vznášení politických požadavků v domácí politické aréně proti zahraničním cílům. Jedná se tak o jednodušší mechanismus než v případě externalizace, neboť se při něm aktéři mohou spolehnout na jim

známé podmínky politického boje a vyzkoušený repertoár jednání. Příkladem mohou být domácí protesty proti politikám Evropské unie.

Víceméně zapuštění Češi: Transnacionální síť v České republice

V České republice byly zatím provedeny dva výzkumy, které se zaměřily na transnacionální vazby českých zájmových skupin a sociálních hnutí. První se po vzoru S. Tarrowa obrátil k protestním událostem, které byly organizovány českými aktivistickými organizacemi mezi lety 1993 až 2005, druhý proběhl jako organizační *survey* bezmála dvou set českých organizací v letech 2007–2008. První výzkum nám dokázal podat informaci o výše zmíněném mechanismu internalizace, druhý naopak o externalizaci.

Zdroje

- Barša, Pavel a Ondřej Císař. 2008. Anarchie a řád ve světové politice. Praha: Portál
- Tarrow, Sidney. 2005. The New Transnational Activism. Cambridge: Cambridge University Press
- Císař, Ondřej. 2004. Transnacionální politické sítě. Brno: IIPS
- Imig, Doug a Sidney Tarrow, eds. 2001. Contentious Europeans. Lanham, Boulder, New York, Oxford: Rowman and Littlefield Publishers
- Greenwood, Justin. 2003. Interest Representation in the European Union. London: Palgrave
- Císař, Ondřej. 2008. Politický aktivismus v České republice. Brno: CDK
- ispo.fss.muni.cz/zajmy

V souboru všech protestních událostí, k nimž došlo v České republice od roku 1993, jich bylo 15 procent zaměřeno proti zahraničním cílům, což je vzhledem k obecným očekáváním relativně vysoký podíl. Největší skupinu těchto cílů tvořily zastupitelské úřady jiných států na území České republiky a následovaly je mezinárodní instituce jiné než Evropská unie. Protest proti Evropské unii tvořil v historii České republiky velmi malou skupinu událostí. Z hlediska aktérů byly nejvíce internacionalizovanými subjekty politicky radikální aktivistické skupiny na levici a na pravici. Následovaly je lidskoprávní nevládní organizace.

Překvapivě vysokou orientaci uskutečněných protestních událostí na mezinárodní problémy nedokládají pouze cíle protestů, ale také jejich požadavky. Vysoký podíl požadavků týkajících se lidských práv, národní bezpečnosti a zahraniční politiky (společně představují téměř jednu pětinu všech požadavků) naznačuje, že čeští aktivisté jsou ve své orientaci mnohem méně provinční, než by se dalo soudit na základě již zmíněných studií o obecně omezené internacionalizaci současného politického aktivismu v rámci Evropské unie. Přesto zůstávají národní problémy pro české aktivisty, kteří své cíle artikulují prostřednictvím protestních událostí, jako jsou demonstrace a petice, nepřekvapivě těmi důležitějšími.

Když se podíváme na zapojení českých organizací v aktivitách za hranicemi České republiky, zjistíme, že nejčastějšími činnostmi jsou účast v seminářích a na školeních, poskytování konzultací a setkávání se s politiky. Různé transnacionální aktivity českých organizací se přitom shlukují do tří širších typů: lobbování, protestu a navazování kontaktů (*networking*). První zachycuje individuální jednání zaměřené na ovlivnění politického rozhodování na mezinárodní

úrovni (např. kontaktování politiků), druhý zahrnuje kolektivně koordinované jednání se stejným účelem (např. organizace demonstrace) a třetí popisuje koordinační aktivity mezi jednotlivými skupinami na nadnárodní úrovni (např. organizace a účast v semináři). V transnacionálním lobbování se nejvíce angažují české zemědělské, environmentální a sociální nevládní organizace. V protestních aktivitách jsou nejaktivnější radikálně levicové organizace. Při navazování kontaktů se nejvýrazněji profilují lidskoprávní a rozvojové organizace společně s radiálně-levicovými organizacemi. Nejméně jsou při navazování kontaktů aktivní odboráři. Obecně však platí, že všechny typy organizací se v tomto typu aktivit alespoň nějak angažují.

Naše data tak neúplně překvapivě dokládají, že nejčastěji prováděnými aktivitami za hranicemi České republiky jsou z hlediska mobilizace nejméně náročné aktivity, které nevyžadují kolektivní koordinaci a nejsou zatíženy vysokými transakčními náklady. Účast na koordinační schůzce v Bruselu, při níž se dohaduje společný postup, je mnohem méně náročná než koordinace protestní akce tamtéž. Zatímco tedy v aktivitách spojených s lobbováním se angažují jen některé aktivistické sektory a v protestních aktivitách je jich ještě méně, při navazování kontaktů jsou nějakým způsobem aktivní napříč těmaty všichni.

Ondřej Císař je docentem Katedry politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, výzkumným pracovníkem Institutu pro srovnávací politologický výzkum tamtéž a šéfredaktorem Sociologického časopisu (Sociologický ústav Akademie věd České republiky).

ondrej.cisar@soc.cas.cz

Veřejná (virtuální) diplomacie 2.0

**Ladislav
Pflimpfl**

Jedním z předpokladů úspěchu státu v rostoucí konkurenci soupeřících zemí i soukromých subjektů je schopnost oslovit důležité cílové skupiny v zahraničí a distribuovat a přesvědčivě prezentovat informace prostřednictvím veřejné diplomacie. Ta ale dnes čelí výzvě dramatického vývoje procesů, které při oslovování zahraniční veřejnosti doposud tradičně využívala. S posunem mnoha obchodních modelů, médií a komunikačních platform do elektronické formy a virtuálního prostoru internetu je veřejná diplomacie nucena rychle se v tomto prostředí zorientovat a využít jeho předností k posílení své efektivity. Vedle klasických národních portálů, které nabízejí informace, archivy, odkazy a jiné funkce, moderní zahraniční prezentace států musí zahrnout i mnohé méně formální aplikace, které rychleji a interaktivněji reagují na poptávku a zájem uživatelů.

Důležitost internetu pro veřejnou diplomacii roste úměrně s tím, jak stále větší část jejich cílových a zájmových skupin využívá web pro vzájemnou komunikaci a jako zdroj informací a pro-

středí pro jejich sdílení a výměnu. Jako nástroj prosazování zájmů států v zahraničí se na internetu veřejná diplomacie orientuje na prezentaci hodnot společnosti a států, příležitosti ke spolupráci, zprostředkování relevantních informací a jejich zdrojů a vytváří kapacitu pro další komunikaci a networking. Kampaně veřejné diplomacie přitom musejí reflektovat charakteristiky vývoje internetu s jeho stále větší pestrostí forem a rostoucí rychlostí a objemem přenášených a sdílených dat. Moderní veřejná diplomacie tím v mnoha ohledech přerůstá zavedený a zdrojově náročný model zahraničních kulturních středisek, pořádání akcí pro odbornou a širokou veřejnost, produkce tiskovin, poskytování stipendií a zahraničního vysílání.

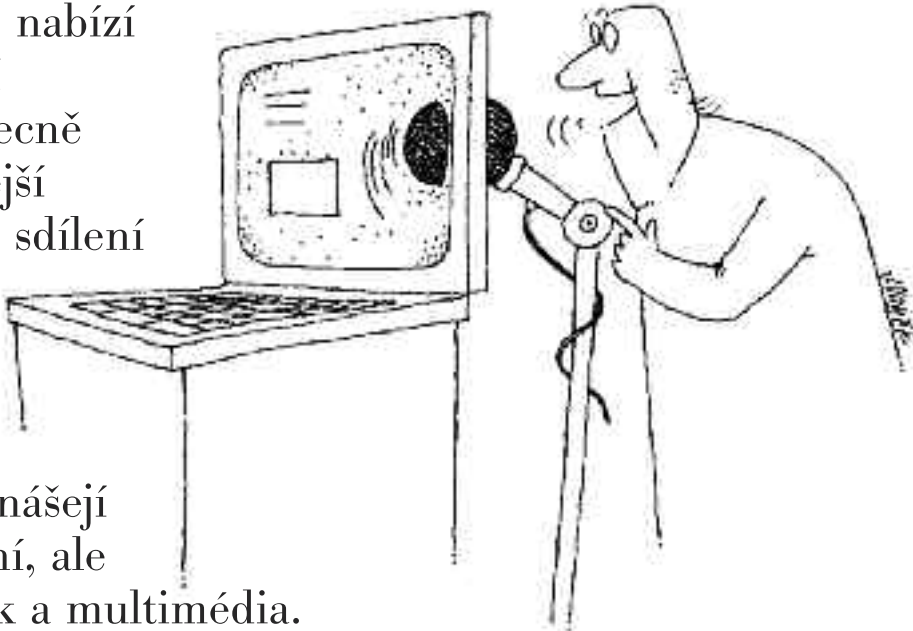
Dnes je možné s pomocí jediného počítače získat šířením informací na internetu mezi miliony uživatelů obrovský vliv, dříve nemyslitelný bez investice nemalé soft nebo hard power. Také prováděcí struktura prezentace států v zahraničí se díky rozvoji informačních technologií zefektivňuje a zjednodušuje, jak se snižují náklady potřebné k šíření vlivu či idejí prostřednictvím internetových médií, a zvyšuje se dostupnost nástrojů této činnosti. Relativně malé, flexibilní produkční týmy s podporou domácí země a jejich institucí, ve spolupráci se subjekty a partnery v hostitelském státě, pracující v úzkém spojení s médii a klíčovými osobnostmi a využívající internetového prostředí, mohou dopady své činnosti konkurovat výstupům klasických, složitých institucionálních struktur veřejné diplomacie za mnohem nižších provozních nákladů. Dosavadní zkušenosti ukazují, že tato virtuální veřejná diplomacie může být pozoruhodně účinná a do budoucna bezesporu představuje jedno z hlavních těžišť prezentace států.

Sociální síť jako marketing a zpravodajství

Přítomnost a sledovanost na internetu je zdrojem účinné soft power. K jejímu šíření vznikají nové, byť zatím spíše doplňkové koncepty veřejné diplomacie. Příkladem tohoto trendu jsou zahraniční komunikace řady států, politických kampaní a prezentace organizací využívající

Twitter je nová platforma, na níž za velké pozornosti příznivců sdílí své poznatky manželka britského premiéra Browna, Twitter byl však také důležitým kanálem pro šíření aktuálních zpráv během konfliktu v Gaze v lednu 2009, využívaným mnohými novináři při izraelském informačním embargu. I samotná veřejná diplomacie nachází na internetu

Internet 2.0 nabízí oproti první generaci obecně interaktivnější prostředí ke sdílení a aktivní distribuci informací a jeho aplikace přináší nejen sdílení, ale i video, zvuk a multimedia.

cích virtuální prostředí k oslovení veřejnosti a prosazení svých zájmů. Virtuální ambasády otevřelo v internetové aplikaci Second Life Švédsko a Estonsko, přítomná je agentura Reuters i stanice BBC1. CzechTourism, agentura Ministerstva pro místní rozvoj ČR, zde provozuje svou komunitu, ostrov Bohemia, kde lze navštívit mj. české památky UNESCO nebo poslouchat Leonardo, internetovou stanici Českého rozhlasu. Blue State Digital, relativně malá washingtonská společnost, vybudovala Baracku Obamovi kampaň, fundraisingovou strukturu a služby portálu www.barackobama.com, který podle mnoha analýz nemalou měrou přispěl k výsledku letošních prezidentských voleb ve Spojených státech. Své blogy a týdenní videa zveřejňuje vedle Obamy i jeho ruský protějšek Medvedev a na YouTube mají své oficiální stránky britská královská rodina i Evropská unie (EU Tube). Internetovou televizi provozuje na podporu svého poslání a kampaní NATO i OSN (UN Multime-

jedno ze svých nejživějších fór, <http://publicdiplomacy.wikia.com>. Internetové profily organizací na Facebook představují důležitou alternativu standardních webových stránek. Šíření pozvání a zpráv skrze kontakty na přátele jednotlivých uživatelů Facebooku je příležitostí pro oslovení nových cílových skupin se sledovatelnou demografickou strukturou, kterou Facebook poskytuje s vyhodnocením uživatelů provozovatelů profilů v permanentní zpětné vazbě. Řada kampaní veřejné diplomacie – včetně zahraničních kulturních institutů, například Českých center – tak již Facebook, YouTube nebo jiné platformy využívá.

Tyto kanály mají obrovský potenciál a ve sledovanosti zdatně konkurují svým klasickým mediálním protějškům. Nedávný populární šestiminutový záznam ze soutěže Britain's Got Talent vidělo na YouTube během dvou týdnů na 100 milionů uživatelů. Celé zahraniční vysílání BBC World Service, které je součástí britské veřejné diplomacie, má ve 151 hlav-

ních městech světa mezinárodní publikum asi 180 milionů posluchačů. Rychlost šíření informace je srovnatelná, internet ale nabízí okamžité návazné služby a kanál pro další aktivní šíření informace uživatelem vůči třetím osobám. V úvahu je ale třeba vzít i rozdílnou věkovou strukturu publika. Tato tzv. internetová generace, která patří obecně k důležitým cílovým skupinám veřejné diplomacie, je často ovlivněna internetem v oblasti politicko-společenského zpravodajství více než televizními programy. Ve Spojených státech je tento trend nejpatrnější. Osmdesát procent mladých Američanů pokládá internet za nejdůležitější zdroj informací, navíc považuje sociální networking za druhou nejdůležitější funkci internetu po emailu. Hlavní uživatelskou skupinou sociálních sítí (Myspace, Facebook ad.) jsou lidé ve věku 19–31 let s neustále se snižující spodní hranicí. Roste také jejich frekvence interakce s médiem, když například z 67 milionů uživatelů Facebooku se většina naloguje na svůj profil minimálně jednou denně. Zkušenosti a virtuální známosti uživatelů přecházejí i do reálného života. Nadpoloviční většina uživatelů sociálních sítí se setkala s osobou, kterou poznali původně na internetu, a téměř 90 procent uživatelů se aktivně zabývá nějakou aktivitou nebo sociálním fenoménem poté, co se o něm poprvé dozvěděli na internetových fórech.

Virtuální veřejná diplomacie

Řada zemí si je dobře vědoma potenciálu virtuální soft power, kterou internet nabízí. Ve Spojených státech v roce 2003 vznikla v rámci ministerstva zahraničí dnes již transformovaná The Office of eDiplomacy a úspěšně funguje intranetová Diplopedia, která na principu otevřeného konceptu wiki a sdíleného archivu poskytuje informace o americké zahraniční politice včetně veřejné diplomacie. Využití internetu pro zahraniční vztahy uvedla jako jednu z klíčových oblastí pro úspěch americké diplomacie i tehdejší ministryně zahraničí Condoleezza Riceová v konceptu Transformational Diplomacy (2006). Internetu se věnuje i britská studie Engagement: Public Diploma-

cy In a Globalized World (FCO, 7/2008), kde E. Potter uvedl interaktivitu jako zásadní vlastnost, která web 2.0 předurčuje k využití veřejnou diplomacií. Internet 2.0 nabízí oproti první generaci obecně interaktivnější prostředí ke sdílení a aktivní distribuci informací a jeho aplikace přináší nejen sdělení, ale i video, zvuk a multimedia. To motivuje vývojáře k šíření aplikací, které lépe vycházejí vstříc potřebám uživatelů, a nabízí nové formáty služeb (*entertainment on demand, e-administration, cloud computing* aj.). Mezi charakteristiky klíčové pro zahraniční prezentaci státu a její zájmové skupiny patří i přirozené propojení internetových stránek na navazující relevantní informace a portály a odkazy na další konkrétní poskytovatele služeb. Internet také umožňuje vrstvení informací podle hustoty a detailu dat, a tím vychází vstříc různým cílovým skupinám. Díky možnosti zachování mobility připojení uživatelů dovoluje propojení jejich pracovního prostředí s volným časem a osobními zájmy. Pro státní instituce je významná efektivita poměru nákladů a dopadu kampaní. Veřejné diplomacie poskytuje internet i zpětnou vazbu vůči jejím aktivitám prostřednictvím průzkumů, soutěží apod. a je nástrojem pro sledování vnímání národní značky a image státu. Co přinese zatím blíže nedefinovaný internet 3.0, nikdo přesně neví. Jisté je, že jej nebude omezovat objem dat nebo jejich zdroj a permanentní připojení a sdílení kapacit a informací bude jedním z principů celého konceptu. Veřejná diplomacie tak sto-

jí před novou výzvou, které ji, stejně jako dosavadní technologický vývoj, opět nenávratně změní.

Potenciální úskalí

V praktickém využití internetu veřejnou diplomacií ale stále zůstává řada neznámých. Technologicky náročnou cenzuru internetu řeší některé státy prostým omezováním přístupu k celým portálům (například čínská blokáda serveru YouTube). Důvěryhodnost internetu snižuje obtížně sledovatelný původ dat a malá ochrana autorských práv proti jejich zneužití. Kapacita sítě také svádí k zahlcení vyčerpávajícími, ale pro individuální uživatele málo relevantními informacemi, které jej nevedou k další interakci a rozvoji komunikace. Internetové prostředí podporuje fluktuaci a flexibilitu užívaných zdrojů a portálů. Uživatel jedním kliknutím přejde od jedné aplikace k druhé. Konkurence je ve virtuálním prostředí silnější, než je tomu v reálném světě, kde je nutné budovat vztah s uživateli a příznivci více dlouhodobě a s větším úsilím, který se pak zato projevuje pevnější vzájemnou vazbou. Nevíme, nakolik budou tyto nové virtuální *imagined communities*, tedy skupiny uživatelů, které spojuje užívání stejných výchozích internetových platform (Google, Yahoo, Myspace aj.), dlouhodobě od danými příznivci jedné značky, poskytovatele nebo státu. Veřejná diplomacie musí tedy na internetu působit více plošně, zaujmát více pozic a nabízet různorodé služby. Samotné připojení je ale dalším úskalím. Řada zemí, důležitých pro zahraniční zájmy státu, zvláště pak země třetího světa a nedemokratické státy, zůstávají nadále bez svobodného či jakéhokoli přístupu k internetovému připojení, a tedy mimo hru. Přes veškerý svůj potenciál jsou virtuální kampaně stále jen významným doplňkem klasické veřejné diplomacie, nicméně moderní zahraniční prezentace státu se již dnes bez nich nemůže obejít.

Zdroje

- Chong, Alan. Foreign Policy in Global Information Space: Actualizing Soft Power. New York: Palgrave Macmillan, 2007
- Waller, Michael. The Public Diplomacy Reader. Washington: The Institute of World Politics Press, 2007
- Internet Overtakes Newspapers As News Outlet. Washington: The Pew Research Center for the People and the Press, 2008
- Engagement: Public Diplomacy In a Globalized World. Londýn: Foreign & Commonwealth Office, 7/2008

Ladislav Pflimpfl je

doktorem mezinárodních vztahů IMS FSV UK. xladislav@gmail.com

Opozícia 2.0

**Sociálne siete a ich
vplyv na činnosť
opozície v arabských
krajinách**

Michal Onderčo

Sociálne siete radikálne transformovali činnosť opozičných hnutí v arabskom svete. Zo začiatku podceňované vládami, dnes sa stali miestom, kde sa kujú plány na prípravu horúcich chvíľ v paláci. V Egypte pomohla facebooková skupina v roku 2008 pripraviť veľké protesty po celej krajine. V roku 2009 totálne zlyhali. Prečo?

Facebook náš každodenný, daj nám dnes...

Facebook a jemu podobné sociálne siete radikálne transformovali spôsob komunikácie medzi ľuďmi. Facebook vznikol v roku 2004 ako nástroj na vzájomnú interakciu medzi študentmi Harvardu ako dielo jedného z nich, Marka Zuckerberga. Čoskoro prekročil brány Harvardu, Ivy League, Ameriky a univerzitného sveta. Dnes má Facebook vyše 300 miliónov aktívnych užívateľov, ktorí si medzi sebou vymieňajú fotky, správy, videá, linky a názory. Medzi vašich priateľov nemusia patriť len starí spolužiaci z gymnázia, ale napríklad aj kolegovia z práce či ľudia, ktorých ste stretli len na jednom seminári. Niekedy ste sa nemuseli stretnúť fyzicky nikdy.

Dôležitou súčasťou Facebooku sú skupiny, kde môžu užívatelia diskutovať na rôzne témy. Rozdielny môže byť ich stupeň verejnosti a v poslednej dobe je len málo politikov, ktorí išli do volieb bez svojej Facebookovej skupiny, kde (najmä) ich podporovatelia diskutovali v ich prospech. Známym príkladom je Barack

Obama, ktorého skupina mala vyše šesť miliónov členov. V našich končinách je iným príkladom Iveta Radičová, jej skupina mala trinásť a pol tisíc členov pred prezidentskými voľbami 2009.

Pre skupinu, ktorá je v opozícii voči totalitnej vláde, prináša Facebook niekoľko výhod: je ťažké kontrolovať, čo sa tam odohráva, je ťažké kontrolovať identitu účastníkov, je náročné k nemu zamedziť selektívne prístup (nedá sa zablokováť prístup k politickým skupinám a ponechať prístup k skupinám milovníkov papagájov). To isté sa týka videí, ktoré sa objavujú na známom serveri YouTube. Je takmer nemožné kontrolovať, čo sa tam objaví. A preto sa vlády musia rozhodnúť. Buď sa vyberú cestou blokovania týchto stránok (čo je cesta sýrskeho režimu), alebo sa rozhodnú ho povoliť, ale monitorovať (cesta egyptská). Treba však podoznieť jedno – v každej internetovej kaviarni v Sýrii pri troche snahy dostanete program, ktorý pomôže obísť vládne obmedzenia a otvorí cestu k Facebooku a YouTube.

Orwell naopak

George Orwell vo svojej kultovej knihe **1984** opisuje vládu, ktorá pomocou technológie kontroluje občanov. Známy americký expert na arabské médiá a opozičné hnutia Marc Lynch tvrdí, že to, čo sa deje v Egypte, je Orwell naopak. Nie vláda kontroluje občanov, ale občania využívajú médiá na kontrolu vlády. Určite má v niečom pravdu.

V roku 2005 došlo pod tlakom USA k miernemu povoleniu zo strany egyptskej vlády – prvýkrát sa konali voľby za účasti viacerých strán a došlo k vzniku fóra naprieč politickým spektrom, ktorého spojivom bola opozícia voči Mubarakovi. Keďže bolo hnutie Kifája ignorované tlačou, ich hlavným diskusným kanálom bol ich blog. Čoskoro však bezpečnostné zložky pochopili, odkiaľ fúka, a niekoľko blogerov strávilo neprijemné chvíle na policii či vo väzniciach.

Keď sa začiatkom roku 2009 odohrali v Egypte ozbrojené strety medzi policiou a armádnymi kadetmi, médiá o nich mlčali (negatívne informácie o armáde predstavujú tabu, ktoré sa žiaden novinár neodváža zniesť). Avšak vďaka mnohým mobilným telefónom už o niekoľko hodín viseli na stránke YouTube videá z týchto stretov.

Ked' sa Facebook spojí s pracujúcou triedou...

V roku 2008 vznikla na Facebooku skupina, ktorá podporovala protest pracujúcich v textilnej fabrike v meste Al Mahalla al Kubra v nilskej delte. V meste sa nachádza mamiutia fabrika na pradenie a tkanie a jej zamestnanci sa dožadovali svojich práv už niekoľkokrát predtým. Čoskoro po svojom založení získala skupina 6. apríla niekoľko tisíc členov. Šiesteho apríla 2008 sa odohrali obrovské protesty po celej krajine, pri ktorých zahynuli traja ľudia a zhruba 150 ich bolo zranených. Zakladateľ skupiny Ahmad Maher Ibrahim bol zatknutý a mučený. Polícia od neho chcela heslo k jeho účtu na Facebooku a zoznam členov skupiny. Úbohý Ahmad im však zoznam nemohol dať – väčšinu z nich nepoznal. Zle tiež skončila spoluadministrátorka skupiny Esra Abdal Fatah, ktorá bola zatknutá po ceste na demonštráciu. Policajný zákrok proti internetovým aktivistom bol jednoducho brutálny.

Ked' sa však Facebook nespojí...

V roku 2009 plánovali organizátori znova protesty na 6. apríl, ktorý nazvali Dňom hnevu. Medzi ich požiadavky patrilo sedemnásobné zvýšenie minimálnej mzdy a zvolenie nového orgánu, ktorý by navrhoval novú ústavu. Vyzývali na generálny štrajk a demonštrácie. Pár dní pred protestami zatkla polícia vyše 25 aktivistov, bezpečnostné jednotky boli v stave pohotovosti a zatýkali okrem iného aj študentov za roznášanie letákov. Medzi zatknutými sa objavil aj bloger Moslimského bratstva Abdal Rahman Fares, prepustený deň po „štrajku“. Samotné Moslimské bratstvo, najsilnejšia opozičná platforma v Egypte, podporilo konanie štrajku, ale samo sa ho nezúčastnilo. Bratia si za toto

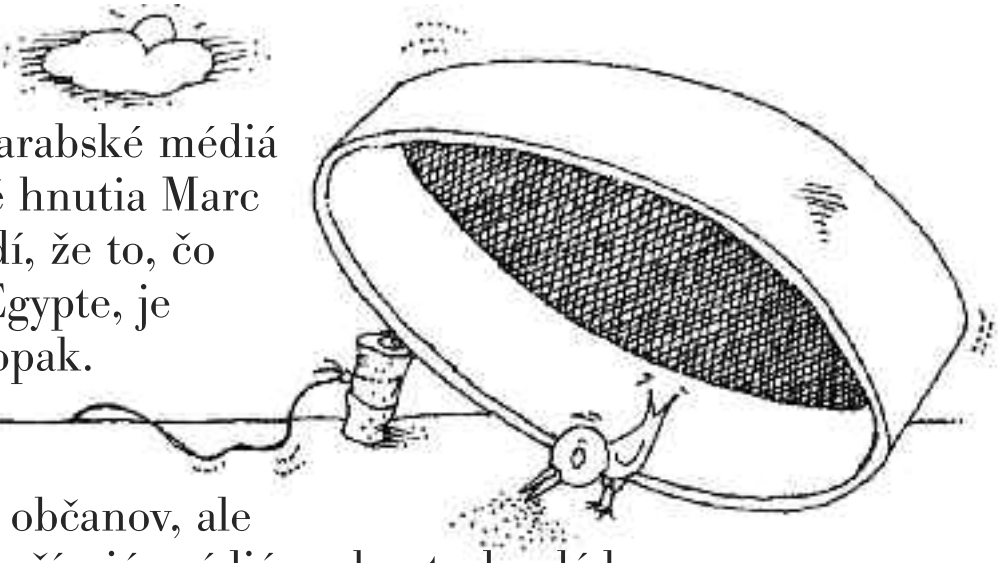
svoje rozhodnutie vyslúžili hodnotenie, že sú z „príliš starej školy“ od politológa Hossama Tammama v týždenníku Al Ahram Weekly. Organizátori tiež nezískali podporu od žiadneho z odborových zväzov či iných organizácií.

Facebooková skupina podporujúca generálny štrajk – Mládež 6. apríla – mala v čase konania štrajku takmer 76 tisíc členov. Jej členovia založili aj blog, kde in-

lamentu a predseda strany Ghad (*Zajtrajšok* v arabčine) Ajman Núr. Núr bol v roku 2005 zatknutý potom, čo bol protikandidátom Husního Mubaraku v prezidentských voľbách a získal sedem percent hlasov. Dôvodom na jeho väznenie bolo obvinenie z falšovania úradnej listiny. Núr sa čoskoro po svojom zatknutí stal pravdepodobne najznámejším politickým väzňom v Egypte. Vo svojom volebnom manifeste

Známy americký expert na arabské médiá a opozičné hnutia Marc Lynch tvrdí, že to, čo sa deje v Egypte, je Orwell naopak.

Nie vláda kontroluje občanov, ale občania využívajú médiá na kontrolu vlády.

formovali o svojich aktivitách a cieľoch. Dokonca založili aj anglickú verziu blogu, ale tá čoskoro upadla. Okrem toho, správy o protestoch mohli ľudia na celom svete prijímať pomocou špeciálneho kanálu na serveri Twitter, mikrobloggerom systéme so stále rastúcou popularitou. Výhodou Twitteru oproti obyčajným blogom je, že správy sú oveľa kratšie a ich vyslanie je oveľa rýchlejšie a jednoduchšie. Pohodlne aj z mobilu.

Výsledkom Dňa hnevu bola splasnutá bublina. Na niekoľkých miestach v Káhire štrajkovalo niekoľko desiatok či stoviek študentov, zopár ich bolo aj v iných mestách Egypta. Ako skonštatovali niekoľkí egyptskí blogeri, na niekoľkých miestach bolo viac bezpečnostných síl než protestujúcich. V krajine sa neodohrali ani veľké demonštrácie, a už vôbec nie generálny štrajk. Prominentný káhirský bloger Arabist to zhodnotil otázkou: „Iba 45 zatknutí?“

Iróniou osudu je, že hlavnou hviezdou dňa v Egypte bol v ten deň iný prominentný opozičný politik, bývalý poslanec par-

jeho prepusteniu venoval riadok aj vtedajší kandidát na amerického prezidenta Barack Obama. Núr bol prepustený zo zdravotných dôvodov vo februári 2009. Šiesteho apríla 2009 vyšlo najavo, že Núr sa rozvádza so svojou dlhoročnou manželkou, advokátkou počas jeho liet vo väzení a bývalou hviezdou televíznych novín Džamilou Ismaíl. Táto šokujúca informácia sa stala väčším hitom než plánovaný štrajk.

Zdroje:

- Nelson, Anne (2008), Arab Media: The Web 2.0 Revolution. Carnegie Reporter 5(1). Prístup 05. 05. 09. Dostupné na www.carnegie.org/reporter/17/arabmedia/index.html
- Reporters sans frontiers (2008), Internet Enemies: Egypt. Prístup 05. 05. 09 Dostupné na www.rsf.org/article.php3?id-article=26150&Validator=OK
- Arabist arabist.net
- Blog Marca Lyncha (predtým známy ako Abu Aardvark) lynch.foreignpolicy.com

Celý deň hnevu si zaslúžil aj posmešné a negatívne reakcie egyptskej tlače. Provládny Al Ahram uverejnil na prvej stránke článok chváliaci sociálne kroky prezidenta Mubaraka. Ostatné provládne denníky hovorili o tom, že Egypt nepotrebuje chaos. Kruté boli k protestom aj nezávislé denníky, ktoré nazvali protesty od slabých, cez pokojné, skromné až po prepadáky.

Úspech na webe, neúspech mimo

Natíska sa preto otázka – prečo bolo hnutie s takou veľkou podporou na Facebooku a celkovo online také neúspešné. Prečo nedošlo k protestom ako rok predtým. Odpoveď je jednoduchá. Účasť v skupine na Facebooku je veľmi jednoduchá – stačí kliknúť tlačidlom a človek je členom. Rovnako diskutovať tam je relatívne bezpečné. Účasť na demonstrácii je však vysoko rizikovou záležitosťou. Okrem toho, ako to zhrnul už spomínaný Marc Lynch: Facebook nevyžaduje od účastníkov to, čo od nich vyžaduje účasť na štrajku – oddanosť a angažovanosť.

V neposlednom rade skupinu na Facebooku môžu jednoducho a rýchlo infiltrovať agenti bezpečnostných služieb. Potom akcie strácajú moment prevapenia a bezpečnostné služby môžu byť lepšie pripravené na to, čo sa bude diať. Nesmieme tiež zabudnúť, že korene protestov v roku 2008 boli „offline“. Robotníci v Al Mahalla al Kubra protestovali už predtým, než sa k nim pridali online aktivisti. Šiesteho apríla boli organizátori protestov ponechaní na svoje online korene. A zlyhali.

Inou skupinou, odlišnou od tých, čo sú aktívni na Facebooku, sú blogeri, ktorí čelia vyššiemu riziku, a mnohí z nich sa už ocitli vo väzení. Na druhej strane, blogeri Moslimského bratsva, postupom rokov stúpajú v rebríčku or-

ganizácie smerom nahor. Faktom zostáva, že blogeri v Egypte sú zastrešovaní, zatýkani a mučení.

Egypt – zem zaslúbená?

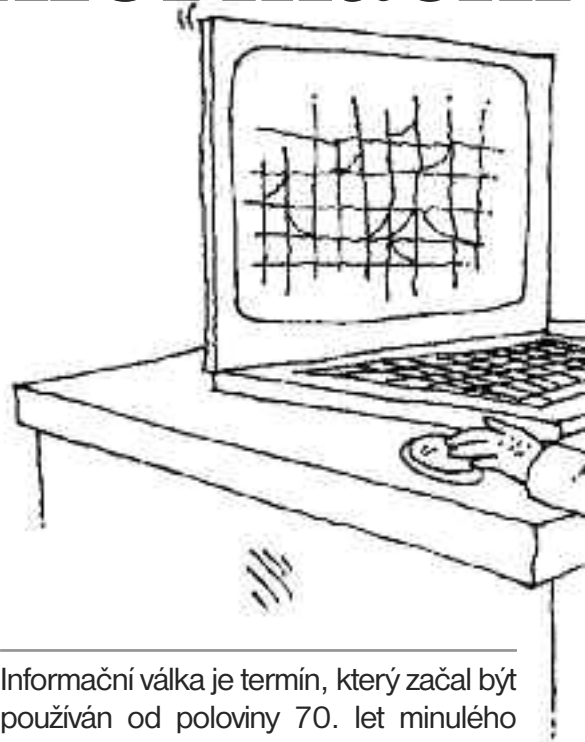
Prečo je teda egyptská blogosféra taká živá? Egypt, napriek tomu, že je autoritatívnym štátom, je krajinou s významnými medzinárodnobchodnými väzbami, s bohatými kontaktami so Západom, relatívne voľným prístupom k internetu a najmä významnou strednou triedou vybavenou mobilnými telefónmi. Pre porovnanie, v Iraku Saddáma Husajna musel každý majiteľ písacieho stroja registrovať jeho klávesy na políciu.

Napriek veľmi živej blogosfére, takmer miliónu užívateľov Facebooku a vyše 10 a pol miliónu užívateľov internetu v krajine, Egypt nepatrí medzi zaslúbené zeme internetistov. Od roku 2002 však v Egypte existuje oddelenie tajnej služby, ktoré nerobí nič iné, len sleduje „online prečiny“. Podľa nedávnej správy Reportérov bez hraníc patrí Egypt medzi nepriateľov internetu. Mnohí z blogerov či administrátorov prominentných skupín na Facebooku sú obžalovaní a sedia vo väzení za hanobenie prezidenta či rozširovanie nenávisťi voči islamu.

Facebook sa teda stal platformou egyptskej opozície. Je len otázkou budúcnosti, či sa Orwell skutočne mýlil. Facebook je vynikajúcou platformou na organizáciu, ale zároveň v sebe skrýva mnoho potenciálnych problémov. V apríli sa opozícia poučila, že politická činnosť sa nedá robiť len online. Teraz uvidíme, či sa poučí aj do budúcnosti.

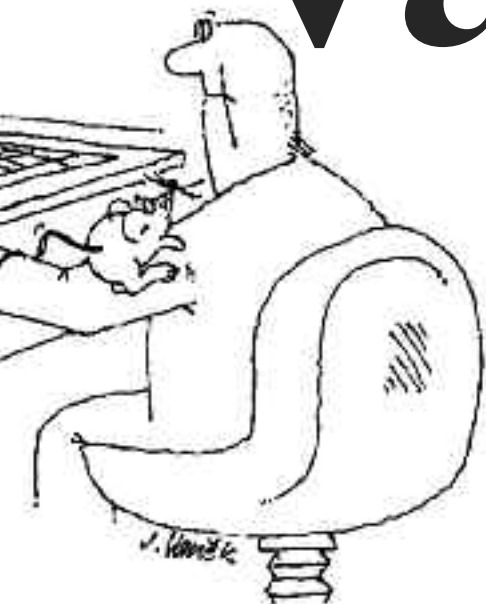
Michal Onderčo je spolupracovníkom Asociácie pro mezinárodní otázky a zabýva sa opozičným hnutím v arabských štátoch. michal.underco@amo.cz

Informační

Informační válka je termín, který začal být používán od poloviny 70. let minulého století. Zpočátku byla informační válka (IW) chápána coby užívání informačních prostředků ve válce i míru k dosažení cílů v konfliktu či soutěži a konkurenčním boji či jako boj o kontrolu nad informačními aktivitami. Spojené státy americké důsledně rozpracovávají v civilní sféře koncepcie kybernetické bezpečnosti a ve vojenské sféře koncepcie informačních operací sestávajících tradičně z operační bezpečnosti, válečných lstí, psychologických operací, elektronického boje a boje v prostředí počítačových sítí. Ruská federace informační bezpečnost chápe například i jako obranu, obnovu a posilování národní kultury či vývoj moderních technologií vlastním průmyslem atd. Martin Libicki ve svém obsáhlém eseji identifikoval dokonce sedm forem informační války s řadou subtypů. Klíčové v jeho příspěvku bylo konstatování, že v naprosté většině případů se nejedná o nové způsoby vedení boje. Jedním z typů, které jsou nové a samostatné, je vedení boje v prostředí počítačových sítí.

a kybernetická válka

Martin Bastl

Útočník v anonymitě

Zatímco informační válka je relativně amorfni termín označující nejrůznější způsoby napadání, narušování, ničení, ovlivňování či ochrany informací a informačních toků, kybernetický boj lze vymezit relativně přesně. Kybernetický boj je veden v elektronickém prostoru, prostřednictvím elektronických dat a elektronická data jsou také terčem operací. Je tu zřetelný rozdíl v chápání IW a kybernetického boje. Zatímco informační válka odkazuje k relativně abstraktní sféře získávání, zpracování či uchovávání informací a jejím hlavním cílem je percepce protivníka (jeho vnímání situace, uvažování – kognitivní sféra), kybernetický boj je zcela důsledně omezen na proces získávání, zpracování či uchovávání elektronických dat a jeho hlavním cílem jsou data v počítačích a počítačových sítích. Jediným diskutabilním bodem, se kterým je možné se v některých textech setkat, je uvažování fyzické destrukce nebo energetických zbraní jako nástroje kybernetického boje. Logika této úvahy vychází z předpokladu, že jsou-li cílem útoku elektronická data, můžeme jejich destrukce do-

sáhnout i konvenční cestou (například zničením počítače, ve kterém se nacházejí) či například s využitím elektromagnetických pulsů, které data vymažou. Analyticky je však zohlednění těchto metod útoku proti elektronickým datům zbytečné, existují jiné termíny, jež jsou schopny navrhované metody útoků pokrýt více než dostatečně (elektronický boj aj.).

Význam kybernetického boje roste úměrně rozšíření informačních technologií (IT) a závislosti fyzických systémů na získávání, zpracovávání a ukládání elektronických dat. Jeho charakteristiky byly opakovaně rozpracovány i v českém a slovenském prostředí. Kybernetický boj je veden nelineárně, není vázán na určitou frontu, ba dokonce – díky existenci spojitého kybernetického prostoru – ani na konkrétní teritorium. Operační prostor je tedy roven globální informační infrastruktuře pokrývající i blízký kosmický prostor. Rychlost kybernetických operací je limitována pouze výkonností hardwaru a propustností datových sítí. Akce mohou probíhat simultánně, velmi flexibilně je možné alokovat prostředky určené k dosažení

konkrétních bojových cílů. Možnosti sil a prostředků v kybernetickém boji nejsou přímo úměrné jejich počtu. Důležitých cílů je možné dosahovat s vyčleněním malých jednotek a sil. Obecně se konstatuje, že kybernetický boj je relativně levný, popřípadě že útočníka lze občas jen velmi obtížně identifikovat.

Téměř žádná z charakteristik nenabízí výraznější výhody v konvenčním vojenském střetnutí. Jedinou výjimkou může být dobrý poměr mezi náklady a případným benefitem kybernetického útoku. Další aspekty takto vedeného boje se však už výrazně neliší od charakteristik jiných typů boje vedeného prostřednictvím technologicky vyspělých zbraňových systémů (řízené střely, bezpilotní letouny apod., kde je zajištěna dobrá ochrana obsluhy i velká volnost jednání daná tím, že při výběru cíle nemusí být nutné zohledňovat jeho umístění); mobilních sil schopných realizovat nelineární operace atd. Relativní anonymita útočníka může být výhodou pouze v případě nekonvenčního střetnutí, například při realizaci sabotáží, kdy útočník chce zůstat skryt.

Kybernetický džihád

Právě sabotáže jsou nejčastějším druhem útoků, ke kterým v současnosti dochází. Jejich relativně masivní rozšíření vyvolalo opakovaně diskuse o kybernetickém boji. Protože jde prozatím o nejviditelnější formu incidentů, přizpůsobila se tomuto jevu i diskuse. Sabotáže, často realizované formou DoS útoků (*Denial of Service*), jež spočívají obvykle v zahlcení cílového serveru požadavky, takže jsou poskytované služby zcela nedostupné či velmi zpomalené, začaly být opakovaně označovány za kybernetické války (mezi nestátními skupinami i státy). K incidentům tohoto typu dochází pravidelně více než deset let. Mezi známé patřila dvouletá kampaň při střetu propalestinských a proizraelských hackerů v letech 1999–2001 (první tzv. „cyber jihad“), střety prosrbských a proamerických hackerů na jaře roku 2000, útoky pákistánských hackerů na indické servery, opakované rozsáhlé střety mezi proamerickými a pročínskými hackery, z nichž největší odezvy se dočkalo svého času (léto 2001) zřejmě vypuštěný červ Code Red, který cílil na stránky Bí-

lého domu (přičítané čínským hackerům) aj. Všechny rozsáhlejší konflikty postihly tisíce počítačů (či webových stránek). Cílem bylo jednak šířit propagandu jedné strany, demonstrovat její sílu, ponížit či zesměšnit protivníka změnami webových stránek institucí a organizací patřících k nepřátelské straně. Druhým cílem bylo blokování služeb, které druhá strana provozovala – ať již šlo o elektronickou poštu, obchod, šíření vlastní propagandy či prosté poskytování informací atd. Přestože sabotáže způsobují finanční škody, neznamenají vážnější ohrožení národní bezpečnosti postiženého státu. Jediným významnějším incidentem bylo krátkodobé uzavření estonské sítě po sérii útoků proruských hackerů na jaře 2007. Už v létě stejného roku se však objevily úvahy, zda hrozbu – ať již z neznalosti, nejistoty či z politických důvodů – estonská strana výrazně nezveličila. Osu úvah o skutečně vážných útocích tvoří spíše koncepce tzv. kritických infrastruktur.

Cílem útoků je tzv. „kritická infrastruktura“

Pojem „kritická infrastruktura“ se začal se vzrůstající frekvencí objevovat v materiálech zabývajících se bezpečností v druhé polovině 90. let, poté, co byla ve Spojených státech vytvořena Prezidentská komise pro ochranu kritických infrastruktur. Kritické infrastruktury (KI) byly definovány jako „některé národní infrastruktury tak životně důležité, že jejich vyřazení z provozu nebo zničení by mělo oslabující dopad na obranu nebo ekonomickou bezpečnost Spojených států“. Koncepce KI byla dlouhodobě rozvíjena a převzata i dalšími státy, včetně Evropské unie a v rámci ní samozřejmě i České republiky. V České republice se touto problematikou zabývá Výbor pro civilní nouzové plánování v rámci Bezpečnostní rady státu. To, co je považováno za kritickou

infrastrukturu, si obvykle stanovují jednotlivé státy samy. Obvykle však jde o infrastrukturu nezbytné k zajištění národní obrany a bezpečnosti obyvatelstva či – širěji – fungování společnosti jako celku.

Spojnicí mezi problematikou kritické infrastruktury a kybernetickým bojem je narůstající využívání výpočetních technologií při správě a kontrole klíčových uzlů KI. Je zcela zřejmé, že webové stránky firem či institucí, na které dosud probíhala většina útoků, nejsou součástí kritické infrastruktury nezbytné k zajištění normálního chodu společnosti. Oproti tomu například systémy řízení dopravy, transport vody, surovin

a výroba elektrické energie a mnohé další mohou spadat od oblasti KI a jejich narušení by mohlo narušit fungování společnosti či představovat bezpečnostní hrozbu. Funkce těchto systémů je často podporována či zajišťována s využitím informační technologie. Napadení počítačových komponent prostředky kybernetického boje by mohlo vést k omezení funkčnosti či výpadku rozsáhlých segmentů KI. To je v současnosti zřejmě považováno za největší hrozbu sou-

visející s kybernetickým bojem. Útoky v malém rozsahu mohou provést jednotlivci či malé skupiny útočníků, plošný úder proti nepřátelské infrastruktuře může být součástí mezistátního konfliktu. Na tuto oblast se také již řadu let koncentruje úsilí agentur a institucí zabývajících se bezpečností. Bylo dosaženo značných pokroků v oblasti politické, právní a technické. Ochrana zranitelných uzlů KI kontinuálně roste. Na druhou stranu roste v mnoha ohledech i využívání informačních technologií v této oblasti a závislost vyspělých společností na počítačích a počítačových sítích zesiluje. Možný dosah úspěšného kybernetického úderu roste přímo úměrně této závislosti.

Kdy přijdou kybernetické útoky s fyzickými následky?

Zatímco termín informační válka je tedy obvykle používán v nejširším smyslu jako pojem označující boj o kontrolu nad informačními aktivitami, pro újeji chápáné vedení boje v prostředí počítačů a počítačových sítí je vhodnější používat termíny kybernetická válka či kybernetický boj. Cílem kybernetického boje je aktivitami realizovanými v prostředí počítačové sítě pozměnit, poškodit nebo zničit elektronická data protivníka. Výsledkem je poškození a oslabení nepřítele. Většina zaznamenaných útoků tohoto typu, které probíhaly v minulosti, měla za výsledek pouze finanční či politické škody (zesměšnění protivníka, znemožnění šíření jeho propagandy atd.). Nelze však vyloučit ani útoky, které budou

Cílem kybernetického boje je aktivitami realizovanými v prostředí počítačové sítě pozměnit, poškodit nebo zničit elektronická data protivníka. Výsledkem je poškození a oslabení nepřítele.

Zdroje

- Halpin, Edward F., Trevorrow, Philippa, Webb, David C., Wright, Steve (eds., 2006): *Cyberwar, Netwar and the Revolution in Military Affairs*. New York: Palgrave Macmillan, 2006
- Nižňanský, Jaroslav (ed., 2003): *Informačná vojna v ozbrojených silách*, Bratislava: Ministerstvo obrany SR, 2003.
- Bastl, Martin (2008): *Budoucnost nekonvenčních forem boje*. Rexter. (www.rexter.cz)
- Galdi, Theodor W. (1995): *CRS Report for Congress - Revolution in Military Affairs? Competing Concepts, Organisational Models, Outstanding Issues*. (www.fas.org)
- Krulík, Oldřich (2007): „Klasické“ versus „kybernetické“ konflikty mezi státy. *Euroatlantic Quarterly*. (www.eaq.sk)
- Libicki, Martin (1995): *What Is Information Warfare?*. (www.afcea.org)
- Poulsen, Kevin (2007): *Estonia 'Cyberwar' Wasn't*. *Wired*. (www.wired.com)
- Rathmell, Andrew (1998): *Information Warfare: Implications for Arms Control*. (www.kcl.ac.uk)

mít fyzické následky, které povedou k vážným materiálním a sociálním škodám či přímo k obětem na lidských životech. Takovéto kybernetické útoky by byly s největší pravděpodobností směřovány na počítačové systémy, jež jsou součástí tzv. kritických infrastruktur. Útok na kritické infrastruktury je v tomto ohledu největším rizikem a ochraň KI je věnována největší pozornost. Program ochrany kritických infrastruktur probíhá i v České republice, kde je v současné době v působnosti Bezpečnostní rady státu. Obecným rámcem je Evropský program pro ochranu kritických infrastruktur a ochrana před důsledky kybernetického boje je součástí agendy spadající do oblasti vnitřní bezpečnosti. Nejedná se tedy o oblast vojenské bezpečnosti a není primárně řešena v rámci NATO.

Martin Bastl

je odborným asistentem Oddělení bezpečnostních a strategických studií katedry politologie FSS MU. Věnuje se výzkumu kybernetických hrozeb, informační války a nových způsobů vedení boje.

bastl@fss.muni.cz

Kdo ne(euro)lobbuje, jde z kola ven

Lenka Kovačovská

Lobbing v Evropské unii (tzv. eurolobbing) představuje složitou mašinerii většinou nepsaných pravidel a procesů vyžadující si expertní znalost unijních rozhodovacích procesů, která je na míle vzdálená od začátků lobbingu aplikovaných v americkém Kongresu v 19. století. Na rozdíl od otevřeného a pragmatického lobby v USA se eurolobbing – v důsledku specifických charakteristik EU (organizace sui genesis) – vyznačuje snahou o budování dlouhodobých partnerství a sdílení informací v rámci společného projektu evropské integrace. Díky sektorovému spill-over v rámci EU a rozšiřování oblastí, v nichž má Evropský parlament právo spolurozhodování, nabývá eurolobbing i úsilí o jeho regulaci a větší transparentnost na významu.

Snaha jednotlivých zájmových skupin ovlivňovat legislativu – eurolobbing – se objevuje již v 50. letech v souvislosti se založením Evropských hospodářských společenství. Vzhledem k tomu, že se v tomto období schvalování evropské legislativy odehrávalo pouze na úrovni Rady ministrů, tj. členskými státy vybavenými právem veta, se lobbing zaměřoval především na ovlivňování národní politické reprezentace. Teprve s přijetím Jednotného evropského aktu v roce 1987 nastává skutečný rozvoj eurolobbingu, zaměřeného vedle jednotlivých

členských států i přímo na evropské instituce. To bylo umožněno především zapojením Evropského parlamentu do schvalování evropské legislativy, obnovením hlasování kvalifikovanou většinou v Radě, ale také opětovným oživením projektu vnitřního trhu a evropeizací nových sektorových politik pro něj důležitých.

Význam eurolobbingu

Eurolobbing je oboustranně výhodný jak pro zájmové skupiny, tak i pro evropské instituce. Těm prvním napomáhá prosazovat ve fázi legislativní iniciativy pro ně výhodnou

unijní legislativu, nebo naopak zmírnit negativní dopady Komise navrhované legislativy. Navíc tzv. europeanizace, tj. „nárůst v nastolování témat veřejnou a soukromou sférou, který nebere ohled na hranice evropských států“, umožňuje, aby přímo jednotlivé subjekty Evropské unie mohly prostřednictvím intenzivního a cíleného působení na evropské instituce (především Komisi), nepřímo iniciovat otevření pro ně zásadních témat, jejichž vhodná úprava na evropské úrovni je pro danou skupinu nanejvýš výhodná. V důsledku velkého množství zájmových skupin s často protichůdnými názory na dané téma a také v důsledku velké časové i finanční nákladnosti eurolobbingu by ten ov-

šem neměl být ztotožňován s konečným ovlivněním legislativy. Van Schendelen proto popisuje lobbying pouze jako „nekonvenční snahu o dosažení požadovaných výsledků nebo prosazení vlivu, i proto nelze [podle Van Schendela v případě lobbyingu] hovořit o jistém úspěchu“.

Zaangažovanost zájmových skupin je výhodná i pro samotné evropské instituce, které si tímto způsobem mohou levně opatřit potřebné informace pro své rozhodování, aniž by musely navyšovat vlastní byrokratický aparát, jehož rozbuřelost bývá často předmětem kritiky. Navíc, jak poznamenává Markéta Pitrová, eurolobbing napomáhá evropským institucím i v průběhu procesu implementace, kdy částečně supluje nedostačující prováděcí a kontrolní kapacity. Vysvětluje to tzv. jevem „*whistle blowing*“, kdy jednotliví zainteresovaní aktéři monitorují proces implementace pro ně klíčové evropské legislativy a sami upozorňují Komisi na případné nedodržování pravidel. Tímto způsobem zmírňují zájmové skupiny odtaziť evropských institucí od „mimobruselského“ dění a posouvají je

blíže k občanské společnosti a každodenní realitě.

S rostoucím počtem zainteresovaných subjektů na přípravě a procesu schvalování evropské legislativy, a tudíž lobbujících u evropských institucí, se společným problémem obou paradoxně stala přesycenost arény zájmovými skupinami. Ta v konečném důsledku vede k zahlcení evropských institucí velkým množstvím dílčích informací a jejich analýza a vzájemná kompilace nadměrně zatěžuje byrokratický aparát, jehož práci měla původně ulehčovat. Pro zmírnění následků této přetíženosti se Komise snaží prosazovat tzv. doktrínu smíšeného zboží, tj. svazování zájmů a zájmových skupin při jednání

o určitém tématu, aby se tak přirozeně snížil počet pozičních stanovisek a s důrazem na jejich komplexitu.

Navíc, ne všechny druhy zájmových skupin mají stejnou příležitost k eurolobbingu. Zatímco Pitrová jednoznačně vyzdvihuje jako dominantní tzv. obchodní skupiny, tj. velké průmyslové aktéry mající dostatek kapacit pro prosazení svých zájmů, Bouwen klasifikuje tři druhy zájmových skupin podle jejich přístupu k Evropské komisi. Prvním jsou velké firmy, které mají nejen dostatek dostupných zdrojů, nýbrž jejich přístup ke Komisi je ulehčen i „zbožím“ (rozuměj expertní znalost), po němž se Komise poptává. Druhý druh podle něj představují evropské asociace a federace, které tím, že v sobě zahrnují aktéry z různých členských zemí, více odpovídají požadavkům na obhajobu „unijních“ zájmů a pro Komisi jsou vítaným legitimačním prvkem vlastních návrhů. Třetím druhem zájmových skupin s nejmenším přístupem ke Komisi jsou nyní podle Bouwena národní asociace. Ty se zdají být s ubýváním práva národního veta a posilováním pozice Evrop-

ského parlamentu do velké míry historicky překonány.

Transparentnost evropského legislativního procesu a regulace lobbyingu

Přesycenost arény zájmovými skupinami a nerovný přístup jednotlivých skupin k evropským institucím vyvolávaly potřebu regulace eurolobbingu, která by stanovila nejen základní etická pravidla pro lobbyisty, ale celému procesu by dodala větší transparentnost. Zatímco v USA se díky dlouhodobé tradici lobbyingu k jeho první regulaci přistoupilo již ve dvacátých letech 20. století, na půdě EHS/EU se o potřebě regulovat lobbying začalo mluvit teprve v letech devadesátých. Tento proces tehdy odstartovala nezávislá zpráva nizozemského poslance Evropského parlamentu Almana Mettena „Duch Bruselu“, v níž kritizoval netransparentnost a nevyváženost lobbování v Bruselu a navrhoval zavedení registru lobbyistů spolu s přísným etickým kodexem. Již v lednu následujícího roku proběhlo v Evropském parlamentu první slyšení věnované pravidlům lobbyingu, především etického kodexu pro lobbyistické skupiny a jejich registraci. V květnu 1997 stanovil Evropský parlament pravidla chování pro lobbyistické skupiny, která doplňovala registrační a akreditační proceduru, která se ovšem vztahuje pouze na lobbyistické skupiny akreditované Parlamentem. Komise a Rada mají rovněž zformulovány etické kodexy pro vnější aktéry, ale především pro vlastní zaměstnance, které mají povahu poloformálních předpisů.

Tyto snahy byly v roce 2005 posíleny Evropskou iniciativou pro transparentnost, na základě které mimo jiné v roce 2008 zavedla Komise dobrovolný rejstřík pro lobbyisty. Podle představ Evropského parlamentu by měl být tento rejstřík, který je společný pro všechny unijní instituce, povinný a veřejný a poskytoval by mimo jiné i údaje o veškerém financování lobbyistických aktérů. Navíc by měl být spojen s kodexem chování a mechanismem vylučujícím individuální lobbyisty porušující takto nastavená pravidla. Vůči tomuto návrhu má ovšem výhrady Rada,

a eventuální zavedení povinné registrace tak bude otázkou pro příští Komisi a europoslance.

Já lobbuji, ty lobbujes, všichni lobbujeme

V současné době je (euro)lobbying považován za zcela legitimní nástroj prosazování, respektive hájení vlastních zájmů a přistupuje k němu čím dále více unijních subjektů, které tak nabývají konkurenční výhody vůči svým méně aktivním soupeřům. V konečném důsledku to vede k efektu sněhové koule v nárůstu počtu zájmových skupin lobbujících u evropských institucí. Vinou velké konkurence je tak podle Markéty Pitrové motivací k eurolobbyngu v dnešní době spíše snaha o zamezení ztrát, které by mohly být zapříčiněny nepřítomností aktérů při rozhodování, než snaha o zisk (tj. jsou-li tam všichni, musím i já).

Vzhledem k tomu, že rovný a nediskriminační přístup všech subjektů k evropským institucím je jednou ze základních hodnot Evropské unie, potřeba o nalezení efektivní a všestranně akceptovatelné úpravy lobbingu na celounijní úrovni se neustále zvyšuje a lze předpokládat, že bude nalezena po volbách do Evropského parlamentu s novou Komisí.

Lenka

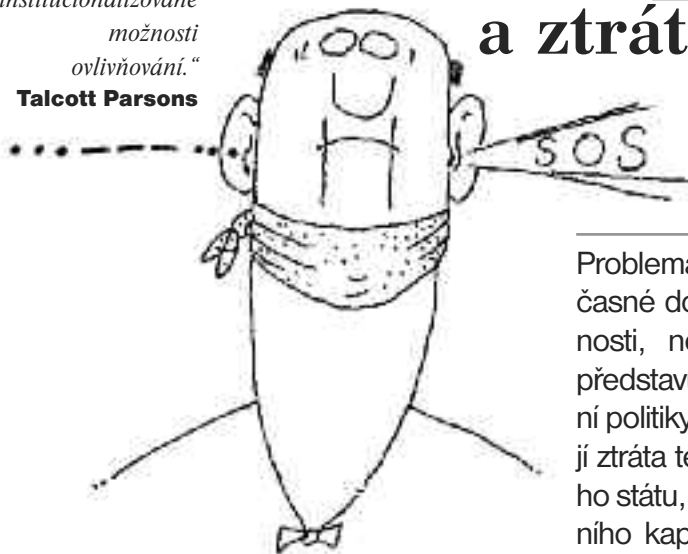
Kovačovská je

doktorandkou na Středisku mezinárodních studií Jana Masaryka VŠE a analytičkou Asociace pro mezinárodní otázky.

lenka.kovacovska@amo.cz

Jiří Bystřický

„Moc totiž spočívá
v tom, že existují
a jsou využívány
institucionalizované
možnosti
ovlivňování.“
Talcott Parsons

Politika kompetence a ztráta teritoriálně ustavené moci státu

Problematika politiky kompetence je v současné době tématem hodným naší pozornosti, neboť z dlouhodobého hlediska představuje nový náhled na proměnu státní politiky komunikace. V jejím ohnisku stojí ztráta teritoriálně ustavené moci národního státu, jež pozvolna ustupuje vlivu globálního kapitálu, který neodvolatelně kolonizuje státně organizovanou politiku.

Podstatou nově vznikající politiky kompetence je snaha o vytvoření dočasné rovnováhy mezi *globální kompetencí* a *státní mikropolitikou*, jež částečně omezuje vliv kosmopolitního hlediska a vytváří nové strategické linie teritoriální konkurence. Jestliže přijmeme předpoklad, že se nacházíme ve stadiu pokročilé revize moderny, v níž se odehrávají značně protichůdné tendence a procesy politického, ekonomického a sociálního pohybu, můžeme připustit vznik kosmopolitní moderny jako druhu proměny politické orientace svého druhu.

Zatímco na jedné straně vidíme vytrvalé snahy o využití globálních integračních procesů pro etablování kosmopolitních strategií, chápáné jako *otevírání nového*, rozšířeného a hlavně lokálně téměř neomezeného politického paradigmatu, pak na druhé straně máme stále dosud vlivné parciální národní zájmy, které nové prostory politických strategií a jednání vehementně uzavírají.

Co je ovšem stále v sázce a zůstává dosud spíše zamlčovaným předpokladem pro úspěšná politická rozhodnutí, je legitimizace vznikající *transpolitické kompetence*. Hovoříme o kompetenci k politickému jednání, při

němž globální zájmy postupně redefinují cíle národních politik. Zabýváme se tedy oblastí, která ještě zůstává ve hře národních politických zájmů, aniž by přitom nutně musela rezignovat na instrumenty k jejich uplatnění.

O co se tedy jedná? Jestliže dosud existoval jakýsi teritoriální dohled nad společností, který fungoval pod označením *národní stát*, pak je to zřejmě způsob kontroly a interpretace rozdílu mezi svobodou a svévolí, přičemž je jasné, že je to jen slabá náhražka za novodobé mocenské hry aktérů národních strategií. Při využití propozice *jemných rozdílů* (viz Bourdieu), stručně řečeno, za podmínky vymezení zákona jako prostoru svévole, je zřetelné, že míra kontroly nad těmi, jimž zákony vládne, je dána mírou jejího možného zneužití. Jeden z tzv. jemných rozdílů je patrný na první pohled: techniky kontroly jako formy omezení, které využívá výkonná moc, jsou vlastně vyjádřením rozdílů mezi legálním použitím síly a svobodou k jejímu odmítnutí.

Kosmopolitní stát ruší hranice sociálních nerovností

Především díky rozdílu mezi nárokováním si *oprávněného* výkonu státní politiky k omezení

svévole, ať už pod jakoukoli záminkou, a možnosti jej v zájmu zachování svobod odmítnout, zůstává ve hře národních zájmů jako poslední silný instrument, jímž kosmopolitní moderna zatím nedisponuje. Nicméně poměrně evidentním výstupem této *výhody* národní politiky je způsob uplatňování výkonu moci ve smyslu zavedení a uhájení politiky nerovností, řekněme především – sociálních nerovností. Je to ještě určitá zbytková ofenzíva, která zůstává k dispozici aktérům domácí politické scény, a to jako východisková situace pro legitimní obhajobu národních zájmů z pozice státní komunikační politiky. Neboť nerovnost v konkurenci, nerovnost ve výchozích pozicích aktérů ekonomické a sociální soutěže v rámci jednotlivých národních států je vždy potřeba politicky komunikovat jako redistribuci omezení, a nikoli jako svévolí.

Nicméně v porovnání s kosmopolitními postupy globalizace je redistribuce národních nerovností v jasné nevýhodě, neboť pro ni nelze nalézt žádné odpovídající měřítko, a v nerovnostech mezi jednotlivými státy nelze se tudíž dobrat vypovídajícího srovnání. Řekněme z toho důvodu, že už samotné nerovnosti mezi jednotlivými národními státy jsou nesrovnatelné.

Říká Beck, že kosmopolitní stát... uvolňuje a ruší hranice sociálních nerovností. Výchozí tezí je totiž základní nesrovnatelnost parametrů národních nerovností, které by kosmopolitní hledisko nejen narušilo, ale v zásadě učinilo nelegitimní. To znamená, že pokud ještě zůstává nějaká uzavřená oblast národních specifik, pro které lze najít fungující legitimizační praktiky, pak je to právě tato. A jako taková zůstává k dispozici pro politické rozhodování, aniž by musela rezignovat na hranice národa jako hranice vlastní politiky. Až potud je vše zdánlivě docela zřejmé, ale to, co se ukrývá v pozadí pohybu globální politiky, je sotva znatelné: je tam totiž samotný důsledek posunu hlediska v posuzování teritoriál-

ních nerovností. Neboť nejkratší způsob, jak znehodnotit domény národních redistribucí omezení, tedy nerovností, je ten, který využívá pohled transpolitiky.

Hovoříme o zavedení zdánlivě nadřazeného hlediska – hlediska omezení suverenity lokální svobody ve prospěch nové nadvlády – domény kosmopolitní kompetence. V tomto případě ovšem narážíme na strukturální problém: lze totiž říci, že svoboda novověku je diferencována spíše na škále omezení svévole než na škále produktivních praktik svobody. To znamená, že pro zajištění oprávněnosti pozice kosmopolitního hlediska by bylo zapotřebí vyhledat novou formu vertikálního omezení, řekněme jinou, než je ta, na niž se sama transpolitika odvolává. Muselo by být totiž nějak předem zajištěné, nejlépe na rovině vztahu komunikace – kompetence zjištění, že ono nové kosmopolitní pojetí lze legitimizovat shora, z určité vyšší normy. I když zde by zůstala nevyřešená otázka, z jaké vyšší normy by se odvozovala legitimita pro samotnou *kosmopolitiku*.

Zatím se věc má tak, že transpolitika nemá jasnou legitimitu, a navíc, v jejím případě se nelze odvolávat na pouhý převod nebo přenesení pravomocí ze státní politiky, tedy z historicky vytvořených umělých celků horizontálního omezení. Nicméně možnost znehodnocovat domény státní politiky tu stále zůstává ve hře.

Rozdíl mezi svobodou a svévolí

Stále vycházíme z předpokladu, že jednou z hlavních diferencí, která etabloje myšlení, je schopnost dostatečně legitimizovat rozdíl mezi *svobodou* a *svévolí*. Pro objasnění tohoto východiska můžeme vyjít z následující úvahy: *Svévole tkví v tom, že člověk si dělá to, po čem zatouží, svoboda znamená dělat správným způsobem pouze dobro: a naše poznání dobra musí vycházet z vyššího principu, shora.*

Svévole tkví v tom, že člověk si dělá to, po čem zatouží, svoboda znamená dělat správným způsobem pouze dobro: a naše poznání dobra musí vycházet z vyššího principu, shora.

Jestliže omezení svobody bylo dříve chápáno jako vertikální omezení svévole, od Rousseaua je známo a víceméně nadužíváno jiné omezení, totiž horizontální. V tomto pojetí samotná svévole už přestává být omezována či držena na uzdě z hlediska vyšší normy, ale je přímo sociální diferenciací, tzn., je pouhým výsledkem jednání druhých. Za této situace je zřejmé, že pokud je svévole druhých povýšena na princip vyšší normy, zaměňuje se horizontální omezení za vertikální a znehodnocuje se tak samotná povaha svobody.

Můžeme na tomto místě hovořit o aktu falešné demokracie, kde odkaz na většinouvé hledisko nečiní výchozí diferencí mezi svobodou a svévolí, ale naivně *zrovnoprávňuje* právě onen rozdíl, který odlišuje svobodu od svévolnosti. Toto znehodnocení můžeme předběžně označit za *cynickou normu*, princip, který důsledně eliminuje diferencí mezi svévolí a svobodou a ve svém důsledku je činí zaměnitelnými. To je ovšem postup, který velmi elegantně staví do pozadí vstupní podmínku nové politiky kompetence – totiž *kompetenci pro činnosti rozdílu mezi normami*.

Politika kompetence znamená nejprve uznání rozdílu mezi samotnými normami – norma není jen výkladový princip jednání, je především instancí vertikálního členění prostoru politiky. Pokud by totiž pro-

Zdroje

- Badiou, A. (2005): *Metapolitice*, Londýn–New York: Verso
- Beck, U. (2007): *Vynalézání politiky*, Praha: SLON
- Bystřický, J.: *Moc a protiváha moci v globálním věku*, Praha: SLON
- Bystřický, J. (2006): *Média a diskurs politiky*, in *Mezinárodní politika* 7/2006
- Bystřický, J. (2007): *Cynická demokracie*, in *Mezinárodní politika* 10/2007
- Foucault, M. (2007): *Security, Territory, Population*, Palagarve, Macmillan
- Luhmann, N. (2006): *Sociální systémy*, Praha: CDK
- Strauss, L. (1995): *Eseje o politické filosofii*, Praha: OIKOYMENH
- Ranciere, J. (2006): *The Politics and Aesthetics*, Londýn–New York: Continuum

stor politiky nebyl vertikálně založen, nebyl by vůbec. Horizontální omezení je nutná míra dohledu nad výkladem jednotlivých norem, a to jako testu svobody názoru, ale nikoli pro možnost zamítnutí svobody pravdy. Právě svoboda pravdy je samotným horizontem omezení vertikálních norem, a nikoli omezení ná- zorem druhých.

Za předpokladu, že norma je eta- blovaným pravidlem pro jednání, můžeme říci, že kompetence zname- ná schopnost rozlišit pro jaké jedná- ní se ta která norma hodí a pro kte- ré nikoli. Politika kompetence tedy v důsledku poukazuje na rozdíl mezi normami platnými a falešnými.

Normy, které zařazujeme do ne- vhodného politického prostoru, vlast- ně jen novým způsobem znehodno- cují politiku komunikace a svévolně omezují svobodu pravdy. Je tedy za- potřebí politiků, kteří znečištění poli- tického prostoru od falešných norem umějí eliminovat. Problematika kos- mopolitní politiky se tak stává prob- lematikou zkoumání znehodnocení politiky kompetence uvnitř jednotli- vých národních států ve stejné míře, v jaké je v nich dosud uplatňováno netematizované horizontální omezo- vání.

Využívání cynické normy nená- padně proměňuje diskurs politiky v diskurs nových forem vyloučení, v němž lze téměř bez zaváhání od- sunout podmínku kompetence zcela do ústraní jako nepotřebnou či spíše rovnou nadbytečnou, neboť novým kritériem se stává omezení přístupu k samotné kosmopolitní kompeten- ci. Pak se ovšem politika kompeten- ce stává komunikační bloádou, ne- boť předem vylučuje všechny ty, kte- ří se dovolávají rozměru svobody, tj., odvolávají se na nadřazený prin- cip, a nikoli na skryté záměry svévo- le moci. Z logiky globalizačního po- hybu by vyplýval, že nadřazeným principem je samotný kosmopolitní pohled. Svěvole by tak najednou na- bývala dosud nebývalých forem: jak- si z definice by se horizontální ome-

zování stalo omezováním přímo ver- tikálním. Potom otázky přístupu ke svobodě jako normě vertikálního omezení, v němž platí odkazy na vyš- ší normy, především dobro ctnost, nejsou příliš žádoucí, pokud je ještě vůbec někdo vyžaduje. Takže namís- to potřebné kritické reflexe nároku na politickou kompetenci se hraje o její exkluzivitu, která se ovšem dá- le nezkoumá.

Úspěch má komunikace pouze teh- dy, když ego přebírá selektivní obsah komunikace (informací) jako premi- su vlastního chování. Akceptovat mů- že znamenat: jednání podle odpovída- jících směrnic, ale také prožívání, myšlení, další zpracování informací za předpokladu, že určitá informace je správná. Komunikační úspěch je zdařilé spojení selekcí.

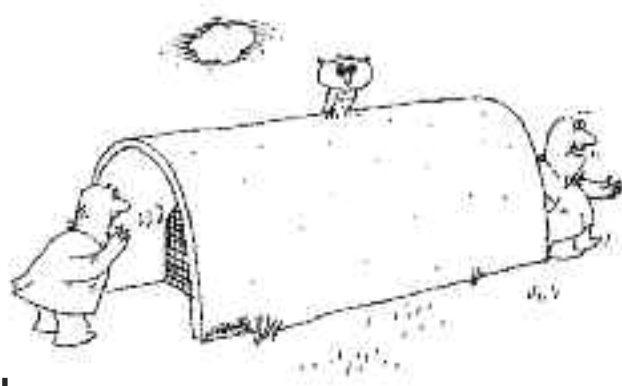
Vědění místo mínění?

Předmětem politiky současnosti jsou obsahy a cíle, které předem ospravedlňují používaná jednání prostě proto, že nemají žádný hori- zont omezení, nelze je tedy ani ově- řit, zda jsou platné, nelze je podro- bit revizi na míru svobody, kterou případně přinášejí, ale lze je pouze převzít nebo odmítnout. To je ov- šem příliš málo na to, aby získalo na věrohodnosti, a ještě méně na to, aby přinášelo nutnou legitimitu. Je- li klasická politická filosofie vedena otázkou po nalezení nejlepšího zří- zení, pak nejprve od Rousseaua, a později především v období druhé vlny modernity, se problematika nejvhodnější správy věcí veřejných proměnila do své vlastní karikatury. Postupná snaha o důsledné nahra- zení poněkud vágního mínění vědě- ním došla do stadia nové záměny: vědění je nahrazováno mikropoliti- kou komunikační reference.

Jiří Bystřický je vedoucím katedry elektronické kultury a sémiotiky na Fakultě humanitních studií UK.

bystrick@fsv.cuni.cz

„V sociálních sítích platí víc než kde jinde ,dvakrát měř, jednou řež‘,“

říká publicista a expert na nová média **Miloš Čermák** pro Meziná- rodní politiku. Robert Schuster s ním hovořil o rostoucím významu Facebo- ku a jiných sociální sítí, o tom, že mo- derní technologie jsou pro demokracii jak velkou šancí, tak i rizikem a také, že nejlepší obranou na webu je, podobně jako v reálném světě, zdravý rozum.

Celý svět hovoří o Facebooku, Twitteru a jiných komunitních sí- tích – co začalo jako studentský pro- jekt, se nyní stále častěji objevuje i v politice jako způsob mobilizace stoupenců a jejich propojování. Už

tento fenomén podle Vás překročil „klubový rámec“, kdy se jednalo o záležitost několika nadšenců, a je za tím cítit už nějaká kritická masa? Jinými slovy: je už počet uživatelů těchto sítí takový, že se z toho může stát vážný faktor v politice?

Nepochybně. Myslím, že to zcela jasně ukázala prezidentská kampaň Baracka Obamy v roce 2008. Jeho práce s takzvanými sociálními sítěmi byla vzorová a hodně změnila pohled na tento způsob marketingu – a to jak toho klasického, tak i politického. Samozřejmě záleží na konkrétní situaci. Sociální sítě využívá specifické publikum – obecně platí, že je mladé a vzdělané. Takže pokud pro politika či politickou stranu má smysl oslovit právě tuto cílovou skupinu, pak by to měli udělat. Jsou i místní specifika, v rů-

zných zemích jsou různé populární různé služby.

Jak je na tom Česká republika? Zaostává v tomto ohledu třeba nějak výrazně za některými jinými zeměmi v Evropě?

Řekl bych, že v Česku je situace srovnatelná s jinými evropskými zeměmi. Segment uživatelů sociálních sítí zaznamenává silný růst, takže je problematické porovnávat absolutní čísla. Ale i ta jsou celkem působivá. Konkrétně v Česku to na jaře 2009 znamená, že například Facebook používá již zhruba 300 tisíc lidí. Myslím, že to je celkem kritická masa. Ale je nutné vzít v úvahu, že 95 procent z nich je ve věku do 35 let. V tomto ohledu se lišíme od většiny evropských zemí, střední a starší generace „objevuje“ Face-

book pomaleji než ta v Americe či ve vyspělých evropských zemích.

Facebook hraje v zemích, jako je Írán nebo Egypt, důležitou roli jako místo, kde se shromažďuje a vyměňuje si názory opozice. Může z toho vzejít pro tamní autoritativní režimy vážná hrozba?

Ono to tak může vypadat, ale varuji před příliš velkým optimismem. Podobně se to říkalo již s nástupem webu v polovině devadesátých let. Ale pak se ukázalo, jak je snadné webový obsah blokovat, regulovat nebo cenzurovat. A že moderní technologie jsou pro demokracii jak velkou šancí, tak i rizikem. Zrovna tak je to se sociálními sítěmi. Mohou se stát místem, kde se opozice bude organizovat a kde bude možné svobodně šířit informace. Ale pro autoritativní stát se zrovna tak mohou stát nástrojem, jak opozici snadněji kontrolovat.

Jak moc se daří těmto vládám cenzurovat internet?

Technicky vzato to je velmi jednoduché. Právně či politicky je to stejné jako s tradiční cenzurou. Každý totalitní režim a každý stát k tomu přistupuje trochu jinak: dělá to více či méně otevřeně, v jiné míře a vysvětluje to různými důvody.

Které země takto omezují přístup k internetu a jaký s tím mají úspěch?

Jsou to všichni ti „obvyklí podezřelí“. Kuba, Severní Korea, Írán, Čína, Egypt, Barma, Sýrie, Tunisko, Vietnam. V těchto zemích se na tom v různé míře podílí stát. Čím víc se na poskytování internetu podílejí soukromé firmy, tím jsou cenzura či regulace obtížnější. Ale neziskové organizace upozorňují na to, že i řada soukromých firem (včetně těch nadnárodních se sídly v demokratických zemích, jako jsou třeba Google nebo Yahoo) spolupracuje s místními totalitními vládami. Jednoduše proto, aby si udržely byznys. Nejmarkantnější je to v Číně.

Internet také zrychlil přenos informací a práci sdělovacích prostředků. Mezinárodní politika, a zejména diplomacie byly až dosud spojovány s diskretností, jednáními v zákulisí – je něco takového v éře internetu

a rychlého šíření zpráv ještě vůbec možné zajistit?

Dobrá otázka. Ono se to týká nejen diplomacie a politiky, ale i byznysu. Nebo obecně jakékoli lidské činnosti. Sociální sítě poněkud rozostřily hranice mezi privátním a pracovním světem. Spousta zaměstnanců firem dnes vědomky či nevědomky projevuje indiskreci v tom, že v rámci sociálních sítí sdělují detaily o své práci nebo o svém zaměstnavateli. Malý příklad: několik reportérů New York Times v květnu psalo na Twitteru postřehy z celoredakční porady, kde vedení novin seznamovalo redaktory se svým pohledem na budoucnost tohoto deníku či obecně papirových novin. Bylo to jistě velmi zajímavé, ale v New York Times z toho nebyli dvakrát šťastní. Někdy stačí jen málo, třeba když zaměstnanec nebo politik napíše, že jede do země XY na pracovní cestu. Pro insidery už to může být důležitá informace o tom, jaký účel taková cesta má. Je na to jednoduchý lék: že totiž instituce pro používání sociálních sítí stanoví pro své zaměstnance jasná a srozumitelná pravidla. Čím dříve, tím lépe.

Pro insidery už to může být důležitá informace o tom, jaký účel taková cesta má. Je na to jednoduchý lék: že totiž instituce pro používání sociálních sítí stanoví pro své zaměstnance jasná a srozumitelná pravidla. Čím dříve, tím lépe.

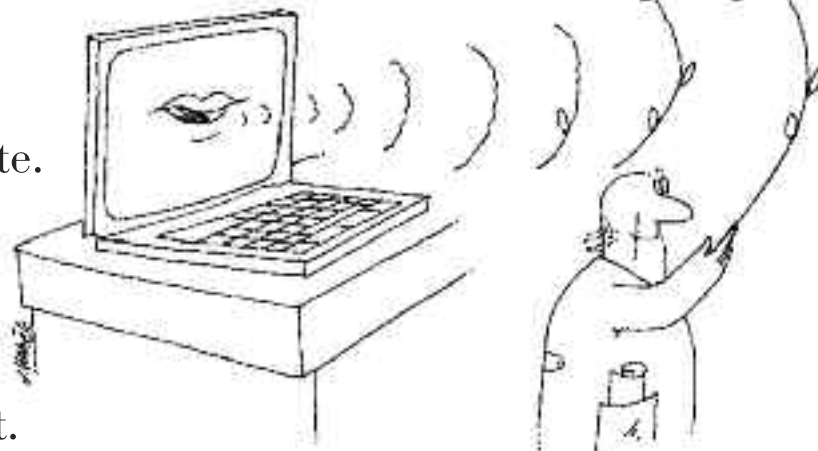
Dá se internet efektivně využívat pro uplatňování „soft power“ v mezinárodních vztazích, při budování značky státu, a vůbec při kulturní diplomacii?

Ano, to je stejně jako budování značky či reputace soukromé firmy. Ale stejně jako v komerční sféře je třeba v diplomacii či politice postupovat opatrně. V sociálních sítích platí víc než kde jinde „dvakrát měř, jednou řež“. Neboli v sociálních sítích si nemůžete dovolit udělat chybu, protože se jí pak nezbavíte. Co jednou vypustíte do sociálních sítí, nejde už zastavit ani vrátit.

Není existence těchto sítí s jejich často citlivými informacemi o uživateli politickým bezpečnostním rizikem?

Je rizikem pro ty, kdo k sociálním sítím přistupují bez přemýšlení a rozmyslu. Je samozřejmě rizikem pro děti či mladé lidi, kteří dopad svých „virtuálních činů“ domyslet nedokážou. Tady vidím velký prostor pro rodiče a školy. Měli by s dětmi o těchto rizicích mluvit a vysvětlit jim je. Příklad: v šestnácti může být „cool“ uveřejnit na Facebooku fotografie z večírku, kde se pil alkohol nebo kouřila marihuana. O pár let později mohou stejné fotografie zničit profesionální nebo ještě snáze politickou kariéru. Je naivní si myslet, že jak

V sociálních sítích si nemůžete dovolit udělat chybu, protože se jí pak nezbavíte. Co jednou vypustíte do sociálních sítí, nejde už zastavit ani vrátit.

mile tyto fotografie jednou existují, že se v budoucnu nemůžou kdykoliv a kdekoli „vynořit“. To je další nepříjemná vlastnost webu. Má příliš dobrou paměť.

Nemusí při zásadě „rychlost nade všechno“ trpět zákonitě i kvalita sdělovaných informací, protože už jednoduše nezbývá čas na jejich ověřování?

Kvalita mediálního obsahu nepochybně trpí, rychlost je jen jedním z důvodů. Základním problémem je kvantita informací, u nichž neumíme jednoduše určit jejich relevanci. Příliš mnoho informací znamená šum.

Jak se díváte na nebezpečí zneužívání internetu pro šíření cíleně klamavých informací? Pokud se nepletu, tak nejenom u nás, ale ani nikde jinde neexistuje ani žádný regulační (dohlížecí) orgán, jenž by v takovýchto případech mohl zasáhnout...

Není vlastně každý marketing, a zejména ten politický, „šířením cíleně klamavých informací“? Nejlepší obranou je na

webu stejně jako v reálném světě zdravý rozum. Obávám se, že státní regulační orgány disponují vším možným, zejména rozpočtem a administrativním aparátem, ale zdravý rozum projevují jen výjimečně. Proto jsem rád, že žádný takový orgán na web ani internet nedohlží.

Existuje podle Vás souvislost mezi rozvojem informačních technologií a překonáním chudoby v Africe? Zaznívají hlasy, že situaci méně rozvinutých nebo vyložené chudých států pomohou zlepšit právě zvýšené in-

vestice do informační infrastruktury. Sdílette tento pohled, nebo se jedná o názor poplatný době a jejímu nadšení z nových technologií?

To nedokážu odhadnout, ale zaznamenal jsem, že se tomu věnovaly už mnohé studie. Různé moderní technologie se v rozvojových zemích šíří s různým úspěchem. Myslím, že se nejvíce šancí dává těm mobilním. Už dnes je penetrace mobilů v Africe fantasticky vysoká a odhaduje se, že právě prostřednictvím mobilních telefonů se na tento kontinent dostane masově také webový obsah. Jaké to má konkrétní dopady na ekonomiku, nevím, ale myslím, že budou značné.

Miloš Čermák je komentátor, vydavatel, učitel a konzultant. Byl reportérem Reflexu, šéfkomentátorem Lidových novin. Spolupracuje s Lidovými novinami, Reflexem, deníkem E15 i dalšími médii. Spoluzaložil Centrum pro online média

cermak@extra.cz

Kulturní diplomacie v éře sítí

1 Může podle Vás rostoucí využívání elektronické komunikace (internet, sociální sítě apod.) představovat alternativu k osvědčeným postupům v oblasti kulturní diplomacie (kulturní výměna, stipendia apod.), případně je úplně nahradit?

ET: Internet nabízí řadu možností pro kulturní diplomacii. Jedním z příkladů tzv. virtuální diplomacie jsou virtuální ambasády na internetu, které se soustřeďují zejména na prezentaci daného státu v zahraničí a na nabídku kulturních programů. Bohatším státům umožňují zpestření a doplnění klasických forem diplomacie. Pro malé nebo chudší státy jsou možnosti nabídnout diplomatické služby v plném rozsahu při využití menších prostředků. Kromě virtuálních ambasád nabízí internet také přiblížení kulturní nabídky lokálních kulturních institucí zahraničnímu publiku. V žádném případě ale virtuální diplomacie nemůže nahradit lidský kontakt, který je veřejné diplomacii, jejíž je kulturní diplomacie součástí, vlastní.

JR: V současné době musí i kulturní diplomacie reagovat na vývoj moderních technologií v oblasti komunikace. Důvodů je ně-

kolik. Prvním z nich je schopnost oslovit konkrétní cílovou skupinu, což elektronická komunikace ulehčuje, zvláště, pokud máte v úmyslu oslovit mladší generaci. Přednosti elektronické komunikace využívají i některá naše zahraniční centra, která komunikují s veřejností například prostřednictvím blogu, Facebooku či informují o svých aktivitách prostřednictvím elektronického newsletteru. Ačkoli je její využívání v mnoha směrech nevyhnutelné, v žádném případě nemůže, a ani by neměla, nahradit tradiční postupy v kulturní diplomacii a bezprostřední, živé kontakty mezi lidmi. Pomáhá však zintenzivnit vztahy mezi Českou republikou a zahraničím na poli kulturního dialogu a usnadňuje kulturní výměnu.

2 Jaké možnosti má stát o velikosti České republiky při uplatňování „soft power“ v zahraničí a využívá podle Vás plně všech svých možností? (Mohla by např. sázka na „sítě“ zmenšit rozdíly mezi státy, pokud jde o jejich velikost, objem prostředků vynaložených na kulturní aktivity v zahraničí?)

ET: Česká republika má bezpochyby větší možnosti uplatňovat svou měkkou moc než tvrdou moc, která vyžaduje větší prostředky. Nicméně i měkká moc naráží na nedostatečné zdroje, protože je částí politické reprezentace stále vnímána jako méně dů-

Eliška Tomalová

Česká republika má bezpochyby větší možnosti uplatňovat svou měkkou moc než tvrdou moc, která vyžaduje větší prostředky.

ležitá součást zahraniční politiky. Proto se ČR zcela v souladu s evropskými trendy účastní spolupráce formou zapojení do evropských sítí, například organizace EUNIC, která sdružuje evropské kulturní instituty. V případě malého státu je podobná spolupráce velkou výhodou i nutností.

JR: Česká republika má při uplatňování tzv. „soft power“ tu výhodu, že může čerpat ze své bohaté kulturní historie. Posláním Českých center je prezentovat Českou republiku jako kreativní zemi s kulturní tradicí. Toho se snažíme docílit pronikáním českých originálních umělců, u nichž klademe důraz na originalitu a kreativitu, do zahraničního prostředí. Česká centra podporují celou řadu projektů, které poukazují na otázku lidských práv, vý-

Jiří Rosenkranz

Tím, že „sítě“ pomáhají propojit co nejvíce partnerů, mohou pomoci vzájemnému přiblížení.

znam demokracie a občanské společnosti či připomínají boj proti totalitě.

„Sítě“ nám pomohou propojit co nejvíce partnerů a usnadnit komunikaci. Země se od sebe navzájem liší jak velikostí, tak i kulturním vývojem. Tím, že „sítě“ pomáhají propojit co nejvíce partnerů, mohou pomoci vzájemnému přiblížení.

3 Existují z Vašeho pohledu nějaké úspěchy, jichž dosáhla Česká republika v minulých letech na poli kulturní diplomacie?

ET: Česká kulturní střediska v zahraničí prošla transformací a zabydlela se ve světových kulturních metropolích. Za úspěch lze považovat jejich schopnost odpoutat se od neustálého zdůrazňování toho, že Česká republika je demokratickou zemí a že už nejsme Československo. Naopak, Česká centra jsou schopna nabídnout i současnou kulturní produkci a v řadě měst jsou plně konkurenceschopná.

JR: Bezpochyby. České republice se dlouhodobě daří prezentovat svou kulturu v rámci mezinárodních kulturních institucí. Dlouhodobě vytváříme dobré jméno České republiky v zahraničí. V loňském roce se například České centrum Londýn výrazně zasloužilo o účast mladých divadelních souborů z České republiky na prestižním festivalu Fringe v Edinburgu. Uznání si rovněž zaslouží mladí češ-

tí designéři, kterým se po celém světě dostává mnohých ocenění. Pro předsednický půlrok Česká centra připravila přes 600 kulturních akcí, které navštívilo kolem 200 000 návštěvníků. Kulturní dialog mezi státy musí být trvalý a toto poslání se snažíme aktivně naplňovat. V oblasti kulturní diplomacie si Česká republika vede určitě dobře.

Eliška Tomalová je výzkumnou pracovnící Ústavu mezinárodních vztahů.
tomalova@iir.cz

Jiří Rosenkranz je vedoucí oddělení komunikace Českých center.
center.rosenkranz@czech.cz

Jihovýchodní Evropa na rozcestí: Společně vstříc budoucím výzvám

Hido Biščević

Jihovýchodní Evropa se opět nachází v bodě zlomu. Tentokrát je tato část Evropy značně v úzkých. A otázka je tentokrát prostá, přímá a nelehká: Jak dokončit mírový proces v době krize?

Tím nejdůležitějším je nyní skutečně dokončení mírového procesu na Balkáně. V zájmu zemí a národů v této části Evropy, ale také v zájmu dokončení největšího projektu v moderní historii Evropy – vybudování jednotné a svobodné Evropy. Když pohlédneme zpět do historie tohoto projektu a na to, jak se v posledním století vyvíjel, je jasné, že po smíření západní Evropy po druhé světové válce a po smíření evropského Západu a Východu po pádu berlínské zdi je nyní na současné generaci politických lídrů, aby doplnili poslední „chybějící článek“ evropského směřování – a tím je oblast bývalé Jugoslávie.

Obtížnost tohoto úkolu v důsledku skrytých tendencí mnoha přetrvávajících a nevyřešených problémů v regionu, stávající finanční krize a hospodářské recese jej samozřejmě činí ještě naléhavějším. Vzhledem k nevyhnutelným účinkům „spill-over“ efektu a nepříznivým důsledkům krize, projevujícím se zpomalením ekonomik a následnými sociálními dopa-

dy, lze snadno obhájit tvrzení, že žádný region Evropy v moderní historii našeho kontinentu nebyl nucen čelit tak nepříznivým podmínkám pro poválečnou stabilizaci a obnovu.

Je to určitě obtížné a náročné, ale pro pokrok v tomto regionu, navíc v podmínkách krize, neexistuje jiná alternativa.

Proměnit krizi v příležitost

Pro jihovýchodní Evropu by to vlastně mohla být možnost dokázat, že krizi lze skutečně proměnit v příležitost.

Především proto, že dnes, kdy tento region upřímně usiluje o pokrok na své evropské a euro-atlantické cestě a kdy uplynula relativně krátká doba od válečných let, doby napětí a nedůvěry, je celý západní Balkán a země jihovýchodní Evropy v různé míře institucionálně propojen s Evropskou unií. To je neobyčejně důležité a prospěšné, protože to umožňuje pronikání nového ducha otevřenosti a spolupráce do tohoto regionu, a tím také vytváření trvalé platformy pro regionální spo-

lupráci, ale rovněž konsolidovaného základu pro společnou reakci na stávající krizi tehdy a tam, kde je to nezbytné.

Zároveň však je tento region stále zatížen řadou nevyřešených bilaterálních otázek nebo problémů týkajících se postavení některých zemí v souvislosti s jejich samostatností.

Vzhledem k tomuto složitému a dvojakému pozadí pozitivních trendů a zatěžujících problémů, nepříznivému „spill over“ efektu nynější hospodářské recese a finanční krize v Evropě a v celém světě může být ještě obtížnější pokračovat v procesu vytváření architektury trvalé stability a bezpečnosti v této části Evropy.

Současná situace v regionu vede k prostému, ale významnému závěru, že nelze litovat žádného úsilí zemí tohoto regionu, ale také Evropské unie a mezinárodního společenství, pro zachování a konsolidaci dosažené úrovně stability a bezpečnosti v regionu s ohledem na hospodářské a sociální důsledky krize, aby byla zachována a znovu podpořena agenda rozšiřování EU v každé ze zemí jihovýchodní Evropy, jež aspirují na členství.

Prvořadý význam má snaha ve zhoršujícím se prostředí vynaložit nejlepší možné úsilí na konsolidaci toho, čeho bylo dosaženo, v podmínkách politické stability a spolupráce v regionu a hledání cest a prostředků, jak reagovat na účinky krize způsobem, který bude nejproduktivnější pro region a pro každou z národních ekonomik, a zajistit tak postup a dynamiku reforem souvisejících s přistoupením k Evropské unii.

Volba mezi budoucností a minulostí

Jihovýchodní Evropa nyní skutečně stojí na rozcestí – tentokrát s všeobecným posunem v mezinárodní agendě, s řadou nových výzev v rámci Unie – od Lisabonské smlouvy po volby do Evropského parlamentu a střídání stráží v Evropské komisi, abych uvedl jen několik nejdůležitějších – rozhodování jihovýchodní Evropy je rozhodování mezi vytvořením politických nástrojů pro cestu vpřed nebo v opačném případě nástrojů umožňujících pokračující setrvání v mrtvém bodě, statu quo a stagnaci, s důsledky krize hroživě vy-

Lidé čekající před otevřením jednoho z mnoha, státem podporovaných obchodů s levnými potravinami v Bělehradě.

Marko Djurica, Globe Media/Reuters

vstávající nad regionem. Je to volba s historickými důsledky, která ovlivní budoucnost národů a občanů této části Evropy na celé generace. Je to volba mezi budoucností a minulostí.

Z politického hlediska je to rozhodnutí pro společnou práci s cílem posunu každé z aspirujících zemí vpřed a pro společné hledání způsobů, jak reagovat na účinky krize, nebo pro ponechání jihovýchodní Evropy, a především západního Balkánu v nadcházejícím období mimo hlavní evropský proud.

Politické závazky vlád regionu, všeobecný postoj občanů naší části Evropy a samo-

zřejmě hospodářské a obchodní zájmy v době krize by měly podnítit hledání dalších nástrojů pro další pokrok této části Evropy, navzdory současnému nepříznivému, nebo někdy dokonce odrazujícím celkovému prostředí.

To by v tomto regionu předpokládalo pochopení a uplatnění alespoň tří klíčových pojmů.

Prvním pojmem je **zvýšená naléhavost** – na pozadí tak hlubokých a mohutných změn v dnešním světě, s ohledem na předvídanou institucionální krizi světových politických a hospodářských struktur a na stávající a dlouhodobé hlavní zájmy sa-

V jihovýchodní Evropě nastal čas výrazných, odvážných a silných myšlenek. Současná krize se může stát příležitostí k dohnání desetiletí ztraceného času.

změn v dnešním světě, s ohledem na předvídanou institucionální krizi světových politických a hospodářských struktur a na stávající a dlouhodobé hlavní zájmy sa-

motné Evropské unie, je více než zřejmé, že tato část kontinentu bude muset řešit přetrvávající problémy se zvýšenou naléhavostí způsobem, který zabrání lhostejnosti, nečinnosti nebo vzájemné podmíněnosti, a otevře tak perspektivy namísto toho, aby měl za následek příliš nákladnou a nebezpečnou stagnaci.

Druhým pojmem je **větší odpovědnost za sebe sama** – mezinárodní společenství přesouvá své zaměření a energii a je do značné míry možné, že tento region zcela opustí, alespoň pokud jde o přímou trvalou angažovanost, a to vyžaduje, aby politické vedení v regionu na sebe převzalo větší váhu a více vůle pokračovat v nezbytných reformách a v řešení přetrvávajících otevřených problémů.

Třetím pojmem jsou **odvážná a velkorysá řešení** – při hledání nejlepší reakce na stávající krizi současně s podněty k pokračování v nezbytných reformách.

Z každého úhlu pohledu je patrné, že pro jihovýchodní Evropu nastal rozhodující moment.

A zde se může objevit myšlenka, že lze krizi proměnit v příležitost.

Rada pro regionální spolupráci spolu s českým předsednictvím EU a nadcházejícím švédským předsednictvím vypracovala iniciativu pro zapojení zemí jihovýchodní Evropy do nové, odvážné a inovační strategické platformy, která by podpořila rozsáhlé projekty regionálního rozvoje v oblastech nejvýznamnějších priorit pro všechny národní ekonomiky v regionu.

Na této iniciativě se také podílejí Evropská komise a mezinárodní finanční instituce a postup její implementace bude zahrnovat schválení nadcházejícím summitem Proces spolupráce s jihovýchodní Evropou (SEECP), který se sešel 5. června v Kišiněvě v Moldavsku, aby umožnil Radě pro evropskou spolupráci a předsednictví EU pokročit v této iniciativě k operačním otázkám.

Ze zjevných příčin infrastrukturálních nedostatků a potřeb regionu by tyto projekty především pokrývaly prioritní oblasti společné pro všechny země v regionu, zejména oblast energetiky a dopravy, ačkoli se mohou v jiných sektorech, jako je životní prostředí, IT, rozvoj regionálních klastrů, vytváření iniciativ lidského kapitálu atd. lišit.

Balkánský „New Deal“

Hybnou silou těchto iniciativ je udržení dynamiky národních ekonomik v regionu po-

mocí projektů představujících jakýsi balkánský „New Deal“, které by rovněž zajistily pohotovou odpověď na nežádoucí sociální aspekty účinků současné krize v regionech, zapojení malých a středně velkých podniků a odvrátily negativní sociální důsledky v již postižených společnostech.

Přidanou hodnotou takových iniciativ je skutečnost, že by tyto projekty rozsáhlého nadregionálního měřítka rovněž poskytl podnět k nezbytným reformám v souvislosti s Evropskou unií, protože jejich realizace a uvedení do praxe by si vynutily urychlení reform a praktický soulad s mnoha články *acquis communautaire*, a tak by posloužily v zemích jihovýchodní Evropy aspirujících na členství jako další urychlovač reform potřebných na cestě do Unie.

Rovněž by měly být zasaženy do širší mapy strategií a politik Evropské unie v prioritních oblastech energetiky, infrastruktury a dopravy, a prospěly by tak i hospodářským zájmům trhu EU a evropských obchodních společností.

V jihovýchodní Evropě nastal čas výrazných, odvážných a silných myšlenek. Současná krize se může stát příležitostí k dohnání desetiletí ztraceného času. Není možné znovu promeškat historickou příležitost a musíme učinit budoucnost dosažitelnou.

**Z angličtiny přeložila
Nina Větvíčková**

Hido Biščević je generálním tajemníkem Rady pro regionální spolupráci v jihovýchodní Evropě.

Je diplomatický pas zárukou imunity?

Radomír Jungbauer

Diplomatická imunita znamená, že cizí diplomaté akreditovaní u přijímajícího státu nepodléhají jeho trestní jurisdikci. Jedná se o široce rozvinutou instituci umožňující udržování mezistátních styků i ve vypjatých obdobích, jak tomu bylo například za studené války. Přitom mnohé její principy vznikly v dávné minulosti jako obyčejové právo a po staletí se dodržují.

Casto existuje představa, že držitelé prestižních diplomatických pasů jsou za všech okolností osobně nedotknutelní a že jedinou možnou sankcí proti nim ze strany přijímajícího státu je prohlášení za persona non grata (nežádoucí osobu) spojené s následným vyhoštěním. To ale pak takřka se stoprocentní jistotou mívá za následek odvetné opatření stejného druhu vůči některému z diplomatů takové země působícímu v dotčeném státě.

Připomeňme jen v této souvislosti vykázaní našeho diplomata z Běloruska (2005) a také z Kuby (2006) mající za následek adekvátní vyhoštění po jednom z diplomatů těchto zemí z naší republiky. Nebo vyhoštění čtyř ruských diplomatů z Velké Británie v červen-

ci 2007, po němž následovala ruská odve-
ta ve formě vykázaní čtyř britských diplo-
matů z Moskvy. Proto se státy k této sank-
ci obvykle uchylují spíše jen ve výjimeč-
ných případech.

Vídeňská úmluva o diplomatických stycích

Oprávněnost existence diplomatické
imunity bývá někdy zpochybňována částí
veřejnosti poté, když se dovidá
o případech ojedinělého a někdy
i nestoudného ignorování zákonů
přijímajícího státu ze strany diplomatů
a když se veřejně přetřásá, že je
v dotyčném státě nelze trestně stíhat.
Nejde jen o nesprávné parkování a jiné
dopravní přestupky. Sporadicky dochází
i ke krádežím ze strany diplomatů
v obchodech, či nezaplacení mzdy
soukromému služebnímu personálu nebo
nesplacení úvěrů u bankovních ústavů.

Vídeňská úmluva o diplomatických sty-
cích, jejíž normy se vztahují na členy stálých
diplomatických misí, již ve své preambuli
konstatuje, že „lid všech zemí uznával
z dávných dob postavení diplomatických zástupců“. Nicméně hned vzápětí dodává, že
„účelem výsad a imunit není prospěch jed-
notlivce, ale zajištění účinného výkonu
funkcí diplomatických misí“. Z textu této
konvence dále vyplý-
vá, že diplomat a jeho
rodinní příslušníci
jsou nedotknutelní
a nesmějí být zatčeni
či zadrženi. Na jiném
místě tohoto doku-
mentu se uvádí, že di-
plomatický zástupce
je vyňat z trestní pra-
vomoci přijímajícího
státu a až na vzácné
výjimky i z jurisdikce
civilní či správní.

Přijímající stát má
zároveň povinnost uč-
init vhodná opatření
k tomu, aby zabránil
případnému útoku proti osobě, svobodě
nebo důstojnosti diplomata. Tato odpo-
vědnost za osobní bezpečnost diplomatů
však není absolutní, zejména dojde-li k je-
jímu ohrožení v místech, kde se jejich pří-

tomnost rozhodně nepředpokládá. Diplo-
maté nejsou přirozeně imunní proti mož-
nostem případné trestné činnosti na nich pá-
chané v přijímajícím státě (krádeže, únosy,
brání rukojmi, vraždy atd.). Traduje se na-
příklad příběh jednoho západoevropského
diplomata, který se v 60. letech minulého
století za svého afrického působení vydal
o víkendu na lov slonů do džungle, byl při-
tom místními kanibaly chycen, uvařen
a sněden. Žádnou velkou krizi ve vztazích
mezi příslušnými státy tento incident údaj-
ně nevyvolal. Vysílající stát zaslal přísluš-
nému africkému státu protestní nótu, ten se
omluvil, čímž celá záležitost skončila.

Podle mezinárodního práva jsou ne-
dotknutelná rovněž diplomatická obydlí,
služební auta a také osobní zavazadla di-
plomatů, ledaže by při jejich převážení
přes hranice existovala důvodná domněn-
ka, že obsahují zakázané předměty. To
všechno platí i pro jejich rodinné přísluš-
níky.

Imunita platí pouze v zemi působnosti

Z uvedených skutečností může vzniknout
opravdu dojem, že diplomat a jeho rodina
jsou osobně nedotknutelní před veškerou do-
nucovací mocí cizí země, kde se právě na-
cházejí. Bližší prozkoumání však ukazuje,

že je nezbytné některé
okolnosti přece jen
upřesnit. Předně pro
pořádek je třeba uvést,
že zmíněným imuni-
tám se diplomat podle
této úmluvy těší pouze
v zemi působnosti
a eventuálně ještě také
ve třetím státě, kterým
případně projíždí při
cestování do či ze země
přidělení. Tedy nikoli
kdekoli na světě, kde by
se diplomat nacházel
například o dovolené.
Navíc nezbytným před-
pokladem imunity je,

že příslušný diplomat je řádně ohlášen (akre-
ditován) na ministerstvu zahraničních věcí
přijímajícího státu a následně zapsán do di-
plomatické listiny. Zmíněné imunity podle
této úmluvy tedy a priori neplatí ve všech

státech a už vůbec ne v domovském státě,
třebaže někteří policisté i u nás dopravní pro-
vinění našim občanům s diplomatickým pa-
sem zřejmě z neznalosti věci někdy „pro-
míjejí“. Část veřejnosti se také mylně do-
mnívá, že naši diplomaté nemohou být ani
podrobováni celní prohlídce ve své vlastní
zemi.

Je zcela přirozené, že v reálném životě
se imunita nevztahuje na případy, kdy je
proti diplomatu zakročeno za výjimeč-
ných okolností v sebeobraně či s cílem za-
bránit mu v páchání trestné činnosti včet-
ně špionáže. K tomu také již několikrát
došlo. V takových případech se orgány
postiženého státu nerozpakují a dotyčné-
mu diplomatu protiprávní jednání různě
znemožní včetně jeho případného krátko-
dobého zadržení.

Jinou věcí je, že takto provinivší se di-
plomat bude moci být zase „jen“ vyhoštěn
a ani za takovéto situace není možné, aby
byl v přijímajícím státě souzen. To státy
zejména v případech přistižení svých di-
plomatů při plnění zpravodajských úkolů
zásadně neumožňují. Diplomaté mají
opravdu úplnou imunitu před soudní
jurisdikcí přijímajícího státu a nemohou
být jeho orgány stíháni za žádný delikt,
ledaže by k tomu dal jejich vysílající stát
svůj souhlas. Ve skutečnosti je to totiž on,
kdo diplomatické imunity vlastní.

Ke zmíněné situaci došlo například
v roce 1997, když zástupce gruzínského
velvyslance ve Washingtonu Georgij
Macharadze způsobil v opilosti dopravní
nehodu, při které byly zraněny čtyři
osoby a usmrcena šestnáctiletá dívka.
Kvůli imunitě nemohl být samozřejmě
zadržen. Nicméně vláda Spojených států
požádala Gruzii, aby jej imunity zbavila,
což tehdejší gruzínský prezident Eduard
Ševardnadze učinil. Macharadze byl pak
v USA odsouzen k dlouholeté ztrátě
svobody za zabití. První tři roky strávil ve
vězení v Severní Karolině a po roce 2000
byl repatriován do Gruzie k odpykání
zbytku svého trestu.

Jiným příkladem je případ ruského ob-
čana a pracovníka aparátu OSN v New
Yorku Vjačeslava Manochina, který byl
v roce 1998 příslušnými orgány USA ob-
viněn z falšování imigračních dokumentů.
Na základě tohoto obvinění a předlože-

**Diplomaté mají
opravdu úplnou
imunitu před soudní
jurisdikcí
přijímajícího státu
a nemohou být jeho
orgány stíháni za
žádný delikt, ledaže
by k tomu dal jejich
vysílající stát svůj
souhlas.**

Latentní krize ve východním Kongu

Vilém Řehák

ných důkazů jej tehdejší generální tajemník OSN Kofi Annan zbavil imunity. V případě pracovníků aparátu OSN právo zbavit imunity kteréhokoli z nich přísluší totiž právě generálnímu tajemníku. Manochin byl pak soudem ve státě New York shledán vinným a odsouzen ke ztrátě svobody na jeden rok.

Diplomatická ochrana neznamená absolutní beztrestnost

Bez ohledu na tyto skutečnosti jsou všichni diplomaté povinni dbát zákonů a předpisů přijímajícího státu. Dopustí-li se deliktu, může je vedle označení za persona non grata ze strany přijímajícího státu podle závažnosti případu potrestat v mezích své kompetence například vlastní vedoucí příslušné diplomatické mise, nebo jim může být imunita odňata vysílajícím státem za účelem potrestání v přijímajícím státě, či je může jejich vlastní stát odvolat a poté případně i soudit, čemuž státy obvykle dávají jednoznačně přednost. V případě skutečného provinění diplomatická imunita tedy rozhodně neznamená absolutní beztrestnost.

Radomír Jungbauer

působí jako vysokoškolský pedagog na UK a Bankovním institutu.

jungbauer@post.cz

V roce 1997 vypukl uprostřed Afriky největší světový konflikt od ukončení druhé světové války, který si vysloužil přívlastky jako Velká africká válka nebo Africká světová válka. Za tichého přihlížení světového společenství se z konfliktu, který se na počátku maskoval jako guerillová rebelie proti neoblíbenému a zkorumpovanému prezidentovi Mobutuovi, stal rozsáhlý konflikt, do nějž se přímo zapojilo devět afrických zemí. A než se světové a regionální velmoci odhodlaly k akci, vyžádala si válka podle střízlivých odhadů kolem tří milionů lidských životů, nejpesimističtější odhady hovoří až o pěti milionech obětí.

Uzavření Pretorijské mírové smlouvy v červenci 2002 a ukončení druhé konžské války vzbuzovalo naděje na stabilizaci tohoto neklidného koutu Afriky. Na většině území poté skutečně došlo ke stabilizaci situace a po tříletém přechodném období k uspořádání prvních svobodných voleb v historii země, které i přes zmatky v počítání hlasů a při vyhlášení výsledků a přes drobné nepokoje po vyhlášení výsledků prvního kola byly mezinárodním společenstvím oceněny jako významný krok na cestě k míru v Kongu. V severovýchodním Kongu naproti tomu k žádnému zlepšení situace nedošlo a situace v provinciích Ituri, Severní Kivu a Jižní Kivu je dodnes charakterizována násilnými střety, vražděním, loupením a znásilňováním. Na vině je složitý propletenec etnických, ekonomických a politických faktorů, které se doposud nepodařilo uspokojivě vyřešit a ani se alespoň přiblížit ke konečnému řešení.

Etnická otázka

Na prvním místě stojí složitá etnická (ne)rovnováha v oblasti. Bezprostředním katalyzáto-

rem násilností se stala genocida v sousední Rwandě, problém je však mnohem hlubší a sahá až do 19. století. První vlna tutsijské migrace do východního Konga měla především ekonomické důvody, kdy pastevci hledali pro svá stáda nové pastviny v méně osídlených oblastech. Podobně i druhá vlna mezi lety 1937 a 1955, která byla podporována a iniciována belgickou koloniální správou z důvodu potřeby pracovní síly na plantážích ve východním Kongu.

Třetí vlna tutsijské migrace již byla důsledkem politického vývoje ve Rwandě. V době silících požadavků na dekolonizaci ze strany vládnoucí tutsijské vrstvy se Belgičané postavili na stranu nově vzniklých hutuských organizací, především *PARMEHUTU* (*Hnutí hutuské emancipace*), kterým se v roce 1959 s belgickou podporou podařilo svrhnout tutsijskou monarchii. Následovaly pogromy proti Tutsiům a jejich exodus do Burundi a Konga, kam v letech 1959–1963 uprchlo asi 150 tisíc a v letech následujících další deseti až statisíce osob. Původní tutsijské obyvatelstvo se snažilo od nově přichozích odlišit a začalo se

označovat termínem Banyamulenge. Vyčleněná etnická rovnováha vyvolala ostrý spor mezi původními obyvateli (ať již Banyamulenge, nebo původními konžskými skupinami) a nově přichozími především z důvodu zvýšeného tlaku na půdu. Ten se vyostřil po roce 1972, kdy Mobutu garantoval konžské občanství a právo na půdu všem rwandským imigrantům, kteří přišli do země před rokem 1963. V roce 1981 byl tento zákon zrušen a občanstvím nadále disponovali jen ti, kteří mohli prokázat přítomnost svých předků v Kongu již před rokem 1960.

Semínko svárů bylo zaseto a klíčilo. Východní Kongo se stalo centrem odporu proti hutuské vládě a jednou ze základních exilové tutsijské *Rwandské vlastenecké fronty (FPR)* při jejím útoku na Kigali v roce 1990 a následně při druhém útoku po začátku genocidy na jaře 1994. Jakmile v červenci 1994 dobyla FPR Kigali a během měsíce získala kontrolu nad celou Rwandou, začala s repatriací tutsijských uprchlíků z Konga. V následujících měsících se do Rwandy vrátilo na 600 000 Tutsiů, současně však v obavě před odplatou uprchlo ze země na 1,5 milionu Hutuů. Většina z nich do východního Konga, kde najednou tvořili až tři čtvrtiny místní populace. Křehká etnická rovnováha tak byla opětovně narušena, k původním konžským skupinám, Banyamulenge a Tutsiům přibyli Hutuové...

Vnější vlivy

Po roce 1994 se východní Kongo stalo jakýmsi dislokovaným dějištěm rwandské vnitřní politiky. Mezi masami hutuských uprchlíků nebyli jen civilisté, ale také tzv. *génocidaires*, přímí účastníci genocidy, členové hutuských milicí Interahamwe a dalších radikálních organizací. V uprchlických táborech byla ustavena paralelní administrativa, kterou lze označit za de facto exilovou hutuskou vládu. Východní Kongo se stalo základnou pro hutuské vpády do Rwandy, což samozřejmě vyvolalo reakci

ze strany rwandské vlády, která vcelku oprávněně vnímala mocenské vakuum ve východním Kongu jako hrozbu a rozhodla se ji řešit. Podobně na tom byla Uganda, protože také ugandské protivládní skupiny využívaly konžské území pro své základny. Aby společný postup rwandské a ugandské vlády nemohl být označen za narušení teritoriální suverenity Konga, spojily se s místními guerillovými skupinami kolem Laurenta Kabily. Výsledkem jejich postupu bylo dobytí Kinshasy a vyhnání Mobutu do marockého exilu.

Kabila se v nové pozici konžského prezidenta obklopil svou rodinou, přáteli a rwandskými důstojníky a ostentativně ignoroval domácí politickou opozici či občanskou společnost. Přílišný vliv rwandské armády a konžských Tutsiů na vládu však vyvolal v konžské společnosti všeobecný nesouhlas, a tak se Kabila rozhodl rwandské vojáky vypovědět. Zahájil tím konžskou vál-

ku; rwandské jednotky se stáhly zpět do východního Konga a s ugandskou pomocí zahájily novou rebelii proti vládě. Kabila udržel Kinshasu jen díky pomoci Angoly, Zimbabwe, Namibie a Čadu. Země byla rozdělena a východní Kongo mocensky ovládlo *Konžské sdružení pro demokracii (RCD)*, slo-

žené z konžských Tutsiů a Banyamulenge. Později se hnutí rozpadlo do dvou frakcí s rwandskou, resp. ugandskou podporou. Důvod rozpadu však již nebyl politický, ale ryze ekonomický...

Bohatství na suroviny

Oblast východního Konga je bohatá na nerostné zdroje, jako jsou zlato, diamanty, kobalt, cín či v mobilních technologiích využívaný koltan. Konžský prales je také zdrojem různých druhů tropických dřev, na úrodné půdě se pěstuje káva a chová dobytek. Mocenské vakuum a odlehlost regionu byly ideálním předpokladem pro to, aby se z východního Konga stalo bojiště desítek různých ozbrojených

milic, v řadě případů s přímou podporou rwandské, ugandské, ale i konžské vlády. Zatímco na jednáních si místní *warlordi* potrášají rukama a usmívají se do objektivů fotoaparátů a kamer, v terénu jsou nesmiřitelnými bojovníky na život a na smrt a jejich jediným zájmem je ukořistit pro sebe co největší díl z konžského přírodního bohatství. Konflikt ve východním Kongu je bojem o politickou, a tudíž ekonomickou kontrolu nad regionem. Nejde však jen o vlastnictví půdy a nerostné bohatství, jednotliví *warlordi* na jimi kontrolovaných územích ustavili paralelní administrativy vybírající daně, rozdělující půdu a humanitární pomoc. Právě díky ní byly (jsou) Hutuy kontrolované uprchlické tábory mnohem lépe zásobovány než okolní konžská města a vesnice. I přesto je však situace ve východním Kongu humanitární katastrofou netušeného rozsahu. Většina obětí jak samotné konžské války, tak pokračujících bojů ve východním Kongu neumírá následkem bojů, ale následkem hladu a nemoci.

Politické faktory

Východní Kongo je odlehlá oblast, odkud je do konžské metropole Kinshasy řádově 1500 km, zatímco do rwandské metropole Kigali jen asi 250 km a do ugandské metropole Kampaly kolem 500 km. Vezmeme-li v potaz tragický stav konžské dopravní infrastruktury, není příliš překvapivé, že moc konžské vlády v této oblasti je jen velmi omezená. V nezávislém Kongu navíc centrální moc nikdy nebyla nijak silná. Počátek 60. let byl ve znamení neustálých politických střetů mezi prezidentem Kasavubuem a premiérem Lumumbou a separatismu provincií Katanga a Kasai. Podobně ani Mobutu během své vlády nedokázal ovládat celé území a spíše uplatňoval metodu „rozděl a panuj“. Jeho moc jen velmi omezeně sahala mimo hlavní město a odlehlé oblasti spíše než provincie spravované centrální vládou představovaly separátní panství na centrální moci nezávislé. Po nástupu Kabily pak došlo k faktickému rozdělení země, které trvalo až do uzavření mírové dohody v roce 2003. Ta předpokládala vytvoření nové konsenzuální ústavy (přijata v únoru 2006), ukončení bojů, vznik vlády národ-

Konflikt ve východním Kongu je bojem o politickou, a tudíž ekonomickou kontrolu nad regionem. Nejde však jen o vlastnictví půdy a nerostné bohatství.

Snímek z února 2009 zachycuje rwandské vojáky stahující se přes východní Kongo zpět do Rwandy. Východní Kongo sehrálo v minulosti už mnohokrát roli dislokovaného dějiště rwandské vnitřní politiky.

Finbarr O'Reilly, Globe Media/Reuters

ní jednoty, vznik přechodného parlamentu s rovným zastoupením hlavních frakcí (po 94 zástupců měly tutsijské RCD, vláda prezidenta Kabily, politická opozice, občanská společnost a Hnutí za osvobození Konga /MLC/, rebelské hnutí Jeana-Pierra Bemby operující na severu Konga; zbylých 30 míst obsadily menší rebelské organizace), nejvyšší vedení složené z prezidenta a čtyř viceprezidentů (každá z hlavních frakcí po jednom), uspořádání prezidentských a parlamentních voleb v roce 2006, posílení východokonžské mise OSN s názvem MONUC, vytvoření demilitarizovaného pásma kolem města Bunia a odzbrojení rebelských skupin. Právě to se ukázalo jako největší problém.

Tzv. proces *brassage* předpokládal odzbrojení místních milicí, začlenění bývalých bojovníků do reformované konžské armády, jejich výcvik a nasazení v jiném regionu, než kde bojovali v době války. Laurent Nkunda, tutsijský plukovník a od

roku 2004 generál konžské armády, se odmítl podílet na *brassage* s odkazem na to, že rozmístění tutsijských bojovníků v jiných regionech vyvolá vlnu etnický motivovaných útoků proti nim. Spolu s dalšími bojovníky RCD proto vypověděl poslušnost vládě a zahájil na východě Konga novou rebelii. Založil *Národní kongres na ochranu obyvatel (CNDP)* a s podporou rwandské vlády se vyhlásil ochráncem tutsijských zájmů v Kongu. Cílem jeho útoků se primárně staly *Demokratické rwandské osvobozené síly (FDLR)*, hutuské milice usilující o změnu režimu ve Rwandě, na jejichž straně stojí také konžská armáda. Začala tzv. válka o Kivu, v níž se opět naplno projevuje etnické napětí v oblasti. CNDP je tutsijské hnutí, FDLR a většina obyvatel provincie jsou Hutuové a obě skupiny proklamují nutnost bránit vlastní přežití i za cenu použití zbraní.

K výraznému posunu v mocenské rovnováze došlo po volbách na podzim 2006.

Konžské sdružení pro demokracii jako šestá nejsilnější strana získalo jen 15 z celkových pěti set křesel v parlamentu a přišlo o pozici viceprezidenta, která byla novou ústavou zrušena. Tutsiové tak v podstatě ztratili veškerý politický vliv, který v uplynulém desetiletí získali, a jejich negativní postoj ke konžské vládě se tím jen prohloubil. Boje nabraly na intenzitě a do hry opětovně vstupuje ekonomický faktor, CNDP vytvořilo ve východním Kongu paralelní administrativu a ovládlo ekonomické zdroje včetně přírodního bohatství. Největším světovým producentem koltanu je Kongo, ovšem největším světovým vývozcem je Rwanda, přestože se na jejím území vůbec nenachází. Mechanismus obchodu s koltanem je evidentní...

V roce 2007 dohodla konžská vláda s CNDP příměří, jehož součástí byl i tzv. proces *mixage*. Šlo o určitou variantní obdobu *brassage* s tím, že rebelové integrování do národní armády měli být rozmís-

tění ve svém regionu, nikoli v jiném, jak předpokládalo brassage. Záhy však boje vypukly nanovo, CNDP s podporou rwandské vlády útočila na hutuské uprchlické tábory a základny FDLR, ti naopak pronikali a útočili na rwandské území. V srpnu 2008 tutsijská ofenziva nabrala na síle a přinutila armádu k ústupu. Výsledkem bylo na čtvrt milionů uprchlíků a další humanitární krize, spojená s násilnostmi, loupením, vražděním, znásilňováním a rekrutováním dětských vojáků, páchaným jak protivládními rebely, tak provládními milicemi a také samotnou ustupující armádou.

V říjnu poté Nkunda vyhlásil jednostranné příměří a ochotu jednat s vládou, v listopadu oznámil zájem na sjednocení svých jednotek s konžskou armádou. Jednání začala v prosinci 2008 v Nairobi, ovšem bez účasti jak Nkundy, tak Kabily. Pro samotný vývoj na bojišti tak měly klíčový význam jiné události: zaprvé průlomová prosincová dohoda mezi konžskou a rwandskou vládou na společné vojenské akci nazvané Umoja wetu (svahilsky Naše jednota). Doposud nepřátelé, vzájemně se obviňující z podpory protivládních rebelů, pod tlakem mezinárodního společenství spojili své síly, aby zasáhli proti hutuským rebelům operujícím na konžském území. Součástí společné vojenské akce bylo i poněkud neplánované zatčení tutsijského generála Nkundy při jeho útěku z Konga do Rwandy. Druhou klíčovou událostí je vnitřní štěpení v CNDP; část bojovníků vypověděla poslušnost Nkundovi a oznámila zájem integrovat se do konžské armády.

Trestní odpovědnost hlavních aktérů

Pokračující boje na východě Konga jsou důsledkem složité sítě etnických, ekonomických a politických faktorů. Bezprostřední příčiny jsou tři základní: omezené kapacity konžské vlády, existence ozbrojených skupin exploatujících přírodní bohatství země a beztrestnost rebelů. Ve všech těchto aspektech je nezbytná pomoc mezinárodního společenství, které až donedávna nejevilo o Kongo dostatečný zájem. Evropská unie vynaložila miliardy eur na zajištění konžských voleb, které i díky tomu proběhly bez výraznějších problémů. To ale nepostačuje. Nejde jen o zvolení legitimních lídrů, ale také o vybudování fun-

gující infrastruktury nebo výcvik profesionální armády a bezpečnostních složek tak, aby moc centrální vlády účinně dosahovala i do odlehklých oblastí. Pravidelné kritice je také podrobována mise MONUC, která v současné době čítá 17 000 osob, a uvažuje se o jejím navýšení na 20 000 vojáků, což by z ní učinilo největší misi v dějinách OSN. Přesto se objevují výtky, že mise pro ochranu civilních obyvatel nevyvíjí dostatek úsilí. Její mandát je přitom na poměry OSN poměrně silný a usnadňuje použití síly proti milicím. Počet vojáků je nicméně nedostatečný, většinu mise tvoří vojáci z Indie, Bangladéše, Pákistánu, Nepálu, Uruguaye a Jižní Afriky. Evropanů je v misi jen kolem stovky. Jedná se zřejmě o důsledek konžské mise Evropské unie, nazvané Artemis, která v roce 2003 zasahovala během konfliktu v Ituri. Schéma konfliktu bylo stejné jako v Kivu: dvě skupiny, jedna identifikující se s Tutsii, druhá s Hutuy, dlouhodobě nepřátelené v důsledku sporů o půdu, které se vyhrtovaly po objevení bohatých nálezů zlata. Mise o síle necelých 2000 osob dokázala zajistit pořádek ve městě Bunia, mimo město však boje a násilnosti pokračovaly i v přítomnosti vojenské mise. I proto debaty o opětovném vyslání evropských vojáků do Konga doposud nepřinesly žádný výsledek. Vedle posílení mise a jejího mandátu je také třeba zajistit trestní odpovědnost hlavních aktérů bojů. Haagský soud začal před nedávnem řešit případ konžského rebela Thomase Lubangy, který je obviněn z válečných zločinů, především z rekrutování dětských vojáků. Pokud by vedle něj stanul i Nkunda, obviněný z válečných zločinů jak konžskou vládou, tak haagským soudním tribunálem, mohla by konečně být dosavadní beztrestnost rebelů prolomena. Ani měsíc po Nkundově zatčení však Rwanda nejeví výraznější úsilí předat svého spojence spravedlnosti a počáteční nadšení z Nkundova zatčení pomalu vyprchává. Jisté se tak zdá být jedno: Bez zvýšeného zájmu, úsilí a pomoci mezinárodního společenství ve východním Kongu trvalý mír nenastane.

(únor 2009)

Vilém Řehák je afrikanista a politolog, působí na FF UK a FSV UK.

vilem.rehak@seznam.cz

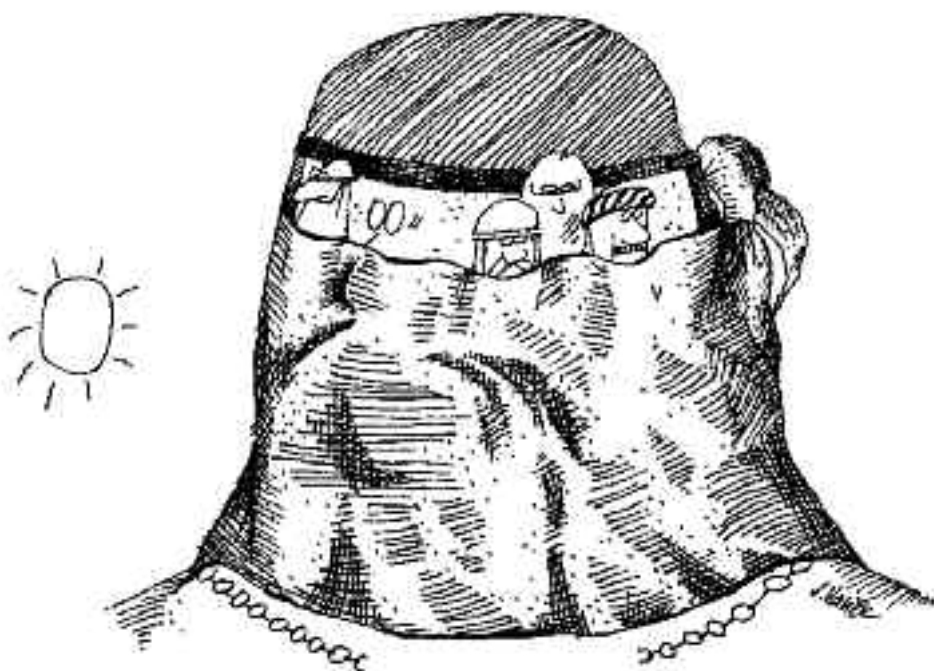
Rada versus

Sankce proti financování terorismu před Soudem prvního stupně

Rada Evropské unie aktualizuje podle potřeby seznam osob a subjektů, proti kterým směřují finanční sankce s cílem bojovat proti terorismu. Sankční seznam obsažený v rozhodnutí Rady ze dne 26. ledna 2009 je zajímavý tím, co v něm nenajdeme. Mezi subjekty, vůči nimž jsou uplatňovány finanční sankce, chybí stálí předchůzci seznamů – organizace Mudžahidové iránského lidu. S trochou nadšáků můžeme říci, že její cesta ze seznamu byla dlážděna rozsudky Soudu prvního stupně.

Evropské unie Mudžáhidové iránského lidu

Zuzana Trávníčková

Krátce po teroristických útocích na Spojené státy, schválila Rada bezpečnosti OSN 28. září 2001 jed-
nomyslně rezoluci 1373 (2001). V rámci svého oprávnění přijímat opatření pro udržení mezinárodního míru a bezpečnosti podle kapitoly VII. Charty uložila státům zejména, aby okamžitě zmrazily veškerá aktiva osob spojených s teroristickými útoky a odmítly jakoukoli formu podpory teroristickým skupinám. Evropská unie přenesla podstatný obsah této rezoluce do evropského práva v prosinci 2001 jednak společným postojem 2001/931/SBZP o uplatnění zvláštních opatření v boji proti terorismu a jednak nařízením Rady (ES) 2580/2001 o zvláštních omezujících

opatřeních namířených proti některým osobám a subjektům s cílem bojovat proti terorismu. Zatímco nařízení je přímo účinné pro vnitrostátní subjekty ve všech členských státech, společný postoj zavazuje pouze členské státy. Kromě toho se nařízení vztahuje výhradně na „neevropské“ subjekty, kdežto společný postoj může omezovat subjekty jakékoli státní příslušnosti. Nařízení obsahuje zmocnění, na jehož základě Rada sestavuje, přezkoumává a mění sankční seznam (pokud jde o společný postoj, zde je seznam přímo obsažen v textu společného postoje). Existuje-li potřeba změnit sankční seznam, přijme Rada nové rozhodnutí (platnost rozhodnutí je obvykle přibližně půl

roku, v případě potřeby je nové rozhodnutí přijato po kratší době). Finanční prostředky osob zahrnutých na sankční seznam jsou zmrazeny, nesmějí jim být poskytovány žádné hospodářské zdroje ani finanční služby.

Od roku 2002 pravidelně na seznamu

Mujahedin-e Khalq, organizace známá také pod názvem Mudžáhidové iránského lidu (*People's Mujahedin of Iran - PMOI*), je iránské opoziční hnutí působící zejména v Iráku. Poprvé se objevila ve druhé verzi seznamů (jak ve společném postoji, tak v rozhodnutí Rady), vydané v květnu 2002. Už rok předtím (v březnu na 2001) ji na seznam organizací zakázaných podle zákona o terorismu z roku 2000 zařadil ministr vnitra Spojeného království. PMOI toto rozhodnutí napadla odvoláním u komise týkající se zakázaných organizací (*Proscribed Organisations Appeal Commission - POAC*) a žalobou u Nejvyššího soudu, v obou případech bez úspěchu. Od května 2002 se jméno organizace pravidelně objevovalo ve všech následujících společných postojích i rozhodnutích Rady. V červenci se organizace obrátila na Soud prvního stupně s návrhem na vyškrtnutí z obou seznamů. Soudu byla doručena její žaloba na zrušení společných postojů a rozhodnutí Rady v rozsahu, ve kterém se jí týkají a na náhradu škody ve výši 1 euro. V prosinci 2006 Soud rozhodl o zamítnutí žaloby, pokud jde o zrušení společných postojů – žalobu vyhodnotil jako zčásti nepřipustnou a zčásti neopodstatněnou (společný postoj se ostatně nepodařilo úspěšně napadnout ani nikomu předtím, ani potom). Návrhu, který směřoval proti rozhodnutí Rady (kterým se sestavuje sankční seznam podle nařízení 2580/2001), Soud vyhověl. Náhradu škody nepřiznal, protože ji žalobkyně blíže nespecifikovala. Důvodů pro vyškrtnutí ze sankčního seznamu našel hned několik: za prvé nebyly organizaci sděleny skutečnosti v její neprospěch, které vedly k jejímu zapsání na seznam, a proto se k nim nemohla vyjádřit (porušení práva na obhajobu). Za druhé nebylo rozhodnutí řádně odůvodněno. Za třetí jej Soud shledal nepřezkoumatelným; na sankční seznamy

mají být podle čl. 1 odst. 4 společného postoje zapisovány osoby, vůči nimž některý z justičních orgánů členských států zahájil vyšetřování, řízení nebo jej odsoudil za teroristický čin (resp. pokus, přípravu, napomáhání apod.) V rozsudku Soud konstatoval, že ani na konci ústní části řízení není zřejmé, jaké vnitrostátní rozhodnutí předcházelo zahrnutí organizace na evropský sankční seznam. Soud již předtím rozhodoval o jiných žalobách na náhradu škody nebo vyškrtnutí ze sankčního seznamu. Mudžáhidové iránského lidu ale byli první, kdo uspěl.

Rada si vzala k srdci obecné závěry soudu o nutnosti dodržovat procesní práva a od prosince 2006 vždy společně s rozhodnutím obsahujícím sankční seznam vydává také oznámení pro sankcionované subjekty. V něm je informuje o tom, že u členského státu mohou uplatňovat tzv. humanitární výjimku ze sankčního režimu a po Radě mohou požadovat odůvodnění pro jejich zařazení na seznam a přezkoumání rozhodnutí. Mudžáhidové iránského lidu se ovšem ze soudního rozhodnutí neradovali dlouho. Ve skutečnosti organizace nebyla ze seznamu vůbec vyškrtnuta, neboť Soud sice zrušil rozhodnutí z prosince 2005, Rada ale ještě před vynesemím rozsudku přijala další sankční seznam v květnu 2006, a o něm se rozsudek nezmiňoval. Dále Rada organizaci na konci ledna 2007 informovala, že ji zamýšlí na seznamu ponechat. Pak následovala bohatá korespondence mezi organizací a Radou, na sankčním seznamu vydaném v červnu 2007 se ale jméno PMOI opět objevilo.

Úspěch opakované žaloby

Ještě před jeho zveřejněním navrhl v květnu 2007 organizace, aby Soud zrušil rozhodnutí Rady nepřezkoumat v šestiměsíční lhůtě, zda trvají důvody pro zařazení

na seznam, dále aby zrušil rozhodnutí Rady, kterým se organizace ponechává na seznamu a současně uplatnila nárok na náhradu škody ve výši přesahující jeden milion eur (věc T-157/07; na začátku března 2009 zveřejnil Soud bez bližšího doplnění informaci, že věc byla vyškrtnuta z rejstříku). Po vydání seznamu se PMOI rozhodla využít již prošlapanou cestičku a Radu v červenci zažalovala – za použití dříve úspěšného žalobního návrhu – o vyškrtnutí ze sankčního seznamu (věc T-256/07). Později jej upravila tak, že směřoval také proti sankčnímu seznamu z prosince 2007. Další verze sankčního seznamu – opět zahrnující i jméno organizace – spatřilo světlo světa v červenci 2008. Mudžáhidové iránského lidu v té době již nemohli znovu změnit podanou žalobu, a aby se vyvarovali stavu, který nastal po vynesení rozsudku v prosinci 2005, obrátili se na Soud prvního stupně se čtvrtou žalobou v pořadí (věc T-284/08).

V říjnu 2008 vynesl Soud rozsudek ve věci T-256/07, v prosinci 2008 rozhodl ve věci T-284/08. V obou případech návrhu žalobkyně vyhověl (i když v případě říjnového rozsudku jen částečně a PMOI podala kasační stížnost). Prosincové rozhodnutí je relativně stručné a z převážné části odkazuje na předchozí rozsudky (bylo ostatně vydáno v rekordním čase pěti a půl měsíce od podání žaloby). V říjnovém rozsudku se soud obsáhle vypořádal s celou řadou argumentů žalobkyně. Neuspěla tvrzení organizace o porušení evropského práva, zneužití pravomoci a porušení důkazního břemene. Nedostatečné bylo z pohledu Soudu odůvodnění rozhodnutí. Zásadní pro úspěch žalobkyně byla skutečnost, že POAC v listopadu 2007 rozhodla kladně o opravném prostředku proti rozhodnutí ministra vnitra ze září 2006, kterým PMOI ponechal na seznamu organizaci, zapojených do terorismu. Sankční seznam

podle nařízení 2580/2001 přitom Rada schválila 20. prosince 2007, tedy již v době, kdy nebyla prokazatelně vyšetřována, stíhána nebo odsouzena za terorismus v některém ze členských států (což je podmínkou pro zápis podle čl. 1 odst. 4 společného postoje 2001/931/ES, na niž odkazuje i nařízení 2580/2001). Soud přitom přímo citoval rozhodnutí POAC, podle kterého organizace v září 2006 ani později nesplňovala žádné z kritérií pro zachování jejího zákazu (poslední pochybnosti o její činnosti spojila POAC s rokem 2003). Veškeré pokusy britského ministra vnitra zvrátit uvedené rozhodnutí byly neúspěšné. Rozhodnutí Rady o zahrnutí PMOI na sankční seznam v prosinci 2007 za těchto okolností shledal Soud nedostatečně právně odůvodněné a rozhodnutí zrušil v rozsahu, ve kterém se žalobkyně dotýká.

Upřesnění rámce pro sestavování sankčních seznamů

V lednu 2009 se Mudžáhidové iránského lidu na novém sankčním seznamu neobjevili. Francie, jako vedlejší účastník v posledním řízení, využila práva podat kasační stížnost k Soudnímu dvoru. Soudní dvůr již projednával několik opravných prostředků týkajících se opatření proti financování terorismu. Ve všech případech ale rozsudek napadali jednotlivci nebo organizace zařazené na sankční seznam (až na jedinou výjimku byli zcela neúspěšní), a nikdy se nejednalo o tytéž právní otázky, které byly klíčem k rozhodnutí ve věci PMOI. Bez ohledu na budoucí rozhodnutí Soudního dvora mají ovšem zmíněné rozsudky už dnes význam přesahující dopady pro PMOI. Pomohly výrazně upřesnit rámec, v němž se Rada pohybuje při sestavování sankčních seznamů, a zajistily dodržování principu transparentnosti a přezkoumatelnosti, pokud jde o ukládání evropských opatření proti financování terorismu.

Zuzana Trávníčková vyučuje mezinárodní a diplomatické právo na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE.

zuzana.travnickova@vse.cz

Obamova mocenská strategie

Ondřej Šlechta

Nástup administrativy Baracka Obamy vzbudil řadu pozitivních reakcí, které změnu na postu amerického prezidenta vnímaly jako neklamnou známku obratu v americké zahraniční politice. V Obamovi byl spatřován spasitel a jednou z jeho rolí měla být jednak náprava pošramocených transatlantických vztahů a také vnímání Spojených států v Asii, Africe, a především na Předním východě. Příčina poklesu amerického kreditu v zahraničí byla kladena za vinu především administrativě George Bushe mladšího, jehož zahraniční politika byla vedena ve znamení unilateralismu a nerespektování mezinárodního práva a mezinárodních institucí, což v důsledku paradoxně prohlubovalo jevy, které měly být vojenskými intervencemi odstraněny – chaos a nestabilitu.

Přehnaná očekávání?

Přesvědčivost Obamovy kampaně potvrdily ohlasy většiny světa. Byl spojován především s návratem k multilateralismu, s odklonem od prosazování amerických zájmů bez ohledu na zájmy spojenců a bez ohledu na názor mezinárodních institucí. Jakkoli byla tato naděje během Obamovy kampaně podporována zaprvé jeho volební rétorikou a za druhé faktem, že řada jeho spolupracovníků akcentovala některé miléniové cíle OSN, zdůrazňující globální výzvy jako boj s chudobou a oteplováním, nedlouho po jeho vítězství vyvolala struktura Obamovy vlády odpovídající skepsi. Klíčová místa administrativy totiž obsadily některé výrazné osobnosti Bushovy administrativy (Robert Gates), někdejší Obamovi političtí rivalové, akcentující v mnoha aspektech odlišný program (Hillary Clintonová) a „jestřábi“ jako Rahm Emanuel.

Podobně jako víra, že Obamovo vítězství povede ze strany americké zahraniční politiky k akcentování důsledného multi-

lateralismu a globální spolupráci, zanechala Obamova kampaň výrazné známky i v předpokladech některých analytiků, že se Spojené státy odkloní od konfrontační tradice anglosaské politiky, která předpokládá ovládnutí, nebo minimálně kontrolu euroasijského „Centra“, což nutně předpokládá napjaté vztahy s Ruskou federací.

Koncem roku 2002 se američtí vojáci z popudu George W. Bushe usazovali na Kavkaze a ve Střední Asii, představitelé washingtonské administrativy dávali okázale najevo, že rozšiřování NATO, stejně jako výstavba plánovaného raketového štítu, mohou nerušeně probíhat bez ohledu na názor Moskvy, a američtí vojenští poradci pomáhali vyzbrojovat gruzínský režim Michaila Saakašviliho, který ve své nezodpovědnosti a politické naivitě zavlekl vlastní národ na okraj katastrofy, když vyprovokoval v létě roku 2008 válku s Ruskou federací.

Postaven před nepopiratelná fakta nástupu silné ekonomické recese a nepřízní-

Osud jeho předchůdce v Bílém domě George W. Bushe, jehož kdysi zasáhla bota iráckého novináře, amerického prezidenta Baracka Obamu během dubnové návštěvy v Turecku minul. Přesto proti jeho přítomnosti v zemi demonstrovaly tisíce lidí.

Gurcan Ozturk, Globe Media/Reuters

vého vývoje ve Střední Asii, vyslovil se Obama vcelku očekávaně pro určitou změnu kurzu, kterým by mělo být znovu-prohloubení a zlepšení vzájemných vztahů mezi Spojenými státy a Ruskem. Zdánlivý krátkodobý ústup atlantické geopolitiky, který například amerického paleokonzervativce Srdju Trifkoviće vedl k odvážnému tvrzení ve smyslu naděje na vytvoření nového paradigmatu „opravdové Severní aliance“ Spojených států, Evropské unie a Ruska, se dnes ovšem podobně jako naděje v americký obrat k univerzálnímu multilateralismu jeví jako kategorie nespelnitelných přání. A nejen to, Obamova diplomatická aktivita posledních týdnů a měsíců ukazuje, že Evropa je (nutno dodat že z velké části díky vlastní mocenské a politické neschopnosti) z pohledu was-

hingtonské administrativy postavena nikoli do role zóny B, ale zóny C, přičemž současná americká administrativa počítá s daleko rozsáhlejší geopolitickou aktivitou, v níž má hrát zásadní roli Turecko a jedním z hlavních objektů se má stát opět Rusko.

Vysoká a riskantní hra

Americká a ruská strana spolu samozřejmě hovoří více než v nedávné minulosti, sám Barack Obama dokonce v projevu na Pražském hradě mluvil o spolupráci s Ruskem na projektu jaderného odzbrojení. Zdání klame a v diplomacii dvojnásob. Dnes se lze velmi odůvodněně domnívat, že fenomén Barack Obama byl a je pouhou reklamní značkou, která se snaží prodat nechtěné zboží (tedy americ-

ký unilateralismus a „americké století“, tak jak si jej vysnili zejména neokonzervativci a radikální křídlo realistické školy mezinárodních vztahů) v novém, lákavějším a atraktivním obalu.

Vztahy Rusko-NATO a v důsledku vztahy Rusko-USA se naopak brzy po Obamově nástupu do úřadu zhoršily – především díky květnovému cvičení Aliance v Gruzii a odmítnutí akreditace dvou ruských diplomatů, Viktora Kočukova a Vasilije Čizova, které západní bezpečnostní služby podezírají z „činnosti neslučitelné s diplomacií“, což je událost, která se stala poprvé od navázání vztahů Moskvy s bruselskou centrálou v roce 1997. Ruský deník Kommersant v této souvislosti napsal, že ruská odpověď se potenciálně může dotknout i informační-

ho centra NATO v Rusku nebo mise Aliance pro vojenské vztahy.

Co je ovšem nejfatálnější, je zjištění, že z této hry skutečně vypadá jako subjekt Evropská unie. Zatlačena do role apatickeho pozorovatele, kde pouze Německo prokazuje jistou snahu o evropskou mocenskou politiku, je při udržení současného trendu pro příště odsouzena do pozice mocenského statisty. Když Barack Obama při své návštěvě Turecka podpořil úsilí Turků o vstup do Evropské unie, bylo v tom cosi víc než pouhá diplomatická floskule. Zatímco se při cestě po Evropě zdržel pouze u obecných formulací a objal se s politiky, rychle spěchal do Turecka, kde se mu podařilo uskutečnit několik významných kroků. Jako by Evropa byla pouze nutnou (a nudnou) zastávkou před destinací, kde se bude dělat skutečná politika.

Obamova podpora tureckému vstupu do Unie byl jasný signál vůči Němcům a zbytku politicky impotentní Unie: Přestávám vás potřebovat. Naopak turecká karta je pro současnou americkou administrativu zásadní, a to hned v několika rovinách. Za prvé, Obama svým vstřícným gestem vůči Turkům (k čemuž připočteme „bolestné“ v podobě dvou klíčových postů ve vedení Severoatlantické aliance, které Turci získali za akceptaci z jejich pohledu kontroverzního A. F. Rassmussena v křesle generálního tajemníka NATO) otevírá přátelské dveře vůči islámskému světu. Toho je při snaze řešit horšící se situaci v Afghánistánu a tváří v tvář eventuálnímu masivnímu zásahu Spojených států v Pákistánu proti tálibánským rebelům, zapotřebí více než kdy předtím. Mimo to se podařilo dostat ke vzájemným jednáním ve věci arménské genocidy Ankaru a Jerevan. Rýsuje se možnost vzájemné dohody a diplomatického uznání, což Spojené státy vyvazuje z nepříjemnosti vydat ve věci arménské genocidy ostrou, protitureckou odsuzující rezoluci, kterou několik let vyhrožoval americký Kongres. Je jisté, že tato rezoluce by poškodila vzájemné americko-turecké vztahy, zatímco takto by vztahy mohly zůstat zachovány a zároveň by byla spokojená i Arménie. Podaří-li se docílit takového výsledku, půjde jistě o mi-

strovský diplomatický tah, protože se výrazně zmenší potenciál vůči Turecku nepřátelské Arménie, tedy ruského spojení.

Souběžně s tím se v současnosti Spojené státy pokoušejí snížit význam tzv. „ruské trasy“ pro vedení operací v Afghánistánu, a zároveň bylo docíleno toho, že NATO nevyloučilo možnost vstupu Ukrajiny a Gruzie do NATO, ačkoli stěžejní evropští členové (jako Německo a Francie) zůstávají skeptičtí, až odmítaví. Turecká karta má pak samozřejmě i další důsledek – v krajním případě by mohlo za diplomatické situace příznivé pro Ameriku dojít i k ukončení pobytu ruských vojsk v Arménii. To řeší problém obklíčené Gruzie, kde od léta 2008 setrvává značně nepříznivý stav pro Spojené státy. Arménie tak tvoří důležitý článek mezi Tureckem a Ázerbájdžánem v energetickém konfliktu o kontrolu kavkazských plynových tras.

Klíč: Izrael

Začíná být zřejmé, že nástup Baracka Obamy nepřinese kýžený obrat k efektivnímu multilateralismu, nýbrž že se současná administrativa pokusí pod pláštěm příklonu k určité lehké formě multilateralismu prosazovat dosavadní mocenskou a hegemonistickou strategii jinými a sofistikovanějšími prostředky. Pokud například kritik amerického intervencionismu Webster Tarpley už v době Obamovy kampaně varoval, že v případě jeho prezidentství se pokusí uvést v život Brzezinského strategii, údajně „šilenější, než jsou vize neokonzervativců“, pak zmíněné kroky americké administrativy skutečně některé „klasické body“ strategie, kterou profesor Brzezinski nastínil ve „Velké šachovnici“, beze zbytku naplňují. A on je jedním z hlavních poradců Baracka Obamy.

Riskantnost vysoké hry tureckou kartou spočívá v principu „všechno nebo nic“, Amerika by se v případě nejčernějšího scénáře mohla dostat do situace, kdy se ocitne před nutností preferenční volby jednoho ze svých dvou klíčových spojenců.

Riskantnost vysoké hry tureckou kartou spočívá v principu „všechno nebo nic“, Amerika by se v případě nejčernějšího scénáře mohla dostat do situace, kdy se ocitne před nutností preferenční volby jednoho ze svých dvou klíčových spojenců. V případě izraelského útoku na iránská jaderná zařízení se může celá stavba z karet, postavená na tureckém základě, rozsypat. Tureckého premiéra, který v lednu odkázal

Izrael do patřičných mezí za „genocidu v Gaze“, vítaly turecké davy jako hrdinu. Co rozpoutá případný izraelský úder na Írán v islámském světě, není těžké předpokládat a Spojené státy budou muset zaujmout jasné stanovisko.

Je potřeba říci, že pokud se zde rozvíjí nová strategie, jejímž cílem by mělo být zatlachování Ruska, nevydělá na tom nikdo, popřípadě Čína. Pokud Spojené státy a Rusko uzavřou novou smlouvu, jakkoli regulující šíření jaderných zbraní (což je pravděpodobné), vůbec není zaručeno, že vzájemná odcizenost a obezřetnost opadne. Obě strany se budou triumfovat ve snaze dosáhnout převahy jedna nad druhou, místo aby přispěly k řešení zásadních globálních problémů. Pokud Obama nenalezne s Ruskem společnou řeč, nehrozí nutně nová studená válka, ale zajistě buď prohloubení chaosu, produkovaného americkým tlakem na Středním východě, nebo dezintegrace globálního společenství, kdy se budou univerzální instituce vytvářet kolem každého mocenského centra a opadne poptávka po nalézání mezinárodního konsenzu. Oba dva scénáře jsou pro budoucí mezinárodněpolitický vývoj tristní.

Ondřej Šlechta studuje na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a je redaktorem magazínu Revue politika.

ondrej.slechta@centrum.cz

Umělecký a politický diskurz

Jan Maršák

Jana Kozubková se v článku „Mezinárodní politika očima současných výtvarníků“ (Mezinárodní politika, č. 2, 2009, 36–38) zamýšlí nad reflexí některých mezinárodněpolitických, historicko-politických otázek v současném českém výtvarném umění. Popisuje některé akce jednotlivých výtvarníků (Černický, Kotík, David), resp. uměleckých skupin (Pode Bal, Guma Guar. Rafani), na kterých dokládá, že určitá skupina českých umělců je aktivní v oblasti tzv. „sociálně-kritického“ umění.

Od popisu určitých (z článku vyplývá, že je autorka považuje za politicky kontroverzní) konkrétních instalací či performancí dochází tak ke generalizujícím závěrům, které celý článek posouvají do roviny adorace vlivu umělců na společnost a na prostředí ve společnosti („umělci otvírají nové možnosti“, „otvírají významy, které by si nedovolil vyslovit žádný politik“, „umělci jsou inspirací pro naše další směřování“).

„Umělci rádi zhmotňují témata, která by česká společnost a politici nejraději zasunuli pod koberec.“ Větu autorka spojuje s tématem odsunu sudetských Němců. Tvrzení, které mohlo platit na počátku devadesátých let, nikoliv ovšem v roce 2009, kdy je k dispozici celá řada odborných publikací k tématu a probíhá téměř kontinuální diskuse v politických (mediálních) strukturách. Navíc obecná konstatace

o tom, že něco „česká společnost“ nebo „politici“ zasunují pod koberec, je na úrovni tvrzení, že „všichni podnikatelé jsou podvodníci a tuneláři“. Nic nevyjadřuje, nepopisuje reálnou situaci a nepomáhá pochopit skutečné trendy ve společnosti.

Politický diskurz není omezenější než umělecký

Autorka se snaží rovněž dovozovat omezenost politického diskurzu oproti uměleckému. Není to ovšem přesvědčivá argumentace. Vybírá si k tomu totiž politické (historické) události (osobnosti), u kterých rozhodně nelze tvrdit, že by byl poli-

tický diskurz jednotný, a zároveň, že by společnost byla v těchto aspektech s politickým diskurzem konformní. Ať už se jedná o debatu o muslimském fundamentalismu, o invazi do Iráku, o vyhnání sudetských Němců, o osobě George W. Bushe.

George W. Bush byl přece sám o sobě snad nejznesměšňovanější postavou v současné politice. Každý, kdo si potřeboval pohladit vlastní ego, se mohl opřít právě do bývalého amerického prezidenta. Stejně tak válka v Iráku byla samozřejmě politicky natolik silné téma, že se k němu vyjádřili všichni – od hlavních globálních aktérů až po figury z úrovně lokální politické sféry. Válka byla zpracována daleko dříve politicky než umělecky. Například fotografie mučení z věznice Abú Ghrajb musely být zveřejněny v médiích, a teprve posléze se staly předmětem umělecké performance. Takto by se dalo pokračovat.

I umělci prezentují své politické názory, podléhají svému vnímání různých politických událostí, které hodnotí a transformují do svých děl.

Z článku je do značné míry zřejmé, že se jedná spíše o pocity samotné autorky, které zřejmě souzní s cíli popisovaných

akcí, než o snahu skutečně analyzovat vazby mezi uměním a politikou (například zda i za uměleckými díly nejsou politické ambice).

Za zcela problematické je potom třeba považovat tvrzení, že „politický diskurz je oproti uměleckému omezený právě proto, že v něm zcela (sic!) chybí aspekty, jež danou věc posouvají do roviny pro většinovou společnost nemilé“. Generalizující stereotypizované pojetí „většinové“ společnosti jako jednolitého útvaru, obsahujícího zřejmě všechny, kteří například vyjádřili nesouhlas s některým ze zmiňovaných umělců (této společnosti se někdy rovněž říká „měšťáci“ či „stádo“), je v současnosti naprosto nevyhovující. Co toto označení znamená v dnešní mnohověstevné sociální struktuře, se samozřejmě nedozvíme. Nicméně je to hezké bezobsažné označení, ke kterému lze přiřadit řadu vesměs negativních vlastností. Společnost je dnes složena právě spíše z minorit a jejich pohledů než z nějakého „mainstreamu“. Každý pokus o formulaci jediné pravdy je odsouzen k neúspěchu, ke kterému přispívá právě nebývalá rozrůzněnost hledisek a možností je prezentovat (například prostřednictvím internetu).

Navíc je třeba upozornit na to, že samozřejmě i umělci prezentují své politické názory, podléhají svému vnímání různých politických událostí, které hodnotí a transformují do svých děl. V některých případech tak dehonestují jednoduše právě toho, kdo jim není politicky blízký. Nicméně z toho důvodu, že jsou to umělci, nehledí se na dílo jako na prostou kritiku, ale jako na „vyšší úroveň“ a ztvárnění „vyšších úmyslů“.

Jan Maršák je absolventem postgraduálního studia na Fakultě technologie ochrany prostředí na VŠCHT v Praze, studia sociologie a politologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Nyní působí na Ministerstvu životního prostředí.

jan.marsak@seznam.cz

Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou

Soudobé mezinárodní politické dění, či akty jednotlivých státních i nestátních aktérů na mezinárodním poli nepostačuje dnes pouze popisovat nebo komentovat. K jejich správnému porozumění, jejich zařazení do celkového historicko-(právně)-politického kontextu je potřeba mezinárodněpolitické jevy analyzovat, hodnotit, posuzovat, a to i vzhledem ke stále se rozvíjející mezinárodněprávní normativitě.

Proniknout do „tajů a krás“ současného mezinárodního práva napomůže i první vydání publikace *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou* autorů V. Davida, P. Sladkého, F. Zbořila, současných či bývalých pedagogů Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Kniha,

určená nejenom pregraduálním studentům českých či slovenských právnických fakult, velmi čtivou formou podává přehledný a ucelený obraz o soudobém stavu mezinárodního práva. Publikace ve svých jednácti částech dělených do 64 kapitol srozumitelně a provázaně spojuje obecnou i zvláštní část mezinárodního práva veřejného v jeden celek.

Korpus díla tvoří publikace *Mezinárodní právo veřejné* od stejných autorů (3. vydání je z roku 2006), avšak recenzované dílo je v mnohých aspektech přepracované „od základu“ a velkou přidanou hodnotou je bohatá kazuistika. Právě mnohočetné příklady rozhodnutí mezinárodních soudů, chování států, protiprávního jednání jednotlivců dodávají publikaci na lehkosti a živosti. Mnohdy tyto příklady z praxe pomáhají pochopit nesnadné právní pojmy a koncepty, jindy dokládají různorodé způsoby chování aktérů mezinárodního společenství.

Další velkou předností publikace je její nezátíženost mezinárodněprávní teorií. Autoři tak naplnili hlavní *raison d'être* publikace – přehledný učební text, a tudíž se nepouštějí do nadbytečných teoretických přístupů mezinárodněprávní vě-

dy, ale předkládají jasné, srozumitelné teoretické koncepty doložené mezinárodněprávní praxí, které zachycují současný stav mezinárodního práva. Na druhou stranu, pro čtenáře, kteří by toužili po dalším a hlubším poznání, sestavili autoři seznam doporučené literatury, který je setříděn tematicky k jednotlivým kapitolám. Ke snadnějšímu přehledu slouží i jmenný a věcný rejstřík v závěru knihy.

Obsahově kniha předkládá základní přehled všech hlavních oblastí mezinárodního práva. Úvodní kapitoly jsou věnovány historii mezinárodního práva a jeho vědy a základním pojmům mezinárodního práva. Dále následuje obecná

část mezinárodního práva, která sestává z pramenů mezinárodního práva a subjektů. Jednotlivě jsou následně probírány hlavní subjekty mezinárodního práva – stát a mezinárodní organizace, zvláštní kapitola je věnována postavení jednotlivce v mezinárodním právu. Rozebrány jsou poté otázky právního režimu mezinárodních prostorů, základní koncepty mezinárodní odpovědnosti, donucení v mezinárodním právu a řešení mezinárodních sporů. Knihu uzavírá koncizní pojednání o právu ozbrojených konfliktů.

Recenzovanou publikaci lze rozhodně doporučit studentům práv a mezinárodních vztahů jako úhelný kámen jejich znalosti mezinárodního práva, praktikům jako základní pomůcku pro aplikaci, či porozumění mezinárodního práva a všem ostatním zájemcům o mezinárodní právo.

Pavel Bureš

Pavel Bureš je asistentem na PF UP Olomouc, zabývá se mezinárodním právem veřejným, právem lidských práv a mezinárodním trestním soudnictvím.

BuresPcz@seznam.cz

Iluze o světě bez hranic

K tématu tohoto čísla Mezinárodní politiky lze bez obav přiřadit odkaz na text dvou profesorů práva, jednoho na Harvardově univerzitě (Jack Goldsmith), druhého na Columbia Law School (Tim Wu). Oba také praktikovali, první na ministerstvu spravedlnosti a obrany USA, druhý v internetových firmách v Silicon Valley, jak jsou prezentováni českým vydavatelem, a není důvodu nevěřit, že jsou velmi vhodně vybranými autory pro zamýšlení se nejen nad tím, kdo řídí internet, ale i nad tím, zda *oblast řízení* není podstatně větší a širší, než jsme si dosud dokázali představit.

Rozdělili svou nepřilíh rozsáhlou práci jen do tří částí s atraktivními titulky, ale nenechme se jimi zmást. V první, nazvané *Internetová revoluce* (s. 25–64), nám osvěžují paměť a připomínají, co všechno jsme si již mohli od roku 1969 o internetu přecíst. Ano, od roku 1969, kdy internet vznikl jako výsledek zadání armády Spojených států, a který se na svém počátku jevil jako málo zajímavý. Vojenští odborníci tehdy usoudili, že je neúčinný nejen pro armádu, ale i mimo americké univerzity a obecně akademického prostředí.

Také trochu žurnalistický titulek druhé kapitoly *Vláda vrací úder* (65–154) nenažnačuje, že se dovíme víc, než slibuje. Je to hlavní stať celé práce, která polemizuje s názorem, že *síť je médiem bez hranic*, a naopak se zde tvrdí, že má svá omezení. Nejsou to hranice vytvořené jenom státy, ale hranice, které vznikají v závislosti na zeměpisné poloze jejich uživatelé. Je to vlastně polemika s názorem Vinta Cerfa, jehož autoři v tomto případě citují z druhé ruky, který byl přesvědčen, že *Internet byl vytvořen bez jakýchkoli ohledů na státní hranice* a že *...skutečný provoz v Síti je naprosto odpoután od hlediska zeměpisné polohy*.

Konečně v kapitole *Neřestí, ctnosti a budoucnost Internetu* (část 3., 155–216) se autoři dostávají k polemice se současným většinovým chápáním pojmu globalizace a právě příklad internetu je jim důkazem, že i v budoucnosti *buďe docházet ke konfliktům mezi státy a jejich státními sítovými ideologiemi, a to zpětně ovlivní vývoj světa*

Internetu, světa, který nebude bez hranic.

Atraktivním ilustrativním příkladem je autorům příběh *Sealandu*, opuštěné betonové plošiny, která sloužila v letech druhé světové války britskému dělostřelectvu. Tuto opuštěnou Rough's Tower si koupil z rozmaru penzionovaný major Paddy Roy Bates, později ji pronajal a v roce 1999 zde Ryan Lackey vytvořil datový ráj, když nabídl počítačový prostor Sealandu všem, kteří chtěli uniknout nejrůznějším

světě, ale dosud se také nezbavila podezření, že je největším a celosvětovým informátorem o všem, co se děje na internetu. Právě na této transformaci *sítě bez bariér do sítě pod kontrolou*, ve skutečnosti překrytím nejméně tří různých sítí, které mohou být když ne kontrolovány, tak alespoň sledovány z jednoho místa, až demonstrativně prezentují oba autoři možnosti *globalizace ve spojení s nátlakem státu*. (viz s. 210)

To, z čeho ale po přečtení této knihy mrazí nejvíce, není jen spor mezi Evropskou unií a Spojenými státy a dalšími potenciálními uchazeči o kontrolu nad internetem, ale také to, že k nim přibyl další partner, již ne spolutvůrce, kterým je nejen teritoriálně definovaná síť v ČLR. Obavy z ní zvětšuje skutečnost, že *čínská síť* (nepřehlédneme její *nacionalizaci*) se vzdaluje euro-americkému Internetu nejen kulturně a jazykově, ale i svými hodnotami a svou architekturou, a protože víme, že Číňané nežijí jen v kontinentální Číně, a přesto spolu umějí komunikovat, měly by být naše obavy nad budoucností mezinárodní politiky nebo mezinárodních vztahů bližší realitě, než ji prezentují evropské a dnes možná už také americké stereotypy o otevřených a uzavřených společnostech.

Neměli bychom zapomenout přecíst si doslov Petra Koubského (s. 219–230), ve kterém autor připomíná nejen počátky internetu, ale i léta 1995–1998, od vzpoury zakladatelů k počátkům pokusů podřídit internet jak vládní, tak mezinárodní kontrole. Pod mezititulky jako *Sítová neutralita* nebo *Kyberválky* autor doslovu upozorňuje na naučení vyplývající z textu sepsaného právníky, že internet nerozloží stát a jeho zákony, ale podřídí se jim. *Stát je mocnější, než vypadá*. K tomu pak autor doslovu dodává, že *...dalším závažím těchto nikoli dvouramenných, ale mnohoramenných vah je trh, jiným bezpečnost a použití síly, dalším příroda a životní prostředí, ideje a víra...*

Zdeněk Zbořil

Zdeněk Zbořil je politolog.
zboril@iir.cz

Jack Goldsmith a Tim Wu: Kdo řídí Internet? Iluze o světě bez hranic

Praha: Nakladatelství Dokořán a Argo 2008,
ISBN 978-80-7363-184-0 (Dokořán),
978-80-257-0044-0 (Argo), s. 271
z angl. originálu *Who Controls the Internet:
Illusions of a Borderless World*,
vyd. Oxford University Press, Inc. 2006,
přel. Jiří T. Pelech, doslov Petr Koubský

omezením ze strany státu. Věť se stala rájem šířitelů porna, daňových podvodníků, hráčského hazardu a také nezávislých hnutí a organizací, které se obávaly státně právního postihu. Měl to být také ráj svobodného podnikání a svobodného šíření myšlenek, ale vlády všech států je zlikvidovaly nikoli diverzní akcí, ale až brutálním nátlakem na příjemce produktů Sealandu na svých územích.

Vlády vrátily úder, který jim výzva vzniku *sítě bez bariér* uštědřila, a ukázalo se, že jednu síť lze překrýt sítí jinou, v tomto případě sítí konzumentů pod kontrolou státu, a síť domněle svobodných překrýtá sítí ovládaných se stala ještě účinnější.

Podobně vznikla síť, kterou vytvořila na svém serveru firma *eBay* a už od roku 1999 to byla *síť neetických prodejců*, česky podvodníků. Firma se sama snažila tomuto novému fenoménu elektronické kultury bránit, najímala většinou bývalé pracovníky různých zpravodajských služeb a represivních složek všech možných států, aby ochránila *největší tržiště online* na

Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii. Europeizace vybraných zemí EU

V českém prostředí dosud vyšla celá řada publikací týkajících se různých aspektů a různých etap evropské integrace. Recenzovaná publikace sice také zkoumá často sledované zapojování členských států do integračního procesu, ale činí tak z pohledu europeizace a víceúrovňového vládnutí (*multilevel governance*). Oba koncepty jsou pro text klíčové: europeizaci aplikuje jako dvousměrný model, který má ve směru od Evropské unie ke členským státům podobu adaptace (tzv. *downloading*) a od členských států směrem k Evropské unii podobu promítání národních témat a zájmů (tzv. *uploading*). Koncept víceúrovňového vládnutí je v této souvislosti uchopen jako nástroj analýzy europeizace na jednotlivých stupních státní správy. Při volbě těchto konceptů se autoři nechali evidentně inspirovat publikací „*Fifteen into one? The European Union and its member states*“ (Wessels, W. – Maurer, A. – Mittag, J., Manchester University Press 2003). Stejně jako v této publikaci i v recenzované knize dávají autoři vědomě více prostoru procesu europeizace shora dolů, od EU k členským státům, ovšem výběr zkoumaných států je trochu jiný, a navíc z českého pohledu je velmi důležité, že zařadili i kapitolu o České republice.

Určitě stojí za povšimnutí, že recenzovaná publikace představuje soubor studií celkem třinácti autorů z významných českých akademických pracovišť, kteří si ke svému zkoumání vybrali celkem deset členských států Evropské unie. Ve výběru jsou zastoupeny jak zakládající členské státy (Německo, Francie, Itálie), tak státy z dalších vln rozšíření (Velká Británie, Irsko, Dánsko, Španělsko, Finsko a Rakousko) a z nových členských zemí je to Česká republika. Všechny studie se drží stejné linie výkladu, totiž přistoupení státu k Evropské unii; vliv této skutečnosti na vnitropolitické uspořá-

dání státu, na rozhodovací procedury, na jednotlivé aktéry rozhodovacích procesů (sledován je obvykle odraz v rovině výkoné, legislativní a soudní) a v neposlední řadě na způsob uspořádání státní správy. Autoři se

Finsko), u jiných o něm zmínku nenajdeme (například Francie).

Autoři docházejí ve svých kapitolech k podobným závěrům – vstup do Evropské unie znamenal pro sledované členské státy nutnost přizpůsobit

svou státní administrativu tomuto kroku, ale v zásadě v žádném z nich nebylo zřízeno zvláštní ministerstvo pro evropské záležitosti. Obvykle jsou totiž spravovány, resp. koordinovány buď ministerstvy zahraničí (například Dánsko, Španělsko, Rakousko), anebo v blízkosti premiéra (například Velká Británie, Francie). V České republice došlo v průběhu členství v Evropské unii dokonce k přesunu koordinace z ministerstva zahraničních věcí na Úřad vlády. Adaptace na členství v EU v oblasti stát-

ní správy probíhá obvykle v souladu s národními tradicemi jednotlivých států. Větší vliv europeizace lze vystopovat na nižších úrovních rozhodování, především na podobě administrativního uspořádání státu. Například ve Finsku či Irsku si přistoupení k Unii vyžádalo nové administrativní přerodění a důvodem bylo přizpůsobení se regionálním programům Evropské unie. Také Česká republika zřídila vyšší územně samosprávné celky, byť mechanismy spolupráce na této úrovni stále ještě nejsou ustálené.

Knihu ocení široké spektrum čtenářů, kteří se zajímají o proces evropské integrace, a nepochybně také studenti teritoriálních studií, mezinárodních vztahů či politologie. Může se stát také východiskem pro další výzkum, ať už výběrem jiných členských států, anebo prohloubením některých rovin bádání (například v oblasti státní správy).

Radka Druláková

Radka Druláková

působí jako odborná asistentka ve Středisku mezinárodních studií Jana Masaryka na VŠE.

drulakr@vse.cz

Rovná, L. – Kasáková, Z. – Váška J. (eds): Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii. Europeizace vybraných zemí EU

Praha 2007: VIP Books, s.r.o.,
ISBN 978-80-87134-10-8

s nutností přizpůsobit se zadání vypořádali různě – někteří více s důrazem na aktéry, jiní s větším důrazem na strukturu či procesy, ale nikoli do té míry, aby to působilo rušivě. Práce není roztržistá (čímž někdy publikace tohoto typu trpí), naopak se podařilo udržet ucelený charakter textu, což svědčí o pečlivé práci editorů.

Pokud jde o strukturu, nejsem si jistá, zda část věnovaná historicko-politickému pozadí integračních procesů vybraných států na tak omezeném prostoru, který je jí vyčleněn, plní svou roli, protože o europeizaci příliš nevypovídá. Možná by bylo lepší ji vynechat a dát větší prostor například správnímu uspořádání jednotlivých zemí a sledovat podrobněji centralizační, resp. decentralizační tradice, které mají potenciál se v europeizaci více odrazit. Stejně tak bylo možné dát prostor rozboru předsednictví jednotlivých států v Radě EU a sledovat, jestli v nich lze nalézt promítání vlastních témat na evropskou úroveň, či nikoliv (podobně by šel tento proces sledovat například na míře vlivu členských států na podobu revizí zakládajících smluv). Někteří z autorů pozornost předsednictví ve větší či menší míře věnovali (například Itálie, Španělsko,

Thukydides

Antické know how

U Dia, to zas Čechové vypálili Evropě rybník. Po Entropě Davida Černého, která je karikaturou příběhu o plátónské jeskyni (kdyby všichni ti slavní filosofové věděli, že do jeskyně chodil ten bláznivý stařík akorát tak truchlet, musel by se přepisovat celý základ euroatlantského vědění), na což neupozornil jediný z mudrců současné epochy, dokázali potomci Libuše a Přemysla, že mají k antice blíže než všechny ty velké národy, jež svou existenci odvozují přímo z Athén a z Říma.

Nikdo jiný totiž nevyužil v předvolební kampani do Evropského parlamentu kult mužského těla. Fotografie nahého českého premiéra, kte-

rá se objevila jakoby skandálně v médiích (tyhle náhody přece používal už Homér), se až příliš podobá sochám Polykleitovým, ve kterých umělec zpodobnil ideální krásu. Konkrétně pak Kánonu čili soše Doryfora. Žádný rozjuchaný, nevinností přetékající eféb, nýbrž muž v plné síle, vzor proporcí lidského těla; jak dávno poté napsali kunsthistorici – „jednotkou míry byla hlava, mezi níž a ostatními částmi těla se hledal takový poměr, který by vedl k největší harmonii“ (viz Dějiny umění 2). Vítězství jeho strany bylo tak dávno před sečtením hlasů jisté, to by ve starém Řecku dokázal předpovědět každý mezkář. Ještě, že Vila Cretosa, kde byl nahý český premiér zvěčněn, je na Sardinii. Jaká by to byla ostuda pro Středomoří, kdyby byl vyfocen třeba v Kopidlně.

Čtěte proto tradice a nezapomínejte na staré dobré kultury! Billboardy, plakáty, letáky – to všechno jsou zbytečně vyhozené peníze. Stačí jen album kandidátů vypořádaných podle antického atletického ideálu. Připomeňme pro nechápavé: krása není ve výrazu, ale v míře a proporcích!

Pavel Máša

Měkký tvrdý muž

Zásadní výhrada, které čelil Barack Obama před volbami, poukazovala na jeho nedostatek zkušeností se zahraniční politikou. Část lidí v USA, a především v zahraničí s ním naopak spojovala naději, že se rozejde s politikou svého předchůdce George W. Bushe. Obama po nástupu do Bílého domu přesvědčil, že si dokáže počínat se státnickou jistotou i v cizině, horší již to je s naplněním radostných očekávání.

Především v Evropě zaznívá zklamání nad tím, že Obama nenaplnil představu o Američanovi, který se vzdá nadřazené pozice USA a bude usilovat v rámci multilaterálního pří-

stupu o partnerskou spolupráci více světových center. Obama ovšem nikdy nezklamal. Již ve své programové stati se před dvěma lety přihlásil k politice velkých demokratických prezidentů, jejichž hlavní odkaz vidí v „obraně amerického lidu“. Amerika je v jeho pojetí velmocí, jejímž posláním je „povzbudit činy a příkladem“ svobodnilovné lidi ve světě. Oceňuje, jak oni prezidenti spojili péči o vojenskou sílu s využitím prostředků, jež se dnes nazývají „měkká moc“. Nyní za pomoci svého týmu, v němž jsou zastoupeni jak nadstraniční vojenští odborníci, tak diplomaté z éry Billa Clintona, tuto předsta-

vu cíleně naplňuje. Od Bushova přístupu se neliší ani tak pochybnostmi o americkém „vůdcovství“, ale spíše v nalézání cest k jeho naplnění. Tam, kde byl Bush ideolog, je Obama pragmatik. Bush navíc vnímal ostatní země jako objekty politiky Spojených států, Obama se jim v duchu uplatňování „měkké síly“ pokusí jít pod kůži. Nemusí se to líbit, ale respekt za svou cílevědomost si zatím zaslouží.

Pavel Máša je členem redakční rady Mezinárodní politiky.

Glosa

Jan Jeník rytíř z Bratřic aktuálně ke zhodnocení českého předsednictví:

*Už je to uděláno,
už je to hotovo,
jestli jsme to pokazily,
co je komu do toho.*

*Už je to udělaný,
už je to hotový,
ani se to nekolíbá,
ani to nechodí.*

Autor (1756–1845) proslul především jako postava vlasteneckého šlechtice z Jiráskova F. L. Věka a sběratel rozpustilých lidových písní.

Zdroj: *Písně krátké Jana Jeníka rytíře z Bratřic*. Editor Jiří Traxler (Etnologický ústav AV ČR ve spolupráci s Ministerstvem kultury ČR, Praha 1999).

Homo politicus-historicus

VÝBĚR Z NOVINEK KNIHOVNY ÚMV

- CÍSAŘ, Ondřej** 55 655
Politický aktivismus v České republice : sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropei-
zace / Ondřej Císař. – Brno : Centrum pro studium demo-
kracie a kultury, 2008. – 187 s. : gr. – (Politologická řada ;
sv. 28). – Bibl.-Chron.-Pozn. ISBN 978-80-7325-168-0
- ČEJKA, Marek** 55 605
Judaismus a politika v Izraeli / Marek Čejka. – 3. rozšíř.
vyd. – Brno : Barrister and Principal, 2009. – 278 s. : il. –
Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-80-87029-39-8
- ČERNÝ, Rudolf** 55 607
Antonín Novotný : vzpomínky prezidenta / Rudolf Černý. -
- Česká Kamenice : POLART, 2008. – 422 s. : il.
ISBN 978-80-87286-00-5
- ČESKÉ** D 55 537
České národní zájmy v procesu evropské integrace / Eva
Klvačová ... [et al.]. – Praha : Professional Publishing,
2008. – 126 s. : gr., tab. – Bibl.-Pozn.
ISBN 978-80-86946-89-4
- ČESKÝ** 55 656
Český politický katolicismus 1848–2005 / Petr Fiala ...
[et al.]. – Brno : Centrum pro studium demokracie a kultu-
ry, 2008. – 535 s., xxxii s. obr. příl. : gr., il., tab. – Pozn.-
Příl.-Rej. ISBN 978-80-7325-155-0
- ERLER, Gernot** 55 785
Mission Weltfrieden : Deutschlands neue Rolle in der Welt-
politik / Gernot Erler. – Marburg : Herder, 2009. – 260 s.
ISBN 978-3-451-30110-0
- ELECTION** 55 768
Election year 2006: Latin America at the crossroads? /
ed. Pavlína Springerová, Lenka Špičkanová, Jan Němec. –
Praha : Asociace pro mezinárodní otázky, 2008. – 235 s. :
gr., tab. – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-87092-03-3
- EXNEROVÁ, Věra** De 55 604
Islám ve Střední Asii za carské a sovětské vlády : na při-
kladu jednoho z center oblastí, Ferganské doliny / Věra
Exnerová. – Praha : Karolinum, 2008. – 195 s. : mp. –
Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-246-1504-2
- FILIPPOV, A. V.** 55 613
Novějšaja istorija Rossii 1945-2006 gg. : kniha dlja učí-
telja / A. V. Filippov. – Moskva : Prosveščenie, 2007. –
494 s. – Bibl. ISBN 978-5-09-017249-3
- GLOBALE** 55 722
Globale Aussenpolitik der Europäischen Union : interre-
gionale Beziehungen und "strategische Partnerschaften" /
ed. Annegret Bendiek, Heinz Kramer. – Baden-Baden : No-
mos, 2009. – 237 s. – (Internationale Politik und Sicher-
heit ; Bd. 63). – Pozn.-Příl. ISBN 978-3-8329-4310-3
- HODAČ, Jan** 55 606
Politika Ruské federace v postsovětském prostoru
a střední Evropě / Jan Hodač, Petr Strejček. – Brno : Ma-
sarykova univerzita, 2008. – 317 s. – Bibl.-Pozn.
ISBN 978-80-210-4721-1
- HOW** 55 796
How to turn brain drain into brain gain : policies to support
return of researches and scientists to their home countri-
es / Yvona Kostecká ... [et al.]. – Prague : Institute of So-
ciology, 2008. – 101 s. – Bibl.-Pozn.-Rej.
ISBN 978-80-7330-148-4
- JEDEMSKIJ, Andrej Borisovič** 55 727
Ot konfliktu k normalizacii : sovetsko-jugoslavskije otno-
šenija v 1953-1956 godach / A. B. Jedemskij. – Moskva :
Nauka, 2008. – 609 s. – Pozn.-Rej.
ISBN 978-5-02-035195-0
- KANIOK, Petr** De 55 734
Předsednictví Rady EU : příběh půlstoletí / Petr Kaniok. –
Brno : Masarykova univerzita, 2008. – 173 s. : gr., tab. –
(Monografie ; č. 22). – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-210-4765-5
- LACKO, Martin** 55 637
Slovenská republika 1939–1945 / Martin Lacko. – Brati-
slava : Perfekt, 2008. – 206 s. : il. – (Ilustrované dejiny).
– Bibl.-Chron.-Rej. ISBN 978-80-8046-408-0
- LUKACS, John** De 55 638
Jún 1941 : Hitler a Stalin / John Lukacs. – Bratislava : Kal-
ligram, 2008. – 131 s. – (Edícia OS). – Bibl.-Pozn.-Rej.
ISBN 978-80-8101-072-9
- MALE** 55 644
Małe państwa Europy zachodniej i terytoria o statusie
specjalnym : ich rola i miejsce w Unii Europejskiej / red.
Ryszard Zelichowski. – Warszawa : Instytut Studiów Poli-
tycznych PAN, 2008. – 207 s. : mp., tab. – Pozn.
ISBN 978-83-60580-26-4
- POVOLNÝ, Daniel** D 55 787
Vojenské řešení Pražského jara. I. Invaze armád Varšav-
ské smlouvy / Daniel Povolný. – Praha : Ministerstvo ob-
rany České republiky, 2008. – 167 s. : il., mp. – Bibl.-Po-
zn. ISBN 978-80-7278-470-7
- PSYCHOLOGICAL** D 55 631
Psychological aspects of transformation of the Czech so-
ciety within the context of European integration / ed. Vla-
dimír Kebza. – Prague : Matfyzpress, 2008. – 153 s. : gr.,
tab. – Bibl.-Rej. ISBN 978-80-7378-064-7
- RADIKALISMUS** 55 721
Radikalismus a jeho projevy v současném světě : sborník
z mezinárodní vědecké konference ARC-VŠPSV, 10.–11.
5. 2007 / ed. Vladimír Srb, Petra Hirtlová. – Kolín : Nezá-
vislé centrum pro studium politiky, 2007. – 336 s. – Bibl.-
Pozn. ISBN 80-86879-08-6
- RAHR, Alexander G.** 55 718
Putin nach Putin : das kapitalistische Russland am Beginn
einer neuen Weltordnung / Alexander Rahr. – Wien : Uni-
versitas, 2009. – 293 s. : il. – Rej. ISBN 978-3-8004-1481-9
- REIMAN, Michal** 55 636
Rusko jako téma a realita doma a v exilu : vzpomínky na
léta 1968–1989 / Michal Reiman. – Praha : Ústav pro sou-
dobé dějiny AV ČR, 2008. – 343 s. – (Svědectví o době
a lidech ; sv. 8). – Rej. ISBN 978-80-7285-104-1
- RIZIKÁ** De 55 639
Riziká aktuálních vývojových trendov vo svetovej ekono-
mike : finančná, demografická, potravinová a environ-
mentálna kríza / Veronika Hvozdíková a kol. – Bratislava :
Ekonomický ústav SAV, 2008. – 147 s. : gr., tab. – Bibl.-
Pozn. ISBN 978-80-7144-170-0
- ROZVOJOVÉ** De 55 733
Rozvojové země : potřebují pomoc, nebo volné trhy? :
sborník textů / Nomsa Duba ... [et al.] ; ed. Marek Loužek.
– Praha : Centrum pro ekonomiku a politiku, 2009. – 83
s. : gr., tab. – (Ekonomika, právo, politika ; č. 75/2009). -
Bibl. ISBN 978-80-86547-74-9
- STRAKA, Karel** D 55 788
Vojáci, politici a diplomaté : československá vojenská de-
legace na jednáních mezinárodního výboru v Berlíně a od-
stoupení českého pohraničí v říjnu 1938 / Karel Straka. -
- Praha : Ministerstvo obrany České republiky, 2008. –
183 s. : il., mp., tab. – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-7278-430-1
- TEPLÍK, Tomáš** 55 603
Evropská diplomacie v historických souvislostech : od po-
čátků do vypuknutí první světové války / Tomáš Teplík. –
Praha : Imprinta, 2008. – 921 s. – Bibl.-Rej. ISBN 978-80-254-3527-4
- TRETIA** 55 600
"Tretia ríša" a vznik Slovenského štátu : dokumenty I =
Das "Dritte Reich" und die Entstehung des Slowakischen
Staates : Dokumente I / ed. Michal Schvarc, Martin Holák,
David Schriff. – Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008. -
- lxxxvi, 633 s. – (Dokumenty). – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-80-89335-02-2
- VOJENSKÁ** 55 608 PK
Vojenská strategie / Martin Bastl ... [et al.]. – Praha : Mi-
nisterstvo obrany České republiky, 2008. – 343 s. : gr. –
Autor části: Miroslav Tůma. – Bibl.-Pozn.-Příl. ISBN 978-80-7278-475-2
- WE** 55 794
We change Europe! : the European initiative – Art 8b (4)
Treaty of Lisbon / ed. Johannes W. Pichler. – Wien : Neuer
Wissenschaftlicher Verlag, 2008. – 470 s. : tab. – (Pu-
blications of Legal Policy). – Bibl.-Pozn. ISBN 978-3-7083-0518-9
- ZBÍRAL, Robert** 55 723
Teorie a praxe vyjednávání v Radě Evropské unie / Robert
Zbírál. – Brno : Masarykova univerzita, 2008. – 215 s. :
tab. – (Monografie ; sv. 23). – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-210-4806-5